

У нумары:

Беларускія кнігі — лепшыя

З Міжнароднага конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў СНД Беларусь прывезла 10 дыпламаў (Украіна — 5, Расія — 3)

Стар. 2

Шклоў запрашае гасцей

Анонс цэнтральных мерапрыемстваў Дня беларускага пісьменства, якія сёлета адбудуцца 2 верасня ў Шклове

Стар. 4

Стваральнік першага партрэта

Пра малавядомую першую жывапісную выяву Янкі Купалы (1921) і яе аўтара — забытага мастака Дзмітрыя Полазава

Стар. 10

Цуд стагоддзя

«Габелен стагоддзя» Аляксандра Кішчанкі мае статус гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі не толькі з-за сваіх памераў (19,5м x 14м)

Стар. 11

Пад рубрыкай «Актуальна»

Арыгінальны вопыт Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі па антыалкагольнай прапагандзе

Стар. 12

Фота Ул. Крука

«Пры святле маланак»

23 жніўня споўнілася б 90 гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Пімена Панчанкі

Пімен Панчанка быў натурай неўтаймоўнай, хоць і разважлівай. Парадокс? Дык і парадасальным жа быў таксама. Амаль кожны яго стылёва (сталёва!) завостраны радок, адначасна, падпарадкоўваючыся духоўнай волі паэта, пачынаў паступова пераўтварацца ў жывы біялагічны арганізм, пранізваючы чытача то невыносным бо-

лем, то радасным узрушэннем, то флегматычным замірэннем...

* * *

*Ты ляці, маё слова, праз палі і лясы,
Прывітайся з краінай маёй дарагою.
Беларусь, я — твой воін адданы і сын,
Мае думкі і сэрца зайсёды з табою.
Ты мяне гадала, ты мяне калыхала,
Ты мне песні, як родная маці, спявала,
Клапатліва збірала у шлях.
Як люблю я задумлівы шэст бяроз,
Хвалі жыта, святло перадранішніх рос
На тваіх аксамітных лугах!..*

(Працяг на стар. 15)

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб. Падпісны індэкс — 63880

Беларускія кнігі — лепшыя

Беларусь заваявала найбольшую колькасць дыпламаў на IV Міжнародным конкурсе "Мастацтва кнігі" дзяржаў-узельніц СНА, які адбыўся ў Маскве 9-10 жніўня.

Ініцыятарам такога спаборніцтва паміж выдаўцамі суседніх краін некалі выступіла менавіта Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Напачатку розгалас быў невялікі: у конкурсе ўдзельнічалі па дзве-тры краіны. Цяпер жа 9 краін даслалі 210 кніг.

Беларусь, прадставіўшы на конкурс 42 выданні, прывезла 10 дыпламаў рознай вартасці — у васьмі з дзевяці намінацый. За намі з вялікім адрывам ідуць Украіна, якая мае 5 дыпламаў, і Расія — 3 дыпламы.

— Па агульнай дамоўленасці ад краіны прадстаўляецца не больш як пяць выданняў у кожнай намінацыі, — патлумачыў кансультант Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Валерый Рагалевіч. — Кнігу на Гран-пры мы не выстаўлялі: па памеры, паперы, бюджэце кніга-пераможца нашага нацыянальнага конкурсу ў лідэры не трапляла. Але зборнік вершаў "Мама, маці, матуля..." выдавецтва "Мастацкая літаратура" (дарэчы, цяпер ужо рарытэт, якога не знайсці ў кнігарнях) — атрымаў Дыплом I ступені ў намінацыі "Кніга цікавага лёсу". Дыпламы I ступені таксама прысуджаны альбому "Почтовые марки Республики Беларусь", які надрукаваны

ў друкарні «Принт-Пак» і энцыклапедыя ў 2-х тамах «Беларускі фальклор» выдавецтва «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі».

Дыпламам II ступені ўганараваны фотаальбом «Российская империя в цвете. 1909—1915» выдавецтва "Беларускага Экзархата Рускай Праваслаўнай Царквы", кніга "Дикие лебеди" выдавецтва Свята-Елісавецінскага жанолага манастыра і выданне "Содружеству Независимых государств 15 лет" РУП «Беларускае тэлеграфнае агенцтва».

Трэцяя месца ў розных намінацыях атрымалі серыі з трох кніг «Жыццё знакамітых людзей Беларусі» (выдавецтва «Мастацкая літаратура»), кніга «Мужчынскі касцюм на Беларусі» (выдавецтва «Беларусь»), энцыклапедыя ў 3-х тамах «Современная Беларусь» (выдавецкі дом "Беларуская навука") і вялікі фаліант — кніга да тысячы старонак "Britannica. Настольная эн-

циклопедия" (надрукавана ў ААТ "Паліграфкамбінат імя Якуба Коласа").

Паводле Валерыя Рагалевіча, наша паліграфія ўразіла членаў журы: ад вялікага фаліанта "Britannica..." да кніг-малютак. Хаця перамога давалася нялёгка: "прахадны бал" на Дыплом I ступені ў некаторых намінацыях сягаў да 39-ці балаў, а адрыв паміж першым і другім месцамі быў мінімальны. На пытанне, чым жа адрозніваецца беларуская кніга, Валерый Рагалевіч зазначыў: у нас свая тэматыка, колеры, фарматнасць. І нейкая асабліва камернасьць. Беларуская кніга — надзвычай адухоўленая.

Цырымонія ўзнагароджвання лаўрэатаў конкурсу адбу-

дзецца 5 — 10 верасня на XX Маскоўскай кніжнай выставе-кірмашы. А наступным годам выдаўцы сустрэнуцца ў Арменіі. Па ўмовах спаборніцтва, краіна-пераможца, якая атрымлівае Гран-пры, прымае ўдзельнікаў наступнага конкурсу "Мастацтва кнігі". Гэтым разам перамагла Арменія. І пяты міжнародны кніжны конкурс адбудзецца менавіта ў гэтай дзяржаве. Кніга-пераможца — вялікі, якасна надрукаваны фаліант "Альбом древних армянских рукописей" (Выдавецтва "Ереван") запрасіць да сябе лепшыя кнігі з абсягаў СНА.

Ірына ТУЛУПАВА

Фота Кастуся Дробава

АБСЯГІ

Чакаецца прэм'ера

Маладзечна. Пасля гледацкага поспеху сучаснай версіі "Гамлета" — спектакль "Гамлет-шоу", які паставіў рэжысёр Мінскага абласнога драматычнага тэатра Андрыйян Барткевіч — лагічна захацелася працягнуць працу ў такой дзеі або з'яве, як "моладзевы тэатр". І працяг адбыўся, але тут рэжысёр вырашыў здымаць кіно. Кінакампанія "Light Cinema" з Мінска падтрымала яго ініцыятыву.

Такім чынам, ізноў — шэкспіраўская драма, страсці, канфлікт пакаленняў; ізноў акцэрамі сталі падлеткі — удзельнікі аматарскага народнага тэатра "Метамарфозы" пры маладзечанскім Палацы культуры. Здымкі праходзілі ў Вілейскім раёне, а прэм'ера стужкі чакаецца ў верасні.

Вынікі тэатральнага сезона

Маладзечна. Мінскі аблдрамтэатр паспяхова завяршыўшы сёлета шаснаццаты па ліку тэатральны сезон, актыўна ўдзельнічае ў святкаванні 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Тэатральная трупка брала ўдзел у IX Нацыянальным фестывалі беларускай песні і паэзіі (са спектаклем "На другі дзень Сёмухі") і ў XI Нацыянальным фестывалі камернай музыкі "Музы Нясвіжа".

Адбыліся паспяхова творчыя візіты-абмены, калі маладзечанцы гастралювалі ў Магілёве, Бабруйску, Гомелі, Гродне, а прадстаўнікі, напрыклад, Магілёўскага тэатра драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча нанеслі візіт у адказ.

Прэм'ера наступнага сезона — дзіцячы спектакль "Карусель баек", у аснову якога леглі байкі І. Крылова, ужо падрыхтаваны да здачы знакамітым рэжысёрам тэатра Юрыем Вутам. Адрэацыю будучага сезона з'явіцца прэм'ерны спектакль паводле ранніх сатырычных твораў А. Чэхава ("Доктар Чэхаў"), над пастаноўкай якога ўжо працуюць мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Валерый Раяўскі і мастак Барыс Герлаван.

Алена ЦІШЭЎСКАЯ

Багатая гісторыя

Пухавічы. 80-годдзе з дня свайго заснавання адзначыў Пухавіцкі сельскі савет. Гісторыя гэтай адміністрацыйнай адзінкі настолькі багатая, што можна кнігі пісаць пра ваколіцы і Пухавічы, у якіх яшчэ ў першай палове 1920-х гадоў месціўся раённы цэнтр. На ўрачыстасцях у гонар саліднай даты пухавічан віталі генерал-лейтэнант у адстаўцы выпускнік Пухавіцкай СШ Яўген Васільевіч Мікульчык, старшыня выканкама Пухавіцкага сельсавета Галіна Мірчук, начальнік аддзела культуры Пухавіцкага райвыканкама Яўген Сушко, іншыя землякі, кіраўнікі раёна, госці з Мінска.

Варта ўзгадаць, што з Пухавічамі звязаны лёсы пісьменнікаў Уладзіміра Ляўданскага (вучыўся ў мясцовай школе), Алеся Пальчэўскага (настаўнічаў у мястэчку, стварыў тут драматычны гурток), мастака Барыса Рэпіна, члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, вядомага нейрахірурга Арнольда Смяновіча. У Пухавічах нарадзілася паэтэса, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, Вольга Савасцюк.

Кастусь ЛЕШНИЦА

Музей для ўсіх

скульптуры, жывапісе, коміксах, відэа-арце, інсталяцыі, аб'ектах, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, вітражах, "fashion"-фота-здымках і сваіх традыцыйных вобразках — калекцыйнай і артыляцы. Хаатычнасць размяшчэння экспанатаў, нечаканыя формы і колеры, спалучэнне адкрытасці і замкнёнасці заінтрыгоўца самага паграбавальнага наведвальніка. На выставе прадстаўлены мастацкія працы В. Борздага, Р. Вашкевіча, В. Ляховіча, Ул. Макарава, Ал. Мартынава, Дз. Нядзельскага, М. Восілава, Ул. Цэслера, Ал. Хацкевіча, А. Шчукіна.

Арыгінальнасцю вызначылася таксама выстава "Кераміка. Габелен", арганізаваная Музеем сучаснага выяўленчага мастацтва да свайго 10-годдзя.

Першая частка была прадстаўлена ў маі і ўключыла працы па графіцы і скульптуры. Цяпер жа ўвагу звярнулі на творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва (габелен, шкло, кераміка).

Выстава адрасавана шырокай аўдыторыі, характарызуецца разнастайнай тэматыкай, жанравымі разнавіднасцямі прац. Невялікая па памеры зала не дазволіла змясціць усё, фондзавы зборы музея яшчэ будуць дэманстравацца гледачу. На гэтай жа выставе сваё майстэрства прадстаўляюць Л. Густава, Л. Пятруль, В. Бартлава, В. Калтыгін, Л. Трацэў-

скі, Л. Нішчык, Т. Паражняк, В. Грындзіна, А. Обадава.

Як паведаміла загадчыца выставачнага аддзела Надзея Зелянка, напрыканцы ліпеня, адкрылася новая экспазіцыя — выстава аўстрыйскага мастака Хельмута Цвергера "Магічныя моманты".

Ганна КОТ, Таццяна ГРЫШАН
Фота Ганны Кот.

Нягледзячы на летні час і спеку, Музей сучаснага выяўленчага мастацтва працуе творча і прадуктыўна. Сваім наведвальнікам ён прапануе экспазіцыі на розныя густы і схільнасці.

Глыбокі роздум і філасофія — у выставе актуальнага мастацтва "ART-Лялькі". На ёй можна ўбачыць як калекцыйныя лялькі, звычайныя для нашага ўспрымання, так і інтэрпрэтацыі на дадзеную тэму. Лялькі знайшлі адлюстраванне ў

У гонар маршала

З некаторага часу перакрываюцца праспекта імя Жукава і вуліцы Чыгуначнай упрыгожана скульптурным бюстам маршалу Георгію Жукаву. На тэрыторыі Беларусі Герой Савецкага Саюза праслужыў каля 17 гадоў і прайшоў шлях ад камандзіра кавалерыйскага эскадрона да намесніка войскаў Беларускай асобай ваеннай акупі. Летам 1944 года пад кіраўніцтвам маршала была здзейснена аперацыя "Баграціён" па вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Ідэя стварэння помніка з'явілася ў 1997 годзе, калі ўзнікла міжнароднае грамадскае аб'яднанне "Фонд Георгія Жукава" (Мінск), якое аб'яднала ветэранаў з Беларусі, Расіі і Украіны. Намаганнямі фонду і Мінгарвыканкама па праекце скульптара Анатоля Арцімовіча і архітэктара Аляксандра Жылінскага ў гонар маршала Г. Жукава быў узведзены бюст. Гэта не адзінае, што запланавана "Фондам Георгія Жукава" ў мэтах ушанавання памяці вялікага военачальніка. Нядаўна імя Георгія Жукава было нададзена сярэдняй школе № 83 Маскоўскага раёна сталіцы, кнігу пра маршала напісаў пісьменнік, генерал А. Сулянаў. У планах фонду — стварэнне дакументальна-публіцыстычнага фільма, прысвечанага жыццю Г. Жукава ў Беларусі.

Ганна КОТ, Таццяна ГРЫШАН

Паэзія — душы выток...

Без малага дзесяць гадоў таму пры Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэцы быў створаны літаратурна-паэтычны клуб "Выток". Аб плённай працы клуба сведчыць шмат фактаў. Так, менавіта ў "Вытоку" набывалі свае літаратурныя імёны Аляксандр Галуза, Яўгенія Лапо, Мікола Рысьявец. За перыяд дзейнасці клуба ўбачыла свет кніга Віктара

Шацілы "Белы чалавек", былі выдадзены зборнікі вершаў Галіны Казан "Подох шчасця" і Валянціны Сераокай "Не забыць". Выдадзены таксама паэтычны зборнік пад назвай "Выток" з твораў членаў клуба.

Назва клуба "Выток" падаецца паэтычнай і нават даволі трапнай. Сутнасць яе і вобразнасць, думаецца, вельмі дакладна перададзены ў адным з вершаў галоўнага бібліяграфа Цэнтральнай раённай бібліятэкі Вольгі Жыбурт:

*Паэзія — выток душы,
Азоранай святлом кахання
і натхнення.*

Не заціхае, струменіць крыніца творчасці літаратурных талентаў Дзяржыншчыны. Сувязь пакаленняў працягваецца: на змену знакамітым ветэранам-пісьменнікам прыходзяць маладыя людзі з такіх літаб'яднанняў і клубаў як "Выток" у Дзяржынску, "Фларыянт" — у Шклове, "Нёманец" — ва Уздзе, "Аўтограф" — у Стоўбцах, "Прыпяцкія хвалі" — у Мазыры і інш.

Лявонцій ЦЕЛЕШ
г. Дзяржынск

Пагодлівым жнівеньскім днём на мемарыяльнай сядзібе "Смоляна" — філіяле Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа — адбылося вялікае літаратурнае свята. На падворку сядзібы сабраліся знаныя паэты і празаікі, работнікі культуры, журналісты.

Гучала паэтычнае Коласова слова з вуснаў ягонага 81-гадовага сына Міхася, а таксама ўнука дзядзькі Юзіка — Юркі. Гучалі вершы, прысвечаныя песняру, і пранікнёныя словы пісьменнікаў-землякоў Якуба Коласа — Міколы Маляўкі, Генрыха Далідовіча, Уладзіміра Мархеля, Алеся Камароўскага. Гучалі песні на словы Якуба Коласа ў выкананні самадзейных калектываў Стаўбцоўшчыны...

Пра ўшанаванне памяці сына Беларусі зацікаўлена гаварылі намеснік начальніка

«Смоляні» — 40 гадоў

аддзела ўстаноў культуры і мастацтва Мінскага аблвыканкама В. Макарава, старшыня Стаўбцоўскага райвыканкама У. Місько, начальнік аддзела культуры райвыканкама А. Грэкаў.

— Свята зладкавана з нагоды 40-годдзя адкрыцця мемарыяльнай сядзібы "Смоляна" як філіяла музея, — тлумачыць дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская. — А асноўнае, цэнтральнае, мерапрыемства, звязанае са 125-годдзем песняра, безумоўна, наперадзе.

Смоляна — не адзіная коласаўская мясціна ў Стаўбцоўскім раёне (тут жыў некаторы час Якуб Колас пасля вяртання з астрога, тут адбылося яго першае спатканне з Янкам Купалам). Філіялы літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа знаходзяцца яшчэ ў Акінчыцах

(тут Якуб Колас нарадзіўся) і ў Альбуці (тут Якуб Колас гадаваўся, адсюль выправіўся на вучобу ў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю). Таму арганізатары літаратурнага свята ў Смоляні зрабілі ўсё магчымае, каб яго

ўдзельнікі наведалі ўсе гэтыя памятных Коласавы мясціны.

С. МІКАЛАЕЎ

На здымку: падчас літаратурнага свята.

Фота аўтара

Ён застаўся беларусам

Цудоўная вечарына, прысвечаная 95-годдзю з дня нараджэння пісьменніка і перакладчыка Пятра Іванавіча Бітэля, прайшла на днях у Маладзечанскай цэнтральнай бібліятэцы імя Максіма Багдановіча. Арганізавалі гэтую вечарыну загадчыца бібліятэкі Валянціна Страх і краязнаўца, супрацоўнік бібліятэкі, Міхась Казлоўскі.

Нялёгкае жыццё было ў Пятра Бітэля. У 1950 годзе яго арыштавалі і асудзілі на дзесяціх гадоў. Там, у сталінскіх лагерах, у жудасных умовах Пятро Бітэль пачаў перакладаць на родную мову паэму Адама Міцкевіча "Пан Тадэвуш". Паперай служылі мякі ад цэменту, а чарнілам — звычайная зялёнка.

Калі быў зроблены пераклад першага раздзела паэмы і Пятро Іванавіч прачытаў яго сваім сябрам-катаржнікам, то яны папрасілі перакладаць паэму далей. А калі праца над творам была скончана, Пятро Бітэль даслаў яго Максіму Танку, які ў той час працаваў старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі. Максім Танк станоўча ацаніў работу Пятра Бітэля. "Пераклад паэмы зроблены на высокім мастацкім узроўні", — зазначыў ён.

Але пераклад паэмы Адама Міцкевіча "Пан Тадэвуш", зроблены ім яшчэ ў сталінскіх лагерах, нерухома ляжаў у выдавецтве. А Пятро Бітэль, гэты мужны чалавек, не здаваўся, не апускаў рукі. Ён да канца сваіх дзён цаніў і шанаваў беларускую літаратуру.

Ужо ў другой палове 80-х гадоў пачалі ўсё часцей з'яўляцца ў перыядычным друку яго публікацыі, выходзіць кнігі. Так, у 1984 годзе пабачылі свет яго "Паэмы", за імі — зборнік вершаваных апавесцей "Дзве вайны", пераклада рамана Крашэўскага "Хата за вёскай".

Нарэшце і паэма "Пан Тадэвуш" у перакладзе Пятра Бітэля выйшла ў 1998 годзе, праўда, пасля яго смерці, тады, калі грамадскасць краіны ўрачыста адзначыла 200-я ўгодкі з дня нараджэння Адама Міцкевіча. Дарога да кніжкі аказалася даўжынёй у паўстагоддзя.

У апошнія гады жыцця Пятро Бітэль разам з сям'ёй пераехаў з Вішнева ў Маладзечна. Тут ён пасябраваў з Міколам Ермаловічам, Генадзем Кахановічам і Міхасём Казлоўскім. Актыўна супрацоўнічаў з мясцовым друкам, змяшчаючы на яго старонках свае вершы, успаміны і пераклады.

Памёр Пятро Іванавіч Бітэль 18 кастрычніка 1991 года, пахаваны ў сваім родным Вішневе.

Пра творчасць Пятра Бітэля і яе значэнне для развіцця беларускай літаратуры, расказаў удзельнікам вечарыны супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі Андрэй Гарадніцкі. Пра сустрэчы з Пятром Бітэлем, сваім земляком, распавёў намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва "Мастацкая літаратура" паэт Віктар Шніп. Пра лёс Пятра Бітэля гаварыла на вечарыне і Людміла Рублеўская: "У гэтага чалавека заўсёды свяціліся вочы. Ён змог застацца беларусам, нягледзячы на сваё цяжкае жыццё".

Хвалюючым было і выступленне сына Пятра Бітэля — Андрэя.

Янка ГАЛУБОВІЧ
г. Маладзечна

Песняры роднай зямлі

Сёлета адзначаецца 125-годдзе з дня нараджэння песняроў роднай зямлі Янкі Купалы і Якуба Коласа. У падрыхтоўцы святкаванняў прымаюць удзел і бібліятэкі. У аддзеле беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі арганізавана кніжна-ілюстрацыйная выстава "Песняры роднай зямлі". Супрацоўнікі аддзела імкнуліся як мага шырэй раскрыць багату творчую спадчыну народных паэтаў. На выставе прадстаўлены выданні розных гадоў. Напрыклад, у фондзе аддзела захоўваюцца кнігі Янкі Купалы — "Спадчына" (1922), "Дванаццаць песень" (1940), "Паэмы" (1949), Якуба Коласа — "Другое чытанне для дзяцей беларусаў" (1909), апавяданні "На рубяжы" (1928), "У глыбі Палесся" (1930) і інш. Акрамя гэтага дэманструюцца кнігі пра жыццёвы і творчы шлях пісьменнікаў, фотаальбомы, зборы сачыненняў, а таксама шматлікія выданні асобных твораў, літаратурна-навуковыя працы і навуковыя даследаванні з айтчыннага купалазнаўства і коласазнаўства, партреты, сюжэтныя карціны з жыцця і творчасці паэтаў, работы графікаў-ілюстратараў да паэм і вершаў. Змешчана інфармацыя аб наведванні Янкі Купалы і Якуба Коласа гарадоў і вёсак Магілёўшчыны. Янка Купала цікавіўся гісторыяй нашага горада. Народнае паданне аб заснаванні Магілёва пакладзена ў аснову яго паэмы "Магіла льва". Асаблівую цікавасць прадстаўляюць творы і успаміны пісьменнікаў з Магілёўшчыны: Р. Бярозкіна, Г. Гарэцкага, С. Грахоўскага, М. Зарэцкага, А. Куляшова, М. Мушынскага, М. Стральцова і інш. Прадстаўлены найноўшыя навуковыя распрацоўкі, якія тычацца купалаўскай і коласаўскай жыццёвай і творчай спадчыны. Спадзяёмся, што наша кніжна-ілюстрацыйная выстава будзе карысна ўсім магілёўцам і, у першую чаргу, выкладчыкам, настаўнікам, навучэнцам, аматарам творчасці вялікіх песняроў.

Т. КАЛІНІНА

Манументальная дынастыя

У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адкрылася новая выстаўка "Сяргей Селіханаў. Канстанцін. Творы Селіханавых — дзеда і ўнука — упершыню экспануюцца разам. Дыялог мастацтваў дзвюх розных эпох газавалася прасачыць, як развіваецца беларуская скульптура ў другой палове ХХ стагоддзя.

"Работы дзеда і мае ўласныя — гэта менавіта дыялог, рух насустрач адзін аднаму, але не знак роўнасці, — адзначае Канстанцін Селіханаў, — мы мастакі рознага часу. Але паколькі мой дзед быў рэалістам, мне хацелася, каб у выставе не было

яўных супярэчнасцяў, таму вы не пабачыце тут ніводнай абстрактнай работы ў чыстым выглядзе."

Сяргей Селіханаў — прадстаўнік старэйшага пакалення беларускіх савецкіх скульптараў, што працавала ў пасляваенны час. Ён увайшоў у чацвёрку самых выбітных скульптараў эпохі росквіту сацыялістычнага рэалізму, сярод якіх Заір Азгур, Андрэй Бембель, Аляксей Глебаў.

Свае ідэі Канстанцін Селіханаў увасабляе не толькі ў скульптуры, але і ў жывапісе ды графіцы. Скульптар стварыў пластычны знак-сімвал чалавека, на аснове якога будуецца разнастайны кампазіцыі ("Аркестр", "Давід", "Атланты"). Мастак сучаснага мыслення, ён не баіцца ісці на творчыя эксперыменты, пакідае развіццё вобраза ў руху, яго нюансах і розных ракурсах (рэльефы "Скачок", "Траекторыя", "Фрагменты быцця"). Сам ён вызначае галоўную тэму сваіх работ, як вобраз часу і формы.

На выстаўцы прадстаўлены 12 скульптур Сяргея Селіханава з калекцыі Нацыянальнага музея Рэспублікі Беларусь, а таксама 8 скульптур і 32 рэльефы. Можна пабачыць і 22 калерывыя літаграфіі Канстанціна Селіханава. Экспазіцыя працягне сваю работу да 26 жніўня.

А. ЯНАЎ

Фота аўтара

Без пэндзля, без алею...

Яркімі ўражаннямі і пазітыўным настроём у гэтым месяцы можна пагсілкавацца ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі на выставе фларыстыкі Дзіны Шымук "Вясёлка пачуццяў".

Фларыстыка — мастацтва без фарбаў і пэндзляў. Замест іх выкарыстоўваюцца пялёсткі кветак, мох, лісткі, зёлкі і ўсё створанае прыродай. Карпатлівы збор матэрыялу пачынаецца вясной, летам кветкі сушацца, а карціны звычайна з'яўляюцца ўзімку. Яны захоўваюць самыя фантастычныя

яркія колеры і незвычайнае цяпло адышоўшага лета. Гэта зусім малады від мастацтва, які з'явіўся на свет гадоў дваццаць таму.

У 1989 годзе на міжнароднай выставе самадзейнага выжўленчага мастацтва ў Парыжы работы Дзіны Шымук былі прызнаны ўнікальнымі. Яна

першай у свеце прадставіла мініяцюрыяныя вобразы замест звыклых гіганцкіх пейзажаў і калажаў. На працягу 20 гадоў мастачкай створана больш за 300 работ, якія пабывалі на шматлікіх міжнародных выставах у Швецыі, Нарвегіі, Фінляндыі, ЗША, а таксама знаходзяцца ў прыватных калекцыях. Дзіна Шымук з'яўляецца родапачынальнікам беларускай фларыстыкі і мае сотні вучняў і паслядоўнікаў па ўсім свеце.

Быццам бы асобнай планетай пачуццяў мастачкі з'яўляецца кожны цыкл яе твораў — "Спыніся імгненне", "Дзіцячыя забавы", "Космас", "Мой родны кут". А самая, бадай, адметная рыса творчасці Дзіны Шымук — тое, што яна не "падрабляе прыроду", а працуе без пінцэта і нажніц. Адсюль і непаўторнае пачуццё цэласнасці на карціне, адчуванне подыху новага жыцця ў пялёстках рознакаляровых кветак.

Жадаючыя пазнаёміцца з неардынарнымі творами Дзіны Шымук могуць наведаць выставу да 26 жніўня.

Ян АКУЛІН

На здымку: Дзіна Шымук прэзентуе свае творы.

Фота аўтара

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылося адкрыццё экспазіцыі, прысвечанай 90-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля.

Да класіка ў госці

Экспазіцыйны стэнд "Янка Брыль. Спежкі, дарогі, прастор...", хоць і невялікі, але зроблены пасапраўднаму з любоўю. Тут прадстаўлены ліставанні з сябрамі, кнігі, машынапісы твораў, фотаздымкі Івана Антонавіча. Галоўнай жа адметнасцю з'яўляецца афармленне экспазіцыі. Дзякуючы намаганням мастака Генадзя Чыстага, узноўлены выгляд пакоя, у якім працаваў народны пісьменнік. Стол з кніжкамі, лампа, тэлефон, тлумачальны слоўнік, фотаздымкі на сценах, муляжная шафа — усё пакідае ўражанне прысутнасці пісьменніка сярод наведвальнікаў экспазіцыі. "Каб цалкам раскрыць асобу Івана Антонавіча, — зазначаў хтосьці з прысутных, — у гэтым памяшканні не хапае, пэўна, толькі дзвюх рэчаў: крынічнага Нёмана і тых аблокаў, таго неба, у якое ён так любіў углядацца".

У дзень адкрыцця экспазіцыі гучала непаўторнае брылёўскае слова, у тым ліку і поўныя гумару ўрыўкі з ягоных лепшых твораў. Сваімі ўспамінамі дзяліліся Анатоль Вярцінскі, Віктар Жуковіч, Ніл Гілевіч і іншыя.

Ян АКУЛІН

Анонс

Госці з замежжа і раней удзельнічалі ў вераснёўскім Свяце беларускага пісьменства. Але гэтым разам чакаецца цэлы «дэсант» пісьменнікаў са славянскіх краін. Яны прыедуць на міжнародны «круглы стол» «Славянская літаратура і выклікі сучаснасці», які адбудзецца 31-га жніўня ў мінскім Доме прэсы. Рыхтуе мерапрыемства рэдакцыя часопіса «Всемирная литература» ды РВУ «Літаратура і Мастацтва» супольна з Міністэрствам інфармацыі нашай краіны.

Дзеля ўмацавання еднасці славянскай

На «круглы стол» запрошаны прадстаўнікі пісьменніцкіх саюзаў Расіі, Украіны, Балгарыі і Сербіі. Чакаецца, што форум наведваюць галоўны рэдактар газеты «Московский литератор», сакратар выканкама Міжнароднага згуртавання пісьменніцкіх саюзаў Іван Галубнічы, паэт і перакладчык Вячаслаў Купрыянаў (Расія), старшыня Саюза балгарскіх пісьменнікаў, кіраўнік агенцтва «Сафія-прэс» Мікалай Пецеў, рэдактар газеты «Літаратурныя навіны», старшыня Міжнароднага форуму сербскай дыяспары Прэдраг Драгіч Кі-

юк і іншыя вядомыя ў сваіх краінах творцы.
— Нягледзячы на тое, што госці прыедуць з розных краін, я думаю, гэты форум паспрыяе разуменню нашай агульнасці, — лічыць галоўны рэдактар часопіса «Всемирная литература» Алесь Наварыч. — Мы зможам увававідакі пабачыць, што нас знітоўвае і як людзей у агуначалавечым сэнсе, і як прадстаўнікоў адной этнічнай супольнасці — славянскай.
Акрамя ўласна «круглага стала», гасцей чакае вялікая культурная праграма. Яны пазнаёмяцца з Мінскам,

сустрэнуцца з беларускімі пісьменнікамі, а 1—2 верасня возьмуць удзел у мерапрыемствах Дня беларускага пісьменства ў Шклове.
— Яны стануць не проста сведкамі, але і ўдзельнікамі свята, пабачыць літаратурнае жыццё нашай краіны — у нечым вельмі падобнае да таго, што маюць братнія славянскія народы краіны, у нечым адрознае і па-свойму адметнае... Усё гэта павінна стаць імпульсам для асэнсавання нашай еднасці, — падкрэсліў Алесь Іванавіч.

Мікалай АНІШЧАНКА

Што прадставяць выдаўцы?

Галоўнымі гзеючымі асобамі Дня беларускага пісьменства-2007 стануць айчыннымі выдаўцы. Менавіта ад іх густаў у вялікай ступені залежыць тое, якой будзе новая кніга па месце і афармленні. Акрамя атрыманых вышэйшых кніжных узнагарод выдаўцы Беларусі прадставяць чытачам навінкі айчыннага кнігавыдання.

...І кніга класікаў на дыску

прэзентуем новую кнігу Уладзіміра Ліпскага «Прыгоды нуліка», а таксама яшчэ раз нагадаем пра сёлетні юбілей часопіса «Вясёлка». Менавіта да Дня беларускага пісьменства мы выдалі дзіцячую кнігу «Мой Магілёў».

Таксама на свяце можна будзе пазнаёміцца з першай аўдыёкнігай ад «Мастацкай літаратуры». У яе ўвайшлі лепшыя творы класікаў айчынай літаратуры ў выкананні прафесійных артыстаў, нашчадкаў і сваякоў літаратараў. Уладальнікі такога дыска змогуць пачуць галасы Коласа і Купалы, Караткевіча і іншых.

На нашым стэндзе аматары айчынай літаратуры змогуць пабачыць многіх аўтараў вышэйзгаданых твораў, пагутарыць з імі асабіста і набыць кнігі з аўтографам ...

Поруч з навукай і літаратурай

Кожны Дзень беларускага пісьменства не абыходзіцца без спецыфічных выданняў, у тым ліку і навуковай скіраванасці. Іх, у прыватнасці, прадэманструе выдавецкі дом «Беларуская навука». Расказвае яго дырэктар Аляксандр СТАШКЕВІЧ:

— Сёння 90 працэнтаў нашых кніг — навуковыя выданні. Мы прадставім трохтомны энцыклапедычны даведнік «Современная Беларусь». Выданне насамрэч атрыманася — мелаваная папера, добрае афармленне, шмат ілюстрацый, кожны том — каля 700 старонак.

Знайшла свайго чытача і кніга А.Лакоткі «Историко-культурные ландшафты Беларуси». Прырода, архітэктурныя краявіды, вычарпальныя аповед — усё гэта можна знайсці на старонках выдання. Спадзяюся, яна стане вельмі карыснай для падарожнікаў у якасці даведніка, асабліва на хвалі павышэння ўвагі менавіта да беларускага турызму.

Да юбілею класіка беларускай літаратуры выйшаў першы і другі том поўнага дваццацітомнага збору твораў Якуба Коласа, таксама працягваем выдаваць збор твораў Максіма Танка — свет

пабачылі трэці і чацвёрты тамы. Да таго ж заканчваем працу над дзвюхтомнай хрэстаматый па гісторыі старажытнай беларускай літаратуры.

«Беларуская навука» прыступае да выпуску акадэмічных слоўнікаў, якія прымеркаваны да рэформы беларускай мовы. Яны рыхтуюцца з улікам апошніх распрацовак моваведаў з Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Зараз наш выдавецкі дом распрадае практычна ўсю літаратуру, якую выпускае, ёсць тэндэнцыя да памяншэння яе лішкаў на складах, гэтаму спрыяе ўзважаная маркетынговая палітыка.

Чароўны свет альбомаў

Слова дырэктару выдавецтва «Беларусь» Аляксандру СТАЛЯРОВУ:

— За апошні час наша выдавецтва зрабіла адчувальны крок наперад. Пра гэта сведчаць і высокія ўзнагароды конкурсу «Мастацтва кнігі-2007» у шасці намінацыях, і рост попыту, якога не было на працягу апошніх 5 гадоў. Мы вельмі задаволены, што наша сціплая праца не прайшла незаўважанай кампетэнтным журю.

Да Дня беларускага пісьменства-2007 супрацоўнікі выдавецтва «Беларусь» падрыхтавалі фотаальбом «Шклоў» — пра сёлетнюю сталяў кніжнага свята. Яго тыраж — 3000 экзэмпляраў. Думаю, кніга атрымае шмат добрых водгукаў...

Зараз выдавецтва працягвае выконваць план, вялікай адказнасці пры падрыхтоўцы патрабуе сацыяльна значная літаратура.

Сярод новых выданняў хацелася б адзначыць кнігу «Беларускі мужчынскі касцюм». Зараз рыхтуецца другі том пад назвай «Беларускі жаночы касцюм». Не магу не ўзгадаць альбом Барыса Лазукі «Гісторыя беларускага мастацтва», які аздоблены не толькі выдатнымі малонкамі, але і матэрыялам, выкладзеным на добрай беларускай мове. Да 940-гадовага юбілею нашай сталіцы прымеркаваны фотаальбом Захара Шыбека «Мінск сто гадоў таму». Напрыканцы года плануем выпусціць яшчэ адзін сярэдніх памеру альбом, прысвечаны менавіта сучаснаму Мінску. Дарэчы, такія кнігі ў нас добра разыходзяцца.

У самы бліжэйшы час пабачыць свет кніга «Сакральнае мастацтва Беларусі», у якой будзе адлюстраваны беларускі іканапіс. Выданнем вельмі зацікавіўся Уладзіслаў Філарэт. Ёсць спадзяванне, што яно атрымае бласлаўленне ад кіраўніка Беларускай праваслаўнай царквы.

Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Шклоў запрашае гасцей

Шклоў запрашае гасцей. Удзельнікаў і гасцей чатырнацатага Свята беларускага пісьменства, якое пройдзе тут 2-га верасня, чакае разнастайная праграма — выставы і прэзентацыі кніг, сродкаў масавай інфармацыі, сустрэчы з беларускімі і замежнымі пісьменнікамі, спартыўныя спаборніцтвы, канцэрты і воднае свята. Папаўненне ў спісе замежных гасцей: упершыню ў свяце возьмуць удзел салісты Санкт-Пецярбургскага Марыінскага тэатра.

Традыцыйна ўрачыстасці пачнуцца раней, 29-га жніўня, калі стартуе рэспубліканская навукова-практычная экспедыцыя «Дарога да святыхняў» з Благадатным Агнём ад Гроба Господняга.

Як паведаміла першы намеснік міністра інфармацыі Лілія Ананіч, сёлета працягваецца акцыя «Моладзь за здароўе і развіццё». Гэта супольны праект Міністэрства інфармацыі і дзіцячага фонду ААН UNICEF. 1-2-га верасня прадстаўнікі Міністэрства інфармацыі і вядучыя журналісты краіны сустрэнуцца са школьнікамі Шклоўшчыны. Плануецца падараваць мясцовым навучэнцам бібліятэчку кніг, правесці журналісцкія майстар-класы. Традыцыйную навукова-практычную канферэнцыю рыхтуюць навукоўцы Нацыянальнай акадэміі навук. Яна адбудзецца напярэдадні свята, 1-га верасня.

Асноўныя мерапрыемствы пройдуць у нядзелю, 2-га верасня. Поруч з культурнай праграмай на свяце будзе шырока прадстаўлены беларуская кніга, беларускія сродкі масавай інфармацыі, будучы працаваць шматлікія тэматычныя пляцоўкі. Адкрыццё і закрыццё Дня беларускага пісьменства пройдзе на цэнтральнай сцэне ля гарадской ратушы. Акрамя яе, плануецца задзейнічаць вялікую пляцоўку ля Палаца культуры — там размясцяцца горад прэсы і горад кнігі.

Паводле Лілія Ананіч, цэнтральная падзея Дня беларускага пісьменства — урачыстае ўручэнне прэміі «Залаты фаліант» па выніках 46-га конкурсу «Мастацтва кнігі». Таксама сёлета ўпершыню будзе праходзіць ушанаванне лаўрэатаў літаратурнай прэміі Саюза пісьменнікаў Беларусі «Залаты Купідон».

«Мы лічым, што гэта найбольш лагічна, калі праца пісьменніка ўшаноўваецца менавіта на свяце нацыянальнага пісьменства», — зазначыла Лілія Ананіч.

Канцэрт эстрадных выканаўцаў на галоўнай пляцоўцы свята глядачы пабачаць удзень 2-га верасня. Да шклаўчан завітаюць ансамбль «Чысты голас», Ірына Дарафеева, Пётр Ялфімаў, Іскуі Абалян, Анжаліка Агурбаш. Вестці канцэрт будучы Алёна Спірыдовіч і Аляксандр Аверкаў.

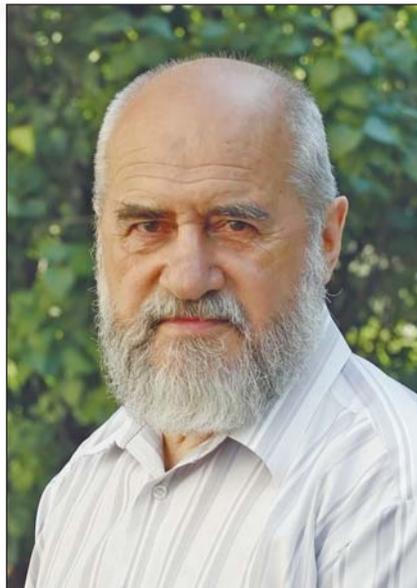
Фінальная частка праграмы ўсцешыць аматараў класічнай музыкі: выступіць Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Аляксандра Ансімава. Чакаюцца таксама выступленні артыстаў беларускай оперы і балета, а таксама Марыінскага тэатра.

Своеасаблівай адметнасцю свята, сродкам звартнай сувязі стане гэтак званая «Кніга дня», якая размесціцца непадалёк ад цэнтральнай пляцоўкі. У ёй усе госці змогуць пакінуць свае ўражанні і пажаданні.

Мікола МІРОНЧЫК
Фота К. Дробава

Расійскі прэзаіт, былы кіраўнік Санкт-Пецярбургскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі (1993—2006) Іван Сабіла — часты госць у Беларусі. Ён прыязджае ў родны горад Мінск да 93-гадовай маці, з якой разам перажыў гады ваеннага ліхалецця.

З нядаўняга часу Іван Іванавіч з'яўляецца сакратаром выканкама Міжнароднага згуртавання пісьменніцкіх саюзаў — створанай у Расіі арганізацыі, якая мае на мэце адраджэнне сувязяў паміж самастойнымі зараз творчымі аб'яднаннямі, якія ўваходзілі некалі ў склад магутнага Саюза пісьменнікаў СССР. Але візітамі і пасадамі не абмяжоўваецца ўнёсак Івана Сабілы ў згуртаванне літаратараў нашых дзвюх краін. Зрэшты, падрабязней намінінт на атрыманне Прэміі Саюзнай дзяржавы ў галіне літаратуры расказаў сам — у інтэрв'ю карэспандэнту «ЛіМа».

Захапленні дзяцінства

— Калі пачалася вайна, мне быў роўна год і два месяцы. Як прыйшлі немцы, бацька, супрацоўнік чыгуначнага вучылішча быў імгненна эвакуіраваны з навучэнцамі. Мы з маці ў гэты летні час адпачывалі на яе радзіме, у Мінскім раёне. І бацька нас проста не паспеў забраць з сабой.

Калі вярнуўся бацька, я доўгі час называў яго "дзядзькам". Потым звычка знікла, але зварот на "вы" да яго застаўся на ўсё жыццё...

З дзіцячых гадоў Іван Іванавіч займаўся харэаграфіяй і паралельна — боксам. Быў прызёрам першынства Мінска сярод юнакоў, уваходзіў у склад зборнай Мінска і вызджаў на спаборніцтвах... Гэтыя і яшчэ адно захапленне дзяцінства прадвызначылі далейшы лёс: яшчэ ў школе ён пісаў вершы, эпіграмы на настаўнікаў, прычым часам даволі жорсткія. Як ні дзіва, успрымалася вострая творчасць юнака вельмі лаяльна.

— Марыў стаць паравозным машыністам. Нават скончыў чыгуначнае вучылішча, але па класе сталяра. Потым паступіў у індустрыяльна-педагагічны тэхнікум, але з будаўнічай справай нешта не заладзілася.

Раптам, калі ў 1959 годзе ў Мінск прыехала прыёмная камісія ленинградскага тэхнікума фізічнай культуры і спорту, Іван Сабіла пайшоў здаваць экзамены туды — і... паступіў.

«Няма сапраўдных арыстакратаў»

— **Вашае захапленне спортам — як яно суадносіцца з вашым захапленнем літаратурам?**

— Спорт і мастацтва, спорт і літаратура — рэчы вельмі блізкія. Колькі было пісьменнікаў-спартсменаў! Нават Аляксандр Сяргеевіч Пушкін, калі ішоў пешкі ад Пецярбурга да Царскага Сяла, заўсёды кідаў перад сабой жалезную палку, якая, між іншым, каля дваццаці фунтаў важыла.

— **Але, наколькі я ведаю, спартыўнай тэме ў вашай творчасці далёка не першасная ўвага надаецца?**

— Усё з-за таго, што нельга ставіць сваю творчасць толькі на адно крыло. Некаторыя пісьменнікі прымудраюцца, напрыклад, толькі на праваслаўныя тэмы пісаць, альбо толькі на каталіцкія. І мы бачым, наколькі збедненая ёсць іх творчасць.

— **Вы пра канкрэтныя імёны ці пра літаратуру ўвогуле?**

— Увогуле. Асабліва чамусьці руская літаратура апошнім часам з-за гэтага пакутуе.

Аднойчы мы з Валянцінам Распуціным выступалі ў Таліне перад выкладчыкамі рускай мовы і літаратуры. Сярод пытанняў да Валянціна Рыгоравіча было і такое: "Што адбываецца з вялікай рускай літаратурай? Пошласць, грубасць, не вобразы, а функцыі". А ён кажа: "А чаго вы хочаце? Калі раней вобраз Смердзякова ствараў

Пісьменнік саюзнага значэння

Аднойчы мы з Валянцінам Распуціным выступалі ў Таліне перад выкладчыкамі рускай мовы і літаратуры. Сярод пытанняў да Валянціна Рыгоравіча было і такое: "Што адбываецца з вялікай рускай літаратурай? Пошласць, грубасць, не вобразы, а функцыі". А ён кажа: "А чаго вы хочаце? Калі раней вобраз Смердзякова ствараў геній Дастаеўскі, то зараз самі смердзяковы ў літаратуру пайшлі".

геній Дастаеўскі, то зараз самі смердзяковы ў літаратуру пайшлі".

Ну і невыпадкова ж, што вялікую рускую літаратуру стваралі ў асноўным арыстакраты. А зараз арыстакратаў няма.

— **Зараз кінуліся пісаць "аб партрэтах" — аб Гітлерах, аб Сталіне, іншых гістарычных персанажах...**

— Яшчэ Альбер Камю пры атрыманні Нобелеўскай прэміі сказаў: "Сапраўдная заслуга пісьменніка ў тым, што ён піша не аб тых, хто робіць гісторыю, а аб тых, хто яе перажывае". Гаворка, бачым, пра народ.

«Не мяркуюце аб народзе па тэлебачанні!»

— **Як вы можаце ахарактарызаваць сучасныя адносіны Саюза пісьменнікаў Расіі і расійскай уладай?**

— Пакуль існаваў Савецкі Саюз, адносіны паміж пісьменнікам і ўладай былі досыць спарадкаванымі і высокамаральнымі. Пра падтрымцы ўлады існавалі вельмі добрыя перакладчыцкія школы, якія перакладалі творы нацыянальнай літаратуры на рускую мову, адкуль потым аб іх даведваліся ў свеце. На жаль, зараз такіх школ няма.

Да таго ж, у Расіі зараз няма ніводнага дзяржаўнага выдавецтва. Прыватныя выдавецтвы прасоўваюць сваіх аўтараў. І калі ў літаратара, які не звязаны з сістэмай прыватных выдавецтваў, выходзіць якая добрая кніжка, яе нават у Маскве можна знайсці толькі ў адной-дзвюх крамах.

— **Многія расійскія пісьменнікі, з якімі мне даводзілася гутарыць, распавядаюць, што шмат хто з губернатараў засноўвае, да прыкладу, свае літаратурныя прэміі ў расійскіх рэгіёнах...**

— Некалькі гадоў таму мы сустрэліся з тагачасным мэрам Уладзімірам Якаўлевым і губернатарам Уладзімірам Густавым. Нам удалося дамовіцца аб заснаванні сумеснай літаратурнай прэміі "Ладага" імя Аляксандра Пракоф'ева. Яна ўручаецца ўжо шмат гадоў, яе ўжо ўдасноены шаснаццаць пісьменнікаў. На жаль, не ўдалося адстаяць адзін радок у палажэнні, што гэтая прэмія ўручаецца не толькі расійскім пісьменнікам, але і пісьменнікам славянскім — беларускім і ўкраінскім.

У Санкт-Пецярбургу ёсць Прэмія Урада Санкт-Пецярбурга. У 2003-м годзе, дарэчы, яна была ўручана мне за раман "Адкрыты рынг".

Да таго ж, па нашай ініцыятыве пры губернатараў Санкт-Пецярбурга быў створаны Выдавецкі савет, у які ўвайшлі і пісьменнікі паўночнай сталіцы. Выдавецкаму савету выдзяляюцца немалыя сродкі — да 14 мільянаў (каля 1,2 млрд. беларускіх рублёў. — Аўт.) штогод. І мы маем магчымасць праз яго падтрымаць многіх піцёрскіх пісьменнікаў.

— **...А федэральная дапамога?**

— Зараз выдзяляюцца гранты Агенцтва па друку (расійскі аналаг Мінкультуры — Аўт.). Але яны вельмі закрытыя, трэба шмат клопатаў зазнаць, шмат ведаць, каб іх атрымаць. Як правіла, гэта доволі складана, практычна немагчыма для аднаго аўтара — дабіцца гранта.

— **Ад расійскіх пісьменнікаў я чуў, што ці не ў дзесяткі разоў больш грошай выдзяляецца на падтрымку тэлебачання, чым літаратуры...**

— Леў Мікалаевіч Талстой, калі працягаў Мапасана, сказаў, што, калі меркаваць па героях яго раманаў, то можна зрабіць выснову, што больш дурнога і нікчэмнага народа, чым французы, у свеце няма. Вось калі аб жыцці расіян меркаваць па тэлевізійных перадачах, якія трапляюць на экраны, тое ж самае можна сказаць і пра расійскіх грамадзян.

— **Але ж радыёпастаноўкі, тэлепастаноўкі... Дзе яны зараз на расійскім радыё і тэлебачанні?**

— Сапраўды, экранізацыі добрых бракуе. Не тыя сцэнарыі патрэбны, якія, як правіла, сам рэжысёр ці прадзюсер высмоктвае з пальца. А акцёры што хочучь, тое і робяць. У шматлікіх серыялах, мы ж бачым, літаратурнай асновы — няма!

Але, на жаль, і літаратурная аснова не гарантуе добрай пастапоўкі. Вунь, "Ціхі Дон" паставіў Бандарчук — і "зляпаў" ягоны сыноч... Мы ж бачым, што стужка не атрымалася. Лепш бы яны гэтага не рабілі.

Добры твор будзе выдадзены

— **Як дазнаюцца ў Расіі пра творчасць беларускіх пісьменнікаў? Ці ведаюць там нашых творцаў?**

— Як я на пачатку 90-х узначаліў санкт-пецярбургскую пісьменніцкую арганізацыю, кіраваў ёй трынаццаць гадоў. Падтрымліваў сувязі з маёй Радзімай, займаўся перакладамі. Перакладаў Івана Чыгрынава, Васіля Зуёнка, Сяргея Законнікава, Алеся Письмянкова...

Потым мы многіх выдавалі. У 1998 годзе я стварыў і ўзначаліў газету "Літаратурный Петербург" — і многія беларускія пісьменнікі і паэты там друкаваліся. Я пераклаў і надрукаваў вялікі нарыс пра Пятра Прыходзьку, да прыкладу. Шмат каму дапамагаву надрукавацца ў часопісе "Нева", у часопісах "Невский альманах", ды ў шматлікіх зборніках паэзіі.

Да таго ж, пры санкт-пецярбургскай пісьменніцкай арганізацыі было створана выдавецтва пісьменнікаў "Дума". Мы выпусцілі, да прыкладу, дзве кнігі вершаў Анатоля Аўруціна і кнігу аб ім самім. Выйшла кніга Сяргея Трахімёнка.

Але, на жаль, і літаратурная аснова не гарантуе добрай пастапоўкі. Вунь, "Ціхі Дон" паставіў Бандарчук — і "зляпаў" ягоны сыноч... Мы ж бачым, што стужка не атрымалася. Лепш бы яны гэтага не рабілі.

— **Масква, Мінск, Санкт-Пецярбург — ведаю, што на гэтым геаграфічным трохкутніку базуецца ўсё вашае жыццё...**

— ...Я 19 гадоў пражыў у Мінску, затым амаль паўстагоддзя ў Санкт-Пецярбургу. Але так атрымалася, што ў мяне ўся сям'я жыве ў Маскве — там летась я перадаў кіраванне санкт-пецярбургскай пісьменніцкай арганізацыяй паэту Уладзіміру Арлову і сам з'ехаў у сталіцу. І думаў, што буду займацца толькі літаратурнай працай.

Але калі апынуўся ў Маскве, гэта стала там вядома. Мяне папрасілі сустрэцца з Сяргеем Уладзіміравічам Міхалковым і Феліксам Кузняцовым, а таксама кіраўніком маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі Уладзімірам Баярынавым. Там прапанавалі ўзначаліць апарат Міжнароднага згуртавання пісьменніцкіх саюзаў, стаць адказным сакратаром

арганізацыі. Ім я адмовіць не мог, таму "лямку" прыходзіцца цягнуць.

— **Два буйныя культурныя пласты ў Расіі, два мегаполісы — Масква і Санкт-Пецярбург — і каласальная, непераадольная розніца паміж імі. Як яна выгядае з пункта гледжання беларускага пісьменніка, які большую частку свайго жыцця жыве ў Расіі?**

— Без сумніву, у Маскве для развіцця культуры і выдання мастацкай літаратуры магчымасцяў больш, чым у Санкт-Пецярбургу. Гэта тычыцца і дзеючых выдавецтваў, і людзей, якія зацікаўлены ў выпуску добрых кніг і, самае галоўнае, матэрыяльных магчымасцяў.

Вядома, што ў Маскве "круціцца" больш як 80 працэнтаў усіх агульнарасійскіх грошай — з іх штосьці перападае і культуры. Значна меней забяспечаны Санкт-Пецярбург. Разам з тым, сапраўдны літаратурны твор, рана ці позна, пры пэўных высілках з боку аўтара знойдзе свайго чытача.

«У новым рамане — я ўвесць!»

— **Вы — ініцыятар выдання 50-томнай беларуска-расійскай бібліятэкі...**

— Калі я ўпершыню прыйшоў у новы будынак Нацыянальнай бібліятэкі, то быў настолькі ўражаны і супрацоўнікамі, якія там працуюць, і самім будынкам, і тым, што там ёсць, тэхналогіяй узаемаадносін кніг і чытачоў, што ліхаманкава думаў: чым я магу ім дапамагчы. Прышоў наступным разам і падараваў некалькі сваіх кніг, але... Трэба было зрабіць нейкі больш значны ўнёсак. Так нарадзілася ідэя беларуска-расійскай літаратурнай бібліятэкі.

Я параіўся з кіраўніцтвам расійскай пісьменніцкай арганізацыі, і мы прыйшлі да высновы, што такая бібліятэка можа быць створаная з 50-ці тамоў — 25 тамоў рускіх пісьменнікаў і 25 тамоў беларускіх, прычым аб'ём кожнага тома павінен скласці 30 друкаваных аркушаў. Потым мы абмеркавалі будучую «літаратурную энцыклапедыю» са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаем Чаргінцом.

Зараз маем падтрымку Міністэрства інфармацыі Беларусі, Федэральнага агенцтва па друку Расійскай Федэрацыі. Учора былі ў Доме ўрада, і там таксама ўхвалілі нашу ідэю. У апарце Паўла Барадзіна нас папрасілі скласці каштарыс і абгрунтаванне, што мы таксама зрабілі. Ужо збіраем спіс аўтараў, якія могуць увайсці ў гэтае выданне.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі зараз складаюць спіс беларускіх пісьменнікаў, якія будуць прадстаўлены ў гэтай энцыклапедыі. З расійскага жа боку там будзе калі 200 аўтараў. Ад класікаў, савецкіх рускіх пісьменнікаў — да сучасных маладых літаратараў.

— **Кніга "Адкрыты рынг", дзякуючы якой вы намінаваны на Прэмію Саюзнай дзяржавы: аб чым яна, і як вы да яе прыйшлі?**

— Гэта спавядальны раман. Гэта кніга пра жыццё некалькіх пакаленняў людзей і ў Расіі, і ў Беларусі. У прыватнасці, ленинградцаў—пецярбуржцаў ды мінчукоў. Жыццё, якое прайшоў я, мае родныя — ад пачатку вайны да нашых дзён — легла ў аснову рамана. Гэта твор аб станаўленні маладога чалавека, ягонага характару, яго як асобы і як пісьменніка. Многа тут вядомых імёнаў, з якімі сустракаецца чытач, многія пазнаюць сябе. Яна напісана сумленнем і праўдай, усё тое, што я перажыў, адчуў — усё ў гэтым рамане.

Вярнуцца да жыцця

Зборнік Паўла Місько "Прыгавораны да жыцця" складаецца з аднайменнага апавядання і трох аповесцяў: "Востраў "Мёртвая галава", "Ніль адміралы, або Я выбіраю смерць" і "Зялёныя змеі". Творы былі напісаны ў канцы 1980-х — 1990-х гадоў, у пераломны перыяд беларускай гісторыі. Кніга адлюстроўвае мінулае, сучаснае і будучае, такім як бачыць іх сам аўтар. Письменнік пераносіць чытача ў касмічную прастору, выдуманых краіны, вяртае на Зямлю ў рэальны свет.

Апавяданне "Прыгавораны да жыцця" адносіць нас у часы вайны, тэма далёка не новая для беларускіх пісьменнікаў. Пачынаецца яно даволі загадкава, увагу прыцягвае таямніца мінулага, дзіўнае супадзенне смерці дзеда і нараджэння ўнука. Успаміны з былога раскрываюць засакрчаных псіхалагічных вопыты, якія праводзіліся ў канцэнтрацыйным лагерах, дзе быў заключаны дзядуля героя. Усё гэта даволі папулярныя хады, якія прыцягваюць сучаснага чытача. Фінал твора, на маю думку, не дапрацаваны, ён патрабуе большай разгорнутасці і праўдападобнасці. Хлопчык, які атрымаў у спадчыну ад дзеда здольнасць чуць тэлепатычныя загады, раскрывае прычыны прыезду дзіўнага старога, а той, аказваецца, і прыехаў, каб даведацца, ці мае хлопчык гэтыя здольнасці. Неверагодным чынам старэйшы брат без сумневу верыць кожнаму слову малага. Дарослы, нармальны чалавек мог успрыняць гэта толькі як дзіцячую фантазію. Але ён, не задумваючыся, ўключаецца ў развіццё гісторыі. Крыху здзівіла наступная сітуацыя: старога чалавек, які ўсё жыццё пражыў, трымаючы таямніцу сваіх гаспадароў, забіваюць. Чаму гэтага не зрабілі тады, калі ён быў малады і меў сэнс працаваць сакрэтнай інфармацыяй. Пасля хлопчык трапляе ў бальніцу, да яго прыходзіць міліцыя і таксама безумоўна верыць усяму, што расказвае хлопчык, хоць у падобнай сітуацыі маглі б хіба што пахваліць дзіця за цікавую, арыгінальную байку, бо нават так і выглядае гісторыя, апісаная маленькім хлопчыкам.

Чамусьці аўтар амаль заўсёды сам альбо словамі сваіх герояў, раскрывае асноўную думку твора. Ад гэтага робіцца трохі крыўдна, бо ўсё ж чытачу прыемней дайсці да сутнасці самастойна. Напрыклад, галоў-

ны герой робіць выснову, прааналізаваўшы апошнія падзеі свайго жыцця, што вайна дастае людзей праз многія пакаленні, нягледзячы на тое, што даўно скончылася. Абсалютная ісціна. І ці трэба прамаўляць думкі, што вынікаюць самі па сабе з кантэксту твора. Такого роду "падказкі" сустракаюцца і ў іншых творах зборніка.

Аповесць "Востраў "Мёртвая галава" паказвае жахлівую і дзікую будучыню, якая прыводзіць чалавека да амаль жывёльнага існавання, дзе галоўным застаецца спатаенне інстынктаў. Сюжэт, папулярны ў амерыканскіх фантастычных фільмах, завязаны на пошуку новай планеты, бо Зямля ўжо зусім не прыдатная для жыцця. Ярка і дасканала аўтар апісвае вобразы сваіх герояў, пейзажы невядомай планеты, касмічны карабель, — чытач іх лёгка можа ўявіць. Даследванні знойдзенай планеты Іелоў-стар прыводзіць да трагедыі, уся група гіне, па вялікім рахунку, з-за галоўнага героя. Яму ж удаецца выратавацца. Расліны на дзіўнай планеце аказваюцца драпежнікамі, чалавеку тут няма месца, абрысы ж вострава нагадваюць мёртвую галаву, што выглядае перасцярогай героям. Аповесць захапляе і палюхае адначасова, яна прасякнута думкай аб наканаванасці чалавечага лёсу, пры тым без надзеі на змены ў лепшы бок. Такія прароцтвы прысутнічалі і будуць прысутнічаць у сусветнай літаратуры. Сама рэчаіснасць падштурхоўвае да падобных песімістычных высноў.

Наступная аповесць "Ніль адміралы, або Я выбіраю смерць" стварае свой маленькі жорсткі несправядлівы свет, краіну, пра якую ніхто не чуў і якую ніколі не бачылі. Той, хто трапіць туды, ужо не вернецца ў вялікі свет да нармальнага жыцця. Журналіста Джэры Хілберга выкрадае дзіўны ста-

ры чалавек, які ўзяўся падвезці героя. Пасля ён апынаецца ў краіне Адміралы, якой няма на карце Сусвету, там жывуць бессмяротныя людзі, але іх жанчыны перасталі нараджаць дзяцей, таму ўлады загадваюць выкрадаць людзей з вялікага свету. Аўтар дасканала апісаў лад выдуманай краіны, падрабязна і дасканала апісаў побыт простых людзей, у якіх, апроч як набедраных павязак, нічога не было, і побыт гаспадароў, якія не адмаўлялі сабе ні ў чым. Падрыхтоўка ўцёкаў з Адміралы, нясмелыя спробы палітычнага перавароту — такія думкі ўспружваюць героя ў намаганнях нешта змяніць у краіне, бо шанцы ўцячы з цягам часу аказваюцца ўсё менш рэальнымі. Аповесць нагадвае незвычайнасцю аўтарскага сюжэта, таямнічасцю выдуманай краіны і яе краямі. Разам з аўтарам безумоўна згаджаешся, што ўлада не павінна ператвараць народ у сваю прыслугу, што дзеля кантроля законнасці ўлады павінна існаваць і апазіцыя. Па такіх законах жыве свет, але жыхары гэтай маленькай, нікому не вядомай краіны, не ведаюць пра гэта. Не ведаюць, што можа быць інакш, бо іншага яны ніколі не бачылі, ды і ўбачыць не імкнуліся. Письменнік даволі ярка апісвае вобраз адной з жыхарак Адміралы — Вялікай мамы. Толькі яна адважылася на супраціў і нават паднімала жаночыя бунты. Але, як вядома з сусветнага вопыту, такога кшталту супраціў ніколі не давалі вынікаў. Аўтар апісвае ціхую нянавісць да ўладара і адсутнасць жадання супраціўляцца, апатычнасць, забітасць людзей. Менавіта такое стаўленне большыні забівае надзею на змены. Але аўтар дае шанс вызваліцца, стаць людзьмі. Дух законнага ўладара Вялічара другога забівае Вялічара трэцяга, у чытача з'яўляецца надзея і, адначасова, недавер з-за таго, што гі-

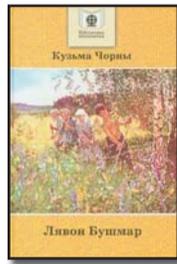
сторыя будзе мець шчаслівае заканчэнне. Письменнік — рэаліст, ён разумее, што добры фінал немагчымы, калі ссячэш галаву цмока на яе месцы ўзнікне іншая, яшчэ больш моцная. Таму са смерцю Вялічара трэцяга, зразумела, узнікае Вялічар чацвёрты. Не згаджаешся з гэтай безнадзейнасцю, абуралешся, але разумеш, што часцей так і адбываецца ў сапраўдным жыцці. Але з іншага боку сам аўтар не губляе надзеі на змены, бо ў галоўных герояў, нягледзячы ні на што, засталася вера і жаданне да супраціву.

Аповесць "Зялёныя змеі" прысвечана паслячарнобыльскай Беларусі. Былы афганец Хведар, апантаны думкай перазахавання бацькоў з роднай вёскі, дзе яны пражылі ўвесь свой век, у Мінск, бліжэй да сябе. Яго малая радзіма забруджана радыяцыяй. Не звязваючы на ўгаворы жонкі, сястры, знаёмых ён робіць гэта. За некалькі бутэлек гарэлкі знаходзіць людзей, якія выкопаюць труну маці і запакоўваюць яе парэшткі ў старую валізку. Сітуацыя страшная і, для мяне асабіста, бессэнсоўная. Хоць герой ваяваў у Афганістане, быў паранены, а як вядома, здаровымі з вайны не вяртаюцца. Разам з "валізкай" герой прыносіць у дом беды, адну за адной. У чамадане разам з касцямі апынаюцца і маленькія зялёныя змеі. Свет герояў толькі на першы погляд выдаваўся ціхім і спакойным. Жонка і маленькі сын трапляюць у шпіталь, дачка васьмікласніца расказвае бацьку, што яна цяжарная. Герой спрабуе разабрацца з пахаваннем маці. Гарэлка — адзінае сучаснае, адзіная "валюта", дзякуючы якой можна купіць амаль усё. Аўтар не пакідае надзеі, што дзеці абавязкова павінны быць лепшымі, бо яны вяртаюцца да Бога, якога ў іх адабралі. Фінал аповесці трагічны і жорсткі. Герой, прывозячы астанкі сваёй маці, на могілкі вымушаны хаваць яе ў напалову залітай вадой яміне. А калі ўрэшце высьвятляецца, што шкілет увогуле не належыць жанчыне, герой не вытрымлівае і вар'яецца, зразумеўшы ўсю бессэнсоўнасць і жах свайго ўчынку. Аповесць прасякнута трагізмам ужо нашых не такіх далёкіх часоў.

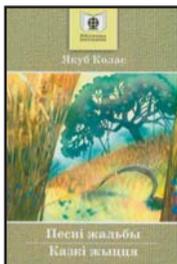
Нягледзячы на некаторыя крытычныя меркаванні, зборнік варты ўвагі. Ён змушае задумацца. Жывыя, арыгінальныя сюжэты, умелыя аўтарам трымаць інтрыгу, абавязкова прысутнасць таямніцы — усё гэта схіляе ўдзячнага чытача над старонкамі гэтай кнігі.

Марына ЗАПАРТЫКА

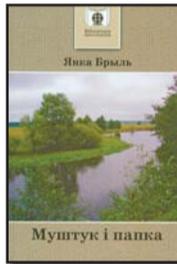
Кніжная паліца

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Бібліятэка школьніка" выйшла кніжка Кузьмы ЧОРНАГА "Лявон Бушмар". У кніжку ўвайшлі аднайменная аповесць і апавяданні класіка нацыянальнай літаратуры. Прадмову напісаў М. Тычына.

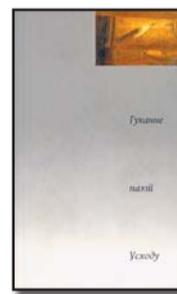
У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Бібліятэка школьніка" выйшла кніжка Якуба КОЛАСА "Песні жальбы. Казкі жыцця". Гэта пераважна першая вершаваная кніжка класіка нацыянальнай літаратуры з прамай У. Гіламедава і яго праявіны шэдэўры прыгожага пісьменства з прамай М. Мушынскага.

У выдавецтве "Мастацкая літаратура" ў серыі "Бібліятэка школьніка" выйшла кніжка класіка нацыянальнай літаратуры Янкі БРЫЛЯ "Муштук і панка". У кніжку ўвайшлі трагічна-ўзнёслая аднайменная аповесць, мініяцюры і апавяданні пісьменніка. Прадмову напісаў Дз. Бугаёў.

У Маскве ў выдавецтве АСТ выйшаў гошчы томік "Лірыка ВУ" Адама ГЛОБУСА. Ён складзены з перакладаў, зробленых таленавітымі рускімі паэтамі — Аляксандрам Яроменкам, Аляксеем Маршчыкавым, Дзмітрыем Мазгуліным, Вячаславам Купрыянавым, і лірычнай прозы, перакладзенай Светазарам Барчанкам і Аляксеем Андрэевым.

У Мінскай рымска-каталіцкай парафіі святога Сымона і святой Алены выйшаў гошчы томік "пазыкаў" Рыгора БАРАДУЛІНА з паэзіі Усходу. Кніжка так і называецца "Гуканне пазіі Усходу". Прадмову да яе напісалі ксёндз Уладзіслаў Завальнюк і Ала Сакалоўская. "Спраўляючы ўлазіны" ў гэтую светлую кніжку аўтары прадамы цытуюць радкі японскага паэта Ісы:

*Чужых няма ў гэтым свеце!
Мы ўсе агнін другому
браты
Пад вішнямі ў квецце.*

У выдавецтве Логвінава выйшла ў свет кніжка Наталкі БАБІНАЙ "Крыві не павінна быць відна". У кніжку ўвайшлі пшчырыя, філасофскія і жыццёвыя апавяданні і дэтэктывыя аповесці. "Яна ўмее напісаць так, што апавяданне засмоктае і не адпускае з першае фразы", — піша ў прадове крытык С. Смагрычэнка.

Мроя, збітая на ўзлёце

Белакові А. "Лесвіца ў нябёсы з адной прыступкі" / Андрусь Белакові. — Мінск : ІП. Логвінаў, 2007. — 188 с. — (Другі фронт мастацтваў).

Неяк, у адной з сваіх бяскончых вандровак па кнігарнях, натрапіў я на адзін зборнічак Леаніда Якубовіча. Гэта быў выдатны паэт, студэнт-завочнік БДУ, які трагічна загінуў у 22 гады. Праз дзевяць гадоў пасля ягонай смерці сябры сабралі і выдалі спадчыну назаву маладога Леаніда (А.Якубовіч "Я з вамі, вёсны..." — Мінск: Маст. літ., 1979). Гэтак жа нечакана суткнуўся я са зборнікам Андруся Белавокага "Лесвіца ў нябёсы з адной прыступкі". Белакові аказаўся старэйшым за Якубовіча толькі на адзін год: 23-гадова, ён трапіў пад колы аўтамабіля. Вось так хо-

дзіш па кнігарнях, шукаеш кніжкі, а знаходзіш — лёсы... Яшчэ толькі прагартаўшы зборнік, я ўжо ведаў, што чытаць Белавокага, і чытаць даўно. Справа тут не ў постмадэрне, а ў тым нефармальным пакаленні белых варон, пакаленні паўпрафесійных музыкаў і паэтаў, але прафесійных слухачоў і чытачоў; у пакаленні чорных нататнікаў, абклееных налесткамі і размаляваных "пацыфікамі" і "анархіямі"; у пакаленні маек з назвамі гуртоў, на якіх проста маліліся; у пакаленні патэнцыйных саматубцаў і няўрымслівых жыццялюбцаў. Кніжка Белавокага — гэта зрэз усёй беларускай

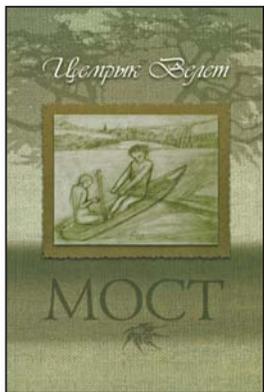
сітуацыі канца 90-х гадоў, праведзены праз чуйную душу аднаго падлетка. І таму не трэба шукаць у зборніку нейкіх эстэтычных звышдабыткаў, хоць там сапраўды трапляюцца знаходкі. Тут іншае — душа чалавека, яка на далоні. Вось тое, што яго напраўду хвалявала: Каханне — Музыка — Радзіма — Сябры — Жыццё. Вось фрагменты няспраўджанага дзённіка: "На 1-м курсе журфака мая сакурсніца Ала Волат сказала, што мае вершы — тупыя. Што ж... Цікава, якое імя — Ала Волат ці Андрусь Белакові — будзе больш вядомым гадоў праз 20 — 30?". А потым — пазнейшая дапіска: "Ніякое". Я ж кажу, гэта не ўласна зборнік, не застыглыя формы грунтоўных твораў. Гэта сам чалавек — супярэчлівы, зменлівы, часам грубы, часам чулы — розны. Трэба, вядома, аддаць на-

лежнае *віртуознасці таленту* Пятра Васючэнкі, аўтара прадамы, які здолеў правесці паралелі паміж Белакові і Палуянам, Багдановічам, Гаруном, Кафкам, Кастанэдам. Але мне больш блізкія меркаванні Вялянціна Акудовіча пра тое, што "Андрусь выяўляў пратэст супраць залішняй нарматыўнасці сучаснага жыцця, яг рэальнага, так і літаратурнага" і што чытача "неаднойчы скалае ад слова, радка, думкі, вобраза, якіх ён ніколі не сустрае ў проста таленавітага літаратара".

Вельмі хочацца падзякаваць сяброўкам Андруся — Таццяне Заміроўскай і Алісе Бізьявай, без якіх кнігі папросту не было б. Яны ж напісалі і выдатныя ўспаміны пра гэтага хлопца-дзівака — паэта, празаіка і журналіста, што не стаўся Паэтам, Празаікам і Журналістам, але стаўся Аўтарам, які не памёр, а неспадзеўна нарадзіўся для нас, чытачоў, пасля сваёй трагічнай гібелі.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

«Упоперак усім але...»

Цемрык Велет.
"Мост: выбраныя вершы". —
Мінск: выд-ва І.П.Логвінава, 2007.

эт і павінен, самае меншае, прамаўляць? Дарэчы, у іншым вершы гэткае несупадзенне пафасных тонаў прадэманстраванае больш яскрава:

у лістападзе
 пачынаецца зіма
 ужо агрозніць амаль што
 немагчыма
 ў небе снег ад лёту
 птушынага лайна
 і ўся зямля —
 нібы ўскапаная магіла.

Альбо:
 а птушак кропкі
 бы разынкі ў хлебе
 у хмары цёмныя ўлілі бы ў.

Але пра паэта і паэзію. Мне здаецца, што ўсяму свой час і для кожнай тэмы свой узрост. І зусім неабавязкова станавіцца "нагамі дагары", каб адчуць сябе сапраўдным паэтам, а то нейкая эквілібрыстыка атрымліваецца. А між тым, першая страфа менавіта гэтага верша змешчана на вокладцы пад фотаздымкам аўтара, што, як я разумею, мусіць сведчыць аб ступені ўсведамлення ўласнага паэтычнага паклікання. Такую няціпласць не кожны стаў паэт сабе дазваляе, так што ў гэтым выпадку Цемрык сябе відавочна ўзвысіў.

Адсутнасць вялікіх літар, знакаў прыпынку і ігнараванне найпрасцейшых сінтаксічных законаў у вершах Цемрыка Велета не выклікае ані здзіўлення, ані чыста філалагічнага абурэння. Гэта сталася своеасаблівай нормай, якую трэба ўлічваць, каб быць сучасным і быць "у кантэксце". Акурат з гэтай нагоды мы залічым сінтаксічныя і пунктуацыйныя ... адметнасці, а таксама *некаторыя асаблівасці напісання Вялікай літары* да адзнак новай паэтыкі. Увагу трэба звярнуць на іншае. Нягледзячы на дастатковае багацце і разнастайнасць лексікі зборніка "Мост", Цемрык усё ж у шэрагу вершаў не ўтрымаўся ад паўтораў тых эпітэтаў і метафар, якія, відаць, падаліся яму найбольш удалымі і адпаведнымі сутнасці вобраза. (Гэта пра "дамешак іржы" да жаху і суму, знямелыя колы і дарогі, "дно пакоя", "нанайніцу вывернуты", вокны на дзесятым паверсе, якія для любой метафары падыходзяць, і г. д.). Наконт трапінасці спрачацца не буду, у гэтым часам ёсць рацыя, але мушу перасцерагчы аўтара ад такога самапераймання: яно можа перарасці ў звычку. І хаця нават некаторыя класікі гэтым грашылі (напрыклад, У. Дубоўка дужа любіў "тугу ў футарале" "кінуць на ніцця лозы"), ні сучаснікі, ні наступнікі не прапускаралі магчымасці іх у гэтым выкрыць. І хаця "паэта ўсе павінны патроху ненавідзець", ці варта загадзя ствараць падставы для абвінавачванняў.

Сінтаксіс мы дамовіліся не чапаць. Калі псеўданім аўтара не кожны з першага разу вымавіць, то што ўжо за драбязя злоўжыванне інверсіяй. А ўсё-такі часам яна не столькі змяняе ўспрымання верша, колькі спрыяе з'яўленню нежадання яго чытаць. Відаць, гэтыя радкі Цемрыка Велет якраз і пісаў, адчуваючы названую хібу:

мне цяжка разгарнуць
 увесь талент сказа
 ён тхне, цяжарнай цёткаю
 вісіць на языку
 ўпіваецца ў розум
 і мысленне агразу
 спыняе і бразгае дзвямі
 нібы ўсё прайшло

на бялкім
 ад пустэчы скразняку.

Параўнанне з цяжарнай цёткаю гучыць, канечне, некаж загадкава, але будзем лічыць, што ўсведамленне хваробы ёсць палова выздараўлення. Акрамя таго, хаця пытанні арфаграфіі ў сучаснай беларускай мове часта пераўтвараюцца ў пытанні густу, усё-такі думаецца, што калі ў наступных вершах аўтара будзе паменей *маскаў, сабакаў, дарогаў і байкаў*, то гэта не прынясе шкоды ні аўтару, ні чытачу.

Складаецца ўражанне, што малады паэт відавочна паздзекаваўся з чытача, прапанаваўшы ў канцы зборніка "Заўвагі і слоўнічак". Ён чамусьці палічыў патрэбным тлумачыць такія словы, як "блізір" і "антонаў агонь" замест таго, каб дапамагчы разабрацца, напрыклад, з такімі галаваломкамі: "у каміне шыбы будзе свету трэск", "усё пачынаецца словамі брыдкімі/калі пачынаеш бэсіць ману", "збольшага хаджу/у адзіноце забадзьяных паннаў", "пазбавіцца штодзённасці пануючага клею", "карэта/перадзе цябе анямелымі коламі" (Чым больш незразумела, тым больш паэтычна?) альбо "ані слова, з якім знікнуць ужо не на жаль", "што ў хуткасці пачнецца неўзабаве".

А цяпер галоўнае: тое, што Цемрык Велет паэт малады і неадасведчаны, зусім не адмаўляе яго таленту. Бяда ў тым, што ён часта губляе шчырасць — у імкненні падацца больш

Калі пытанне, што аўтар хацеў сказаць сваёй кнігай, застаецца нявырашаным, не трэба спяшацца абвінавачваць чытача ў някемлівасці альбо эстэтычнай нячуласці. Праблема ў тым, што далёка не ўсім сучасным паэтам (і не толькі паэтам) ёсць што сказаць, але самае небяспечнае ў тым, што мала каму стае дастаткова крытычнага стаўлення да сваёй творчасці, каб прызнаць гэта.

сталым, чым ёсць насамрэч, у імкненні пагарджаць рэчаіснасцю і людзьмі у абагуленым (зноў жа, неаднойчы "бітым" паэтам) вобразе "натоўпу", ва ўпартым жаданні ствараць самому сабе адчуванне трагічнасці і безнадзейнасці — і ўсё гэта штучна, нацягнута, наіўна. Не таму, што нестасе таленту, а таму, што не так многа перажыта, не так ужо многа ведання жыцця і закляімых натоўпам людзей. Рызыкую атрымаць абвінавачанне ў недасведчанасці ў дэталях біяграфіі аўтара, але мне здаецца, што ў 19 год усяго пералічанага па азначэнні не бывае многа.

Як толькі Цемрык Велет пераходзіць ад вырашэння глабальных філасофскіх праблем да сваіх інтымных перажыванняў, як толькі ён скідае з сябе маску (якую, дарэчы, часта ўгадвае) "стамлёнага светам" паэта і намагаецца ўспрымаць наваколле сваімі вачыма і пачуццямі, іншымі словамі, калі ён не баіцца быць шчырым, яго радкі хочацца запамінаць і цытаваць. Такія, напрыклад,

вершы "... мінеральнасць жыцця...", "... я вяртаюся ў горад", "хвіліна", "міль той куток, дзе рэзалі пупок", "... на край выносных соснаў", "... бруку на зямлі...", "... на твай спрощчаны твар", "... а праз турмы зімы прарастае вясна". Нават распачаты не такой ужо арыгінальнай бравадай верш "... я вяртаюся ў горад" прываблівае больш, чым загорнутыя ў няўдалыя метафары філасофскія разважанні. Прываблівае менавіта сваёй непасрэднасцю і шчырасцю:

я вяртаюся ў горад
 дзе байшыя будынкаў
 што абрынуцца могуць
 на цябе ў кожны міг
 і тады застанешся
 пад руінамі вечнымі
 і ніколі не вярнешся
 ў горад з-пад іх

Маладыя аўтары могуць да бяскончасці спрабаваць свае сілы ў эстэтычных гульнях, цалкам ігнаруючы рэчаіснасць і ў канкрэтных, і ў сімвалічных значэннях. У гэтым сэнсе ёсць вялікая надзея на Цемрыка. Ён акурат рэчаіснасці не ігнаруе, яна неўраўнаважанай стыхіяй урываецца ў яго вершы, але ўдала спалучаецца з выяўленнем глыбока асабістага, утвараючы кантраст, але не ствараючы дысгармонію. Гэта абумоўлівае і яшчэ адну асаблівасць паэтычнага стылю маладога паэта: яго відавочна прываблівае свабода і шырыня прыродных пейзажаў ("ненавіджу вокны — гробны краявід"), выклікаючы ледзь не нянавісць да горада, у якім "асфальту больш, чым жывое вады". Сучасная маладая паэзія, наадварот, у большасці сваёй прывязаная да абстрактных урбаністычных краявідаў, і, не ствараючы вобраза якога-небудзь рэальнага горада, часта ўвогуле пазбаўляецца зместу. Праўда, і ў Цемрыка Велета яшчэ шмат такой абстрактнасці, але ёсць станоўчая тэндэнцыя, і калі гэта сапраўды тое, у чым адметнасць яго паэзіі, то час і праца гэты недахоп выправіць.

Калі чытач бярэцца за новую кнігу, ён спадзяецца на адкрыццё, тым самым выказваючы аўтару давер; і калі надзея не спраўдзілася, калі адкрыцця не адбылося, пісьменнік гэты давер траціць, у некаторых выпадках — незваротна. Прасцей — калі пытанне, што аўтар хацеў сказаць сваёй кнігай, застаецца нявырашаным, не трэба спяшацца абвінавачваць чытача ў някемлівасці альбо эстэтычнай нячуласці. Праблема ў тым, што далёка не ўсім сучасным паэтам (і не толькі паэтам) ёсць што сказаць, але самае небяспечнае ў тым, што мала каму стае дастаткова крытычнага стаўлення да сваёй творчасці, каб прызнаць гэта.

Мне падаецца, што Цемрык Велет паспяшаўся з выданнем зборніка якраз з гэтай нагоды: ён яшчэ не наблізіўся да ўсведамлення таго, што наканава на сказаць менавіта яму пра свой час і сваё пакаленне, без чаго вельмі сумнеўна разлічваць на ўвагу і памяць чытача. Гэты закон застаецца дзейным у любых эстэтычных сістэмах. Выразнасць думкі губляецца у пошуках здзіўляльнай, нечаканай (а часта проста недарэчнай) метафары, бачанне жыцця падмяняецца павярхоўнай і абстрактнай да яго агідай, перабольшанае адчуванне ўласнай сталасці змяінае выяўленню непасрэднасці ўражанняў. Усё гэта прыватная справа ў прыватных размовах з сябрамі, але патрабуе пераасэнсавання, калі аўтар бярэцца будаваць мост да чытача.

Выбраныя вершы Цемрыка Велета "Мост" можна расцэньваць як пэўнае эстэтычнае практыкаванне, бо заяўленага ў пачатку моста "паміж формам, зместам і працягам" не адбылося. Прынамсі, не відаць працягу, здзейсненым стаўся толькі пошук.

Жана КАПУСТА

Віншуем

з 75-годдзем **Мальдзіса** Адама Восіпавіча, беларускага літаратуразнаўцу, крытыка, празаіка і публіцыста;

з 70-годдзем **Мельнікава** Людміла Васільеўну, беларускага літаратуразнаўца;

з 70-годдзем **Ермашкевіча** Браніслава Іосіфавіча, беларускага паэта;

з 60-годдзем **Скалабана** Віталія Уладзіміравіча, беларускага гісторыка, літаратуразнаўца і архівіста.

Юбілейны каляндар

365 гадоў **Абуховічу** Тэадору Гераніму, пісьменніку-мемуарысту, дзяржаўнаму дзеячу Вялікага княства Літоўскага;

195 гадоў **Рэуту** (Газдава-Рэуту) **Вінцэнты** (Вікенцію Уладзіслававічу), фалькларысту, пісьменніку, прадстаўніку рамантызму;

110 гадоў **Дунцу** Хацкелю Майсеевічу, беларускаму крытыку, публіцысту;

110 гадоў **Гусеву** Сілану (Сілу Нічыпаравічу), беларускаму празаіку;

100 гадоў **Самуйлёнку** Эдуарду Людвігавічу, беларускаму празаіку і драматургу;

100 гадоў **Кавалю** Васілю (Кавалёву Васілю Пятровічу), беларускаму празаіку;

100 гадоў **Стому** Здзіславу Францавічу, народнаму артысту Беларусі;

95 гадоў **Чарнышэвічу** Аркадзію Дзмітрыевічу, беларускаму празаіку;

95 гадоў **Лютавай** Веры Сяргеёўне, беларускай паэтэсе і празаіку;

95 гадоў **Мікулічу** Барысу Міхайлавічу, беларускаму празаіку і крытыку;

90 гадоў **Семяновічу** Антону Аляксандравічу, беларускаму крытыку і літаратуразнаўцу;

90 гадоў **Брылю** Янку (Івану Антонавічу), беларускаму празаіку, перакладчыку і публіцысту, класіку нацыянальнай літаратуры, народнаму пісьменніку Беларусі;

90 гадоў **Панчанку** Пімену Емяльянавічу, народнаму паэту Беларусі;

90 гадоў штодзённай грамадска-палітычнай газеце "Звязда";

85 гадоў **Харкову** Пётру Андрэевічу, беларускаму драматургу, паэту, публіцысту і кінадраматургу;

85 гадоў **Махначу** Аляксандру Іванавічу, беларускаму драматургу, празаіку і публіцысту;

85 гадоў **Шыціку** Уладзіміру Мікалаевічу, беларускаму празаіку;

75 гадоў **Макалю** Петрусю (Пётру Міхайлавічу), беларускаму паэту, драматургу.

Сцяпан
НЕФІДОВІЧ

Нарадзіўся ў 1941 годзе ў вёсцы Любань. Шмат гадоў працаваў выкладчыкам беларускай мовы і літаратуры ў роднай вёсцы. Адзін з аўтараў альманахаў "Дзень добры!" (1999), "Парушынкi ў воку" (2002), "Свята бяроз" (2004), "Сувоі жыцця" (2005), "Спеў Берасцянкi" (2007).

ЗАМОВА

Першым разам,
добрым часам
я — словам да Бога
за дапамогай:
памажы, Божа,
колькі зможаш,
адолець нягоды
майму народу —
хай тлум з галоў сыдзе.
Хай людзям выйдзе
з сэрцаў — згрызота,
з душаў — маркота,
з думак — турбота,
са словаў — пустота,
з вачэй — самота,
з рук — лянота,
а з хат — бядота.
Усім добрым людзям,
прашу, хай будзе
праца — з плёнам,
хлеб — штодзённа,
песня — да хлеба,
грошай — як трэба,
шчаслівых казак,
прыгожых красак.
Амінь.

Вольга
ГРЫДЗЮШКА

Нарадзілася ў 1954 годзе ў вёсцы Багданаўка. Працуе настаўніцай рускай мовы і літаратуры СШ № 4 Лунінца. Аўтар паэтычнага зборніка "Касіяпея" (1996), адзін з аўтараў альманахаў "Шчаслівы сон" (2002), "Час кветак" (2005).

***

Па святых ходзіш ты ў царкву,
А я маюся на паэтаў.
Не пакарае Бог за гэта,

«Давай маліцца на паэтаў»

Лунінецчына — край, над якім немагчыма не лунаць. Край, які ёсць не "казкай жыцця", што ствараў Якуб Колас (ён, дарэчы, пэўны час жыў у Луніцы), але Паэзіяй Жыцця. Паэзіяй, якая не часта занатоўваецца на паперы, але якая жыць нас, як Палессе Беларусь. Паўстагоддзя (з 1956) пры раёнцы ("Авангард", пасля "Ленінскі шлях", цяпер — "Лунінецкія навіны") існуе літаб'яднанне "Палессе". У свой час з сяброў Саюза пісьменнікаў там былі Мікола Федзюковіч і Мікола Калінковіч. У 1995 пры гарадскім Доме культуры створаны творчы клуб "Муза" (кіраўнік Віктар Філатаў). У 1999 рашэннем Міністэрства культуры клубу быў нададзены статус "народнага" аб'яднання. З 2000 года літаб'яднанне распачало выданне серыі альманахаў "Лунінецкая муза". Прадстаўляючы сёння паэтаў Лунінецчыны ў "ЛіМе", я далучаюся да закліку Вольгі Грыдзюшкі — "Давай маліцца на паэтаў".

Аксана СПРЫНЧАН

Што я маюся на паэтаў,
Схіляю нізка галаву
Перад Ахматавай і Блокам.
Ёсць Караткевіч між прарокаў.
Яшчэ наперадзе іх святы.
Паэт заўжды за нас распяты.
Каб не забыцца нам пра гэта,
Давай маліцца на паэтаў.

***

Загарэліся белыя свечкі
На каштанах. Не мрою вясну.
Я наймысна заплюшчваю вочы
І чакаю чароўнага сну.
Непатрэбнае тое чаканне
Нараджае ў душы неспакой:
Ці паўторыцца тое спатканне,
Як калісьці, над ціхай ракой?
Зоркі падалі, рэчка дрыжала,
Засыналі каштаны ў журбе.
Ах, чаму я тады прамаўчала
Пра пачуцці свае да цябе?
Час дайно ўжо той недзе загінуў,
Што было, дайноіной парасло...
Мы далонямі чэрпалі Піну,
Цішыню разразала вясло.

КАСІЯПЕЯ

Стаяў пяшчотны вечар зорны,
Туман над рэчкаю драмаў.
Адно высокае сузор'е
Ты ў цёмным небе выглядаў.

Ты адшукаў на зорным небе
Касіяпею... Як гучыць!
Даруй, паказваць мне
не трэба —
Давай мы лепей памаўчым.

Глядзела моўчкі на цябе я,
Зачараваны ты стаяў.
"Мая любоў — Касіяпея", —
Нібы малітву вымаўляў.

Мо гэта скрыпка
дзе зайграла,
Ці праяталі жураўлі —
Імя касмічнае гучала
Пад зорным небам на зямлі.

А я была зусім зямная,
Як той рамонак ці трава.
Цябе кахала як магла я,
Табоў балела галава.

Дзе ты цяпер, мой летуценны?
Дайно гады нас развялі...
Ці ты знайшоў Касіяпею,
Ці апынуўся на зямлі?

Аляксандр
ХАЎДЗЕЕЎ

Нарадзіўся ў 1960 годзе ў гарадскім пасёлку Буда-Кашалёва на Гомельшчыне. Пасля заканчэння Брэсцкага педінстытута з 1982 працуе настаўнікам географіі і біялогіі ў Лунінецкім раёне. Адзін з аўтараў альманаха "Родныя сцежкі" (2001).

ЖНІВЕНЬ

Жнівень... Лета заканчэнне...
Стала Прыпяці цячэнне
І павольным, і лагодным,
Цішыня на люстры водным.
Пах гаркотны, асаковы
Па-над выспай сцеле новай.
Рэчка моцна абмялела,
І пад рэдкай хмаркай белай
Мо хвіліну цень блукае,
Потым сонца прыпякае...
Бераг жоўтага пяску
Цісне болей на раку.
Захад ледзьве багрыць неба,
Адпачынак сонцу трэба.
Цэлу ночку перад Спасам
Знічкі бегаюць нязгасна...
Жнівень... Летнія турботы...
Нахіліліся над плотам
Спелых яблыкаў чароды,
Водар іх п'янкi заўсёды
Дыхаць узнімае грудзі,
Душу асалодай будзіць.
І вітаюць цуда-мроі,
Сэрца каб занепакоіць...

ВОСЕНЬ

Павісае над лесам маркота,
Дух грыбны ля замшлага пня.
На лісточках бяроз пазалота,
Ніжэй хмаркі густыя штодня.

Хвойнік веце трымае бадзёра,
Зноў асіннік палае агнём.

Верасочкі квітнелі заўчора,
Сёння дожджык
пасыпаўся днём.

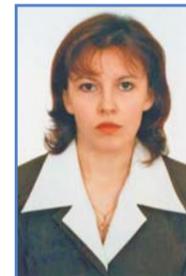
Асыпаецца лісце да долу,
Агальіся бярэзніку дах.
І шукае дарогу да дому
Адзінокі ўстрывожаны
птах.

І губляецца месяц у хмарах...
Абкурулі лазу туманы...
Закружыўся стракаты,
у чарах,
Баль лістовае гаманы...

***

Прыбраўся клён...
Святочны, маляўнічы і чароўны,
І казачны, і прыгажосці поўны.
Жартуе лісцем з ветрыкам
бадзёра.

Зялёным лшчэ быў учора...
А заўтра ён...
Пачне паціху распранацца,
Малюнкамі стракатымі
кідацца,
І раніцай ў халодную расу
Збярэ апошнюю кляновую
красу.

Тацяна
ЧУМАК

Нарадзілася ў 1979 годзе ў в. Бродніца. Скончыла Брэсцкае медыцынскае вучылішча. Працуе ў лунінецкім штотыднёвіку "Інформ-прогулка". Адзін з аўтараў альманаха "Рэха былога" (2004).

***

Ажывае зямля.
Ажывае душа.
Зелянее трава.
І трывога знікае.
Сонца, неба блакіт.
Нават з сэрца зіма
З ручаямі ўцякаць пачынае.
Першай кветкі пяшчота
Мне жыцця надае,
Жаўрукі песня лунае.
Разам з птушкаю я
Ў сіню нябёсаў лячу —
Гэта толькі вясною бывае...

ЛЕТА

Дрыжаць на вольхах
старых лісты,
Галінкі лашчаць
ваду нямуо,
Пяшчотна хвалі
аб бераг б'юць
І заплятаюць траву рачную.
Гуляюць рыбка —
ідуць кругі,
Купае сонейка
ў пырсках косы,
Нямела вецер калыша плёс,
Нібыта ходзіць
па рэчцы босы.
З бяздоння неба
і да зямлі
Разліты фарбы ўсяго Сусвету...
Ну вось, нарэшце,
час надышоў
У Беларусі ўладарыць лету!

***

Нам зорнае неба раскажа аб тым,
Як горка і цяжка бывае,
Калі раптам роднае стане чужым,
Чужое калі прывітае.
Адзін паратунак:
на зоркі глядзім,
Іх лічым і думаем: Божа!
Душу маю грэшную выратуй Ты!
І ведаем: Ён дапаможа!

Фота К. Дробава

Душа

Навела

Алесь
АЛЯШКЕВІЧ

Свой доўгі і ўтомны працоўны дзень буфетчыца Таццяна пачынала з прыбірання кафэ, у якім працавала чацвёрты год. Спачатку яна старанна выстаўляла тавар на паліцы, потым працірала чыстай анучкай пыл на круглых століках, што стаялі ў невяліччай зале, да бляску вымывала падлогу.

Першымі наведвальнікамі кафэ звычайна былі рабочыя мясцовага лесаваго, якія куплялі запалкі і цыгарэты і таропка знікалі за ўваходнымі дзвярыма, пасля з'яўляліся школьнікі, якія ласаваліся перад заняткамі цукеркамі.

Таццяна з хваляваннем зірнула на гадзіннік. Быў пачатак дзесятай. Хутка ў кафэ прыйдзе ён — гэты загадкавы цёмнавалосы мужчына, які зусім нядаўна пасяліўся ў іхнім невялікім лясным пасёлку. Яна падфарбавала ля лостэрка вейкі, вусны, паправіла прычоску, на хвіліну залюбавалася сабой. Так, ёй вось-вось стукне дваццаць восем, але выглядае яна на зусім яшчэ маладою дзяўчыну: дробныя правільныя рысы твару, вялікія выразныя карыя вочы, вытанчаныя рукі і фігура... Колькі разоў, стоячы за прылаўкам, яна лавіла на сабе зацікаўленыя мужчынскія позіркы, чула ад іх кампліменты, да якіх яшчэ нядаўна ставілася абьякава — аж пакуль у пасёлку не з'явіўся таямнічы незнаёмец...

Таццяна ўгадала першы ягоны прыход у кафэ. Гэта было два тыдні таму. Быў поўдзень. Кафэ апусцела. Абапёршыся на прылавак, яна вяла гаворку з пажылой гаспадыняй Надзеяй Пятроўнай, якая жыла адна і таму была ахочая на слоўца. Раптам рыпнулі дзверы і да прылаўка падыйшоў высокі статны мужчына ў сінім джынсамым касцюме. Ягоныя густыя валасы былі акуратна зачасаныя назад, мужны, крыху стомлены, твар быў чыста паголены.

“Напэўна, чыйсьці госьць”, — вырашыла Таццяна, паколькі ўсіх жыхароў пасёлка яна ведала ў твар.

Звярнула ўвагу на незнаёмца, вядома ж, і гаваркая Надзея Пятроўна.

— Відаць, суседзямі з вамі будзем! — зычліва прамовіла яна пасля таго, як мужчына папрасіў у Таццяны цыгарэты. — Гэта ж вы купілі ў нашым доме аднапакатную кватэру. Але чаму вы быце сваёй палавінкі? Ці мо разышліся з жонкай?

Было відаць, што адкрытая вясковая дапытлівасць крыху эзгентэжыла незнаёмца.

— Ды не, я пакуль халасты чалавек, — нягучна адказаў ён.

— Божа, як жа гэта так? — здзіўлялася Надзея Пятроўна. — Такі статны мужчына — і адзін!

Непрыхважаная наўняк шчырасць пажылой жанчыны выклікала на твары незнаёмца ўсмішку.

— Што зробіш, — зычліва прамовіў ён, — жанчынам патрэбны грошы. А ў мяне іх не вельмі многа...

— Хіба ж грошы галоўнае ў жыцці! — працягнуўшы мужчыну цыгарэты, не вытрымала Таццяна. — Галоўнае, каб у чалавек была душа!

Мужчына рэзка ўзняў галаву, яго выразныя, глыбока пасаджаныя вочы зірнулі на Таццяну з непрыхважанай цікаўнасцю.

— Упершыню чуо, што ў наш час кагосьці яшчэ цікавіць душа! — шчыра вымавіў ён і тут жа адрэкамэндаваўся: — Будзем знаёмыя, Аляксеі.

Таццяна ціха вымавіла сваё імя, адчуваючы сябе няёмка пад адкрытым выважным мужчынскім позіркам. — “Ужель та самая Таццяна?” — з прыязнай усмішкай працягваў Аляксеі знакіты выраз. — Ну, прывітанне вам, Таццяна!

— Дарэчы, яна ў нас не толькі самая прыгожая жанчына ў пасёлку, але, як і вы, пакуль адна, — прастадушна заўважыла Надзея Пятроўна, прысміхнуўшы Таццяну пачырванець. — Так што не губляйцеся!

— Што ж, будзем ведаць! — Па твары Аляксея пабегла загадкавая усмішка.

Разлічывышыся, ён пайшоў. Зноў завітаў у кафэ Аляксеі дні праз тры. Зала якраз была пустая. Зычліва павітаўся, купіў цыгарэты, потым пільным позіркам аглядзеў паліцы з прысмакамі, загадкава зірнуў на Таццяну.

— Прашу вашай парады, — вымавіў ён. — Бачыце, я абавязаны адной жанчыне за некалькі прыемных мінут. Будзьце ласкавыя, дапамажыце выбраць шакаладку, бо я ў іх анічога не разумею.

— Ну вось, не паспеў яшчэ як след аглядзецца ў пасёлку, а ўжо туды ж, па жанчынах! Такі ж самы семец, як і ўсе мясцовыя мужыкі!” — з'едліва падумала Таццяна.

Яна абьякава прамовіла:

— Ведаеце, у нас увесь шакалад якасны — ад “Камунаркі”.

Але гэты адказ не задаволіў Аляксея.

— Ну а вам, напрыклад, які падабаецца?

— Прысты, — бясхитрасна адказала Таццяна.

— Дайце, калі ласка.

Выцягнуўшы з партманета грошы, Аляксеі паклаў іх на прылавак, раўнадушна зірнуў на доўгую плітку, якую працягнула яму Таццяна, павярнуўся і накіраваўся да выхаду.

— А... шакалад? — недаўменна ўсклікнула Таццяна.

Аляксеі на імгненне прыпыніўся.

— Гэта вам! — азірнуўшыся, кінуў ён.

— Мне?! — Выступіла на Таццяніным твары шырае здзіўленне. — Дзякуй!

Перш, чым яна авалодала сабою, Аляксеі схваўся за дзвярыма.

З таго часу ён зазіраў у кафэ амаль кожны дзень.

...Успомніўшы, як тады, не здагадваючыся, сама сабе выбірала ласунак, Таццяна ўсміхнулася. Калі рыпнулі дзверы, прыгаўшы дыханне, перавяла на іх позірк. Аляксеі на гэты раз быў у спартыўным касцюме. Імкліва прайшоў да прылаўка, весела павітаўся.

— Вам, як заўсёды — цыгарэты і запалкі? — усміхнулася прыязна яму Таццяна. — Толькі ці суміяшчальныя яны са спортам?

— Не-а! — з запалам выгукнуў Аляксеі. — Таму і вырашыў з сённяшняга дня пакінуць гэту шкодную звычку і заняцца бегам! А вось ад мінералкі не адмоўлюся, калі прапануеце.

— Прапаную, — весела кінула Таццяна і, дастаўшы з халадзільніка пластыкавую бутэльку, працягнула яе Аляксею.

— А вы сёння вельмі прыгожая! — зачаравана глядзячы на Таццяну, прамовіў ён. — Што, калі сёння вечарам я запрашу вас у госьці? Заўтра ж у вас выхадны...

— Ды я не ведаю, — няпэўна паціснула плячымі Таццяна. Хоць яна ўжо і чакала падобнай прапановы ад Аляксея, але гэта прагучала вельмі нечакана, збянтэжыла яе. — Увогуле сённяшні вечар у мяне свабодны. Толькі трэба дапамагчы сыну зрабіць урокі...

— Тады чакаю вас у дзевяць гадзін тут, ля вашага кафэ. Згода?

Таццяна хінула галавою.

Правёўшы задумненым позіркам Аляксея да выхаду, падумала: ці правільна яна зрабіла, што дала згоду? Што яна пра яго ведае? Ды амаль нічога. Але з другога боку, куды Аляксеі мог яшчэ запрасіць яе, як не да сябе дадому? Не ў ейнае ж кафэ?

...Адчынніўшы дзверы, Аляксеі прапусціў яе ў невялікі калідор.

— Прашу ў маю пяхору. Толькі не здымайце абутак. У мяне няма дываной, — прайшоўшы за ёю ў кватэру, папярэдзіў ён. — І наогул, адчувайце сябе, як дома.

Таццяна ўвайшла ў пакой. Інгэр'ер тут быў даволі незвычайны. Адкрытыя высокія кніжныя паліцы на светла-блакітным фоне сцен, бліскучыя ліловыя шоль, якія захінаў вялікае балконае акно, белая канапа ў кутку, два высокія крэслы-пляцёнкі. На сценах віселі шматлікія гліняныя маскі звяроў і жывёл, якія надавалі пакою музейную строгаць...

— А вам гэты колер да твару, — коратка кінуў Аляксеі, не зводзячы з Таццяны вачэй, бо ўпершыню бачыў яе ў прыгалаванай блакітай сукенцы.

Сеўшы ў крэсла, Таццяна толькі цяпер звярнула ўвагу на чырвоны часопісны столік, на якім у вазе стаяў букет высокіх белых руж і некалькі сподкаў са свежай садавінай.

“Калі ж гэта ён паспеў з'ездзіць у Мінск?” — міжволі падумала яна, бо такіх прыгожых кветак не прадавалі нават у райцэнтры.

Аляксеі хутка вярнуўся да століка з двума фужэрамі і пузатай бутэляй.

— Хачу пачаставаць вас сапраўдным французскім віном, мне яго прывёз у падарунак з Францыі сябар.

Аляксеі адкаркаваў бутэльку, напоўніў фужэры шыпучым напоем.

— Ну што, за наша больш блізкае знаёмства!

— І за папараць-кветку — кветку шчасця! — узняўшы фужэр, усміхнулася Таццяна. — Сёння ж Купалле.

— Га! Як жа я пра гэта зусім забыўся?! — усклікнуў Аляксеі. — Старэю, ці што? Што ж, тады за кветку шчасця, каб яе сёння знайшоў кожны, хто будзе яе шукаць!

Таццяна пасмакавала віном. Яно і сапраўды было вельмі прыемнае, незвычайна духмянае — такое яна спрабавала ўпершыню.

Пацякла нязмушаная размова. Таццяна коратка распавяла пра сябе: адкуль родам, пра гандлёвы тэхнікум, які скончыла. Не ўтоіла нічога, нават свой нядаўны шлюб — як заспела мужа чатыры галы таму са сваёй сяброўкай, тут жа сабрала рэчы і разам з сынам пакінула райцэнтр, як пасля зняла ў пасёлку кватэру, уладкавалася на працу...

— А вы, Аляксеі, з якіх мясцін? — Запыталася яна пасля.

— Я? З Брэстчыны. Ёсць там адна невялічкая лясная вёска. Таму і люблю лес, у ім бы “душою спачываю”. Здаецца, так казаў наш класік? Пасля школы працаваў, вучыўся. Чаму зараз адзін? Меў калісьці сям'ю, толькі... — У вачах Аляксея на імгненне адбіўся сум. — Але не будзем пра сумнае.

— Не будзем, — хітнула галавою Таццяна. — Хочаце, я адгадаю вашу прафесію? — прапанавала яна.

— Толькі вы крыху дапаможце мне. Падкажаце: халадна, цёпла. Згода?

— Згода! — весела кінуў Аляксеі.

— Вы архітэктар?

— Халадна, — адмоўна захітаў ён галавою.

— Інжынер?

— Зноў халадна!

— Вы — настаўнік! — з запалам усклікнула Таццяна. — Як жа я раней не здагадалася! У вас жа ўсе манеры і звычкі настаўніка.

— Так, я скончыў філфак, — усміхнуўся Аляксеі.

Яны размаўлялі яшчэ мо з гадзін, потым Таццяна заспяшалася.

— І ўсё ж, як вам ідзе сукенка! — з захапленнем прамовіў ён, калі яны на хвіліну прыпыніліся ля пад'езда. — А што, калі я запрашу вас на наступным тыдні ў адно вельмі ўтульнае сталічнае кафэ? Вельмі хачу з вамі станчыць вальс. Як, вы не будзеце супраць?

— Не буду.

— Тады я зазірну да вас у сераду...

Ночку Таццяне спалася надзвычай лёгка, ёй сніліся прыемныя сны.

Раніцай яна зайшла да сяброўкі, якая жыла на суседняй пляцоўцы. Тая амаль сілкам зацягнула яе ў залу, пазадзіла за стол побач з шыракаплечым маладым чалавекам.

— Познаёмся, стрыечны брат майго мужа, Антон.

Антон выглядаў яе равеснікам — высокі, круглатвары, з дужымі доўгімі рукамі. Ягоныя раскошы чорныя вочы пазіралі на Таццяну з адкрытым захапленнем.

— Цікава, што робіць у гэтай вясковай глушы такая абаяльная жанчына? — пачулася пытанне.

— Працуе! — вымавіла хутка Таццяна.

— А ты, як я разумею, мінчанін? — спыталася яна праз хвіліну ў Антона.

— Так. Працую ахоўнікам у нашым кафэ, — адказаў ён.

Яна заспяшалася дадому. Антон напярэсёў яе правесці.

— Ну, калі так жадаеш, калі ласка, — усміхнулася Таццяна. — Толькі ж я жыю на суседняй пляцоўцы.

У пад'ездзе Антон раптам узяў яе за руку.

— Хочаш, я ў наступную суботу зваджу цябе ў наша кафэ? — прапанавану ён. — Там вельмі цудоўная кухня і музыка.

Таццяна няпэўна паціснула плячымі, каб пазбавіцца ад Антона, прамовіла, што падумае.

Назаўтра яна забылася аб прапанове мінчаніна. Думкі яе займаў Аляксеі.

Яна з нецярпеннем чакала сустрэчы з ім. Але ў сераду яе нечакана выклікалі са справаздачай у райцэнтр. Вярнулася толькі падвечар. Адрозж накіравалася ў кафэ. Але на пытанне — ці цікавіліся ёю? — пажылая напарніца Таццяны адмоўна захітала галавою: “Ды не, ніхто...”

А ўвечары наступнага дня яна зноў зайшла да сяброўкі.

— Во, на лаўца і звер бяжыць! — адчынніўшы дзверы, гучна ўсклікнула Галіна. — Што ж, заходзь. Тут адна справа да цябе ёсць! Праходзь у залу, сядай, а я зараз. Хутка мой шолень з'явіцца з работы. Падагрэю суп. Бо першае слова ў яго, як пераступіць парог: “Ёсці!” — усміхнулася сяброўка і пабегла на кухню.

Праз хвіліну вярнулася адтуль, пільна зірнула на Таццяну.

— Ты чаго сёння такая ўзрушаная? І вочы чырвоныя! Не спалася ноччу? Што, і сёння не прыйшоў твой новы знаёмы?”

— Не-а, не прыйшоў, — ціха ўздыхнула Таццяна.

— Падумаць толькі, усяго адна сустрэча, але як ён цябе ачмурыў! — з'едліва прамовіла Галіна. — Вядома ж, гадоў на дзесяць старэйшы — вопыт! Ды не думай ты пра яго, выкінь з галавы! Ну хто ён такі?

— Казаў, настаўнік.

— Ха! Зануда і прычэпа! Да таго ж — галота! — з сарказмам кінула Галіна.

— Таму і жонка збегла ад яго ў Мінску! Будзеш сідзець усё жыццё ў аднапакатэўцы і слухаць бясконцыя натацы! Пра сына хоць падумай!

Пасунуўшыся бліжэй да Таццяны, яна пашчотна абняла яе рукою.

— Паслухай лепш, што табе скажу. Тут Антон тэлефанавану. Казаў, каб перадалі, што хоча прыехаць за табою у суботу, звязіць у Мінск. Відаль, прычаравала ты хлопца! Вось каго трэба хапаць за шчэлепы! Высокі, малады, здаровы. Трохпакатная кватэра ў Мінску. Машына. Да таго ж ахоўнік прэстыжнага кафэ. Будзеш за ім, як у Бога за пазухай! Ды і сваячніцамі з табою станем, — усміхнулася Галіна. — Ну, дык што яму перадаць?

— А, — махнула рукою Таццяна. — Скажы, хай прыязджае.

І падумала: “І сапраўды, чаму я не магу з'ездзіць у Мінск адпачыць? Я ж — вольная жанчына! Дый Антон — прывабы малады чалавек...”

Вялікая, ярка залітая святлом зала ўразіла Таццяну бляскам пазалоты, крыштало і веліччу высокіх прамавугольных акон, што ўзнімаліся амаль да столі і былі напалову занавешаныя беласнежнымі хвалямі шоліяў. Антон падвёў Таццяну да кабіны з шырокім прысідзістым столікам і паўкруглай канапай. Адрэкамэндаваў маладою пару, што сідзелі на столікам:

— Знаёмцеся, мой лепшы сябар Мікола і яго чароўная спадарожніца...

— Зіна, — перабіла Антона маладая русая жанчына і запрасіла Таццяну сесці побач з ёю. — Пра цябе ўчора нам Антон усе вушы пратрубіў! — весела прамовіла яна. — Ну што, не пужае наша сталічнае разгульнае жыццё? Прызнаюся, я сама ўпершыню ў гэтым кафэ. Сюды амаль немагчыма трапіць, бо ў асноўным тут адпачывае наша эліта.

Таццяна ўважліва аглядзела залу, якая было ўжо напалову поўная, сапраўды, прыкмеціла з дзесятак знаёмых твараў: палітыкаў, артыстаў, спявачак, якіх раней бачыла толькі па тэлевізары. Невысокі хударлявы афіцыянт, што выйшаў з бакавага праходу, пачаў спрытна выстаўляць з падноса на іх столік стравы. Залу агучыла меладыйная музыка ансамбля.

— Пагледзі, на чым ездзіць наша эліта, — прымусіла Зінада азірнуцца Таццяну на акно, што знаходзілася за іхнімі спінамі.

За празрыстым шклом былі відны доўгія рады шыкоўных машын на шэрай пляцоўцы.

— А вось і адзін з нашых беларускіх бізнес-багоў, як гаворыцца, уласнай асобай! — паказала вачыма Зінада на белы доўгі лімузін, які зарульваў на пляцоўку. — Я працую ў офісе яго фірмы. Дарэчы, гэтае кафэ таксама належыць яму.

— Хоць гадзіннік па ім звярай, — павярнуўшы галаву, вымавіў Антон. — Штодзень з'яўляецца сюды на вячэру роўна ў дзевяць.

Калі Таццяна павярнула галаву, столік ужо быў застаўлены гарачымі стравамі, ад якіх ішоў прыемны пах. Антон

напоўніў крыштальныя фужэры шыпучым віном, запрасіў узняць іх:

— Ну што, за агульнае знаёмства!

Таццяна прыгубіла віна, з цікаўнасцю зірнула на высокага статнага мужчыну ў дарагім чорным касцюме, які зайшоў у залу ў суправаджэнні двух ахоўнікаў і прывабнай бялявай жанчыны, і ледзь не ўпусціла з рук відэльц. Ейны твар спалатнеў, з грудамі ледзь не вырваўся глухі гартанны выкрык: “Аляксеі!”, бо менавіта ён нетаропка ішоў па зале.

— Што, падабаецца? — убачыўшы, як раптам замерла Таццяна, нахілілася да яе вуха Зінада. — Прыгожы мужчына. Многія мараль з ім пазнаёміцца. Толькі ён зусім не звяртае ўвагі на жанчын. З таго самага дня, як загінулі восем гадоў таму ў аўтамабільнай аварыі яго жонка і малая дачка. З таго часу выдзі жыццё пустэльніка. Кажуць, нават купіў у глухім вясковым мястэчку кватэру, каб бавіць у адзіноце свой вольны час. Наведвае хіба што толькі шпіталі і дзіцячыя інтэрнаты, якім дапамагае, — дадала яна.

Таццяне ж хацелася зараз праваліцца праз падлогу, растаць у прасторы, каб толькі не прыкмеціў яе Аляксеі. Але ён, як звычай, зірнуў у іх бок, нібыта спыніўшы вачыма на яе блакітай сукенцы, але тут жа павярнуў галаву і хутка пайшоў са сваім эскортам да вялікай кабіны, што была на процілеглым баку кафэ. Таццяна нават не ўцімліла: пазнаў яе Аляксеі ці не? Настолькі імгненна ўсё здарылася.

— Бач ты, якую прыгажуню з сабою водзіць! — разразаючы нажом калетку на талерцы, з зайздрасцю ў голасе кінуў Антон.

— Гэта ж яго сакратарка. Да таго ж яна замукам, — з'едліва заўважыла Зінада, якая таксама не зводзіла дапытлівых вачэй са свайго загадкавага шэфца.

Той жа, прайшоўшы ў кабіну, сеў побач з маладой абаяльнай жанчынай, паклікаў да сябе афіцыянта, нешта сказаў яму.

Убачыўшы, як Аляксеі і яго даўганога спадарожніца распачалі вячэру, Таццяна з палёкай уздыхнула — падобна, Аляксеі не прыкмеціў яе срод шматлікіх гасцей кафэ. І толькі тут звярнула ўвагу на афіцыянта, які падыйшоў да іх. Той паставіў на столік бутэльку чырвонага віна, паклаў побач з ёю вялікую руховаю каробку з цукеркамі.

“Ён прыкмеціў мяне! Таму і даслаў менавіта гэты пачастунак. Божа, што ж цяпер будзе? — жахнулася Таццяна і перавяла позірк на пазалоту далёкай кабіны.

Чаго яна баялася зараз больш за ўсё на свеце, тое і зрабіў Аляксеі. Устаўшы з канапы, ён падаў пальцамі знак музыкантам. Калі ў зале загучаў меладыйны вальс Шапэна, ён рашуча накіраваўся да століка Таццяны.

— Прабачце, вашу даму можна запрасіць на танец? — нібыта ў сне пачула Таццяна знаёмы прыязны тэнар, які звяртаўся да Антона.

Яшчэ зусім нядаўна храбры і фанабэрысты Антон сідзеў яўна напужаны, ягоны твар быў белы, як тое палатно.

— К-калі ласка, — заікаўся, ледзь чутна прамармытаў ён.

Падаўшы Таццяне руку, Аляксеі вывёў яе на сярэдзінную залу.

— Я, памятаю, абіяцаў вам вальс, — нягучна прамовіў ён і, ужо закружыўшыся з Таццянай у віхуры танца, дадаў, злёгка кінуўшы галавою ў бок Антона, які ачмурэла пазіраў на іх: — Бачу, вы знайшлі блізкаю душу.

Таццяна моўчкі хітанула галавою — у яе не знайшлося сілы шпосыці запырачыць Аляксею.

Арт-пацеркі

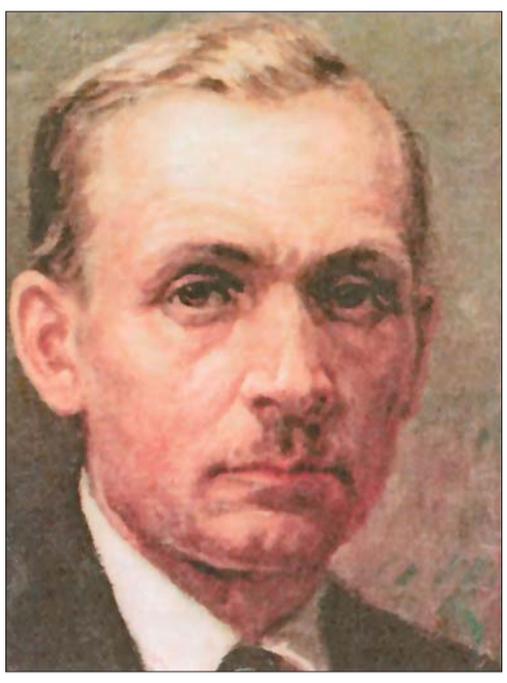
♦ Чарнаморскі горад Анапа прымае Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Гастролі беларускіх артыстаў арганізаваныя тут адпаведна праграме культурнага абмену ў межах Саюзнай дзяржавы пры падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі, Федэральнага агенцтва па культуры і кінематаграфіі Расіі і Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы. З 25 па 31 жніўня купалаўцы пакажуць у Гарадскім тэатры Анапы "Вечар" паводле аднайменнай п'есы А. Дударова, пластычны спектакль "С. В." паводле матываў чэхаўскага "Вішнёвага саду" і містычную камедыю "Чычыкаў" паводле п'есы М. Гогаля "Мёртвыя душы".

♦ Дзесяткі юных беларускіх музыкантаў і мастакоў ад 10 да 16 гадоў наведлі майстар-класы, якія праходзілі ў Маскве з 16 па 23 жніўня. Акцыя ладзілася пад рубрыкай "Саюзная дзяржава — маладым талентам XXI стагоддзя" ў межах саюзнай праграмы ў галіне культуры і сабрала каля сотні навучэнцаў спецыялізаваных школ з Беларусі і Расіі. Майстар-класы праводзілі выкладчыкі Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. Чайкоўскага, сярэдняй спецыяльнай музычнай школы імя Гнесіных, Маскоўскага мастацка-прамысловага інстытута — знакамітага "строганаўскага". Юныя мастакі збіраліся на пленэр у музеі-сядзібе "Астанкіна". Для музыкантаў праводзіліся заняткі па класе фартэпіяна, скрыпкі, кларнета, габоі, ударных інструментаў. Падчас форуму таленавітая моладзь мела магчымасць не толькі ўдасканаліць свой прафесійны досвед, але і цікава адпачыць, асвоіць разнастайную культурную праграму.

♦ Да канца лета ў Мінскім яўрэйскім абшчынным доме працуе выстаўка "Яўрэі Пінска ў старых фатаграфіях", прысвечаная 500-годдзю яўрэйскай абшчыны гэтага горада. Экспазіцыя складаецца пераважна з фатаграфій 1918 — 1939 гадоў, дзе адлюстраваныя жыццё, побыт пінскіх яўрэяў. Гісторыя сведчыць, што ў свой час Пінск быў цэнтрам вывучэння Торы, у 30-х гадах XIX ст. тут дзейнічалі яўрэйскія навучальныя ўстановы, шпіталі, бібліятэкі, і ў 1871 годзе 80 працэнтаў пінчукоў складалі жыхары гэтай нацыянальнасці. Падчас мінулай вайны абшчыну знішчылі гітлераўцы. Сярод знаных людзей, якія паходзілі з Пінска, — і першы прэзідэнт дзяржавы Ізраіль Х. Вейцман. Створанае ў Пінску 15 гадоў таму Яўрэйскае культурна-асветнае таварыства носіць яго імя.

♦ З 4 верасня на працягу месяца будзе праходзіць XII Міжнародны пленэр жывапісу "Вобраз Радзімы ў выяўленчым мастацтве". Такое рашэнне прынята Магілёўскім аблвыканкамам. Намеснік яго старшыні А. Глаз узначаліў арганізацыйна-правадзеныя пленэры і правядзенні пленэру. Гэты праект, які ажыццяўляецца супольна з Саюзам мастакоў Расіі, сёлета прысвечаны 135-годдзю народнага мастака Беларусі і Расіі Вітольда Бялыніцкага-Бірулі. Паводле папярэдніх дадзеных, удзельнікамі пленэру будуць прадстаўнікі 12 краін, прычым заяўкі з Арменіі, Аўстрыі, Балгарыі, Ізраіля і Латвіі паступілі ўпершыню. На 15 дзён жывапісцы з'яўрацца ў Цвярской вобласці Расіі, яшчэ 15 дзён будуць працаваць у Беларусі, на Бялыніцкім радзіме занага мастака. Выніковыя выстаўкі адбудуцца ў Магілёве, у музеі імя В. Бялыніцкага-Бірулі, ды ў Мінску — у Нацыянальным мастацкім. Большая частка новых палотнаў паступіць у краязнаўчыя музеі Магілёўшчыны, якіх у вобласці — 24. Набывацца карціны будуць за тры сродкі, што выдзяляюцца на правядзенне пленэру з абласнога бюджэту, а таксама перададзеныя Саюзам мастакоў Расіі.

С. ВЕЙКА

Нават сціплая біяграфічная даведка сведчыць, што Дзмітрый Полазаў быў актыўным дзеячам як беларускай, так і рускай культуры. Нарадзіўся ён на Смаленшчыне, у Рослаўлі, прафесійную адукацыю атрымаў у Маскоўскім вучылішчы жывапісу, скульптуры і дойлідства, затым скончыў вышэйшае мастацкае вучылішча і педагагічныя курсы пры Пецябургскай акадэміі мастацтваў. З 1903 года працаваў выкладчыкам графічнага мастацтва і чыстапісанія ў Смаленскай мужчынскай гімназіі, потым — у Мінскім рэальным вучылішчы, прычым з верасня 1914-га на працягу амаль года сумяшчаў гэтую дзейнасць з выкладаннем у Мінскім настаўніцкім інстытуце. Быў удзельнікам Мінскага таварыства аматараў прыгожых мастацтваў.

А якое яскравае было яго жыццё ў Мінску ў 20-я гады! Чытаў лекцыі на вышэйшых універсітэцкіх курсах. Працаваў у інстытуце народнай адукацыі і

Стваральнік першага партрэта

Многія з нашых чытачоў бачаць гэты партрэт Янкі Купалы ўпершыню і наўрад ці ведаюць прозвішча яго аўтара. Мастак Дзмітрый Полазаў (1875 — 1953) — з тых забытых імёнаў першай паловы XX стагоддзя, што вяртаюцца ў нашу культуру на пачатку ўжо новай эры: звесткі пра яго трапілі ў дадатак да "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі" чатыры гады таму, дзякуючы даследчыкам Ф.Ваданосавай, І. Каранкевіч ды У. Ляхоўскаму. Партрэт, які перад вамі, напісаны Д. Полазавым у 1921 годзе, і ён лічыцца першай жывапіснай выявай Янкі Купалы.

ў савецкай чыгуначнай школе № 5 імя А. Чарвякова, у Беларускам політэхнічным інстытуце. Удзельнічаў у таварыстве гісторыі і старажытнасці, арганізоўваў літаратурна-мастацкія вечарыны, прысвечаныя творчасці Ш. Бадлера, Д. Байрана, А. Уайльда. Быў адным з першых папулярызатараў творчасці М. Равенскага і яго харавога калектыву. Разам з мастакамі К. Елісеевым і К. Ціханавым арганізаваў мастацкую студыю. У складзе Акадэмічнага цэнтара Наркамата асветы БССР вылучыўся як ініцыятар стварэння даследчай групы па вывучэнні беларускага народнага мастацтва. Асабіста ўзначальваў этнаграфічную экспедыцыю, якая выправілася ў Слуцкі і Мазырскі паветы ў 1921 годзе. Адначасова працаваў у мастацкім адзеле Знешгандлю БССР — як спецыяліст па ацэнцы каштоўнасцяў, прызначаных на продаж за мяжой. Сярод блізкіх знаёмых Д. Полазава былі Янка Купала, вядомы доктар Яўген Клумаў...

Цяжка прагназаваць, як склаўся б лёс гэтага адметнага дзеяча ў 1930-я гады, калі б ён працягваў працаваць на ніве нашай нацыянальнай культуры.

Магчыма, і на яго долю выпалі б трагічныя выпрабаванні, рэпрэсіі, што абрынуліся на беларускую інтэлігенцыю. Але ў сярэдзіне 20-х ён разам з сям'ёй пераехаў у Ленінград.

У пасляваенны час Д. Полазаў перапісаўся з Уладзіславай Францаўнай Луцэвіч, перадаў у Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, які яна ўзначальвала, свае мастацкія творы і значную частку асабістага архіва.

Вядома, што Дзмітрый Полазаў, на стыль якога паўплывала мастацтва М. Мікешына і У. Макоўскага, стварыў каля паўсотні жывапісных і графічных работ. Сярод іх партрэты дзеячаў беларускай культуры, краявіды даваеннага Мінска. Большасць яго работ (у тым ліку партрэты Якуба Коласа, Змітрака Бядулі) загінула падчас ленынградскай блакады. Тое, што збераглося і захоўваецца сёння ў нас, думаецца, варта было б прадставіць шырокаму гледачу. Можа, музей народнага песняра Беларусі паспрыяў бы арганізацыі ў сталіцы выстаўкі работ першага партрэта Янкі Купалы?

С. БЕРАСЦЕНЬ

Музычная мазаіка

Аркестр святкуе

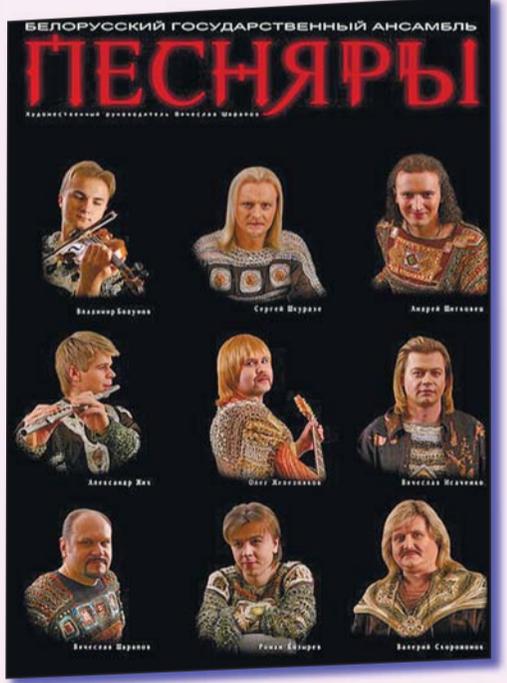
Адзін з самых маладых і перспектыўных творчых калектываў краіны, Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь адзначае сёлета знамянальную дату ў сваёй біяграфіі. Ён створаны 5 гадоў таму, выпрабуйвае выканальніцкія сілы і ў папулярных канцэртных, і ў акадэмічных жанрах, развіваецца і сталее разам са сваім кіраўніком — маладым дырыжорам, выхаванцам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Віктарам Бабарыкіным. Музыканты Прэзідэнцкага аркестра, якія набылі нямаля прыхільнікаў на сёлетнім "Славянскім базары ў Віцебску", рыхтуюцца ў новым сезоне прывабіць публіку чарговымі прэм'ерамі і выступленнямі са знакамітымі салістамі.

«Песняры» падсумоўваюць

Пра завяршэнне больш як двухгадовага гастрольнага тура па 100 гарадах нашай краіны, які ажыццявіў Беларускі дзяржаўны ансамбль "Песняры", мы нядаўна паведамылі. Ведае чытач "ЛіМа" і пра задуму новага CD музыкантаў. Дык вось, яго выпуск можна чакаць ужо ў верасні. Гэта будзе творчае падсумаванне вынікаў працы "Песняроў" за тры мінулыя гады. (Нагадаем, што папярэдні альбом калектыву — "Песняры-2001" — з'явіўся яшчэ пры жыцці Уладзіміра Мулявіна). Новы студыйны дыск пад назвай "Распавядальная" прадставіць 11 твораў, значная частка якіх напісаная мастацкім кіраўніком ансамбля Вячаславам Шапалавым; ёсць таксама песні на музыку Міхала Клеафаса Агінскага, Ігара Лучанка, Аляксандра Журбіна. Усе гэтыя кампазіцыі музыканты "выпрабавалі" падчас сваіх вялікіх гастрольаў па гарадах Беларусі.

Арганы вяртаюцца

Для Віцебска сёлетні жнівень азнаменаваны не проста радаснай — можна сказаць, гістарычнай падзеяй. І доўгачаканай: тут нарэшце загучаў устаноўлены ў зале абласной філармоніі канцэртны арган! Пра з'яўленне ў гэтым фестывальным горадзе велічнага інструмента,

які стварылі і адладзілі спецыялісты нямецкай арганабудаўнічай фірмы "Глатэргэц", мы пісалі, на той час не ведаючы ні дату правядзення першага канцэрта, ні праграму, ні імя выканаўцы. Цяпер жа вядома, што ўдзельнікамі першага арганнага канцэрта ў Віцебску, які адбыўся 3 жніўня, былі народныя артысты Беларусі Ігар Алоўнікаў і музыкант з Пецябурга Юрый Сямёнаў. Гучалі творы Баха, В'ерна, Ліста, Чайкоўскага, Франка...

Арган, як вядома, з даўніх часоў быў у Беларусі распаўсюджаны. Тры стагоддзі таму, напрыклад, у Мінску існавала вучылішча арганістаў. Ды і ў больш познія часы нават у сялянскіх сем'ях былі хатнія фісгармоніі, на якіх мясцовыя арганісты вучылі граць дзяцей. Але далейшы ход гісторыі знішчыў гэтую духоўную і свецкую традыцыю нашай культуры. Школа арганнага выканальніцтва пачала адраджацца ў Беларусі пры канцы XX ст. Арган жа як інструмент выключна канцэртны нашы сучаснікі маглі

паслухаць толькі ў філармоніі ў Мінску ды ў Полацкім Сафійскім саборы. Цяпер жа яго велічнае і чарадзейнае гучанне ўпрыгожыць палітру музычнага жыцця Віцебска.

А нядаўна прыйшла прыемная вестка з Гомеля: у знакамітым тамтэйшым палацава-парковым ансамблі таксама будзе гучаць арган! Праўда, мяркуецца набыць замежны лічбавы інструмент, які ўзнаўляе гучанне традыцыйных духавых арганаў. Устаноўваць яго ў камернай зале, дзе цяпер адбываюцца вечарыны, музычныя імпрэзы, сустрэчы з дзеячамі мастацтва і літаратарамі. Першы арганні канцэрт у Гомелі чакаюць на Каляды.

Студэнты спаборнічаюць

Лета для студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — час асабліва гарачы: конкурсны І, што прыемна, выхаванцы нашай школы выканальніцтва не так і рэдка "збіраюць лаўры". У Фінляндыі, напрыклад, прайшоў Міжнародны конкурс "Музычнае выканальніцтва і адукацыя XXI стагоддзя". Гран-пры ў намінацыі "сольнае выкананне (флейта)" і 1-ю прэмію ў складзе ансамбля заваявала трэцякурсніца Таццяна Кармазінава, студэнтка прафесара Б. Нічкава. Гран-пры ў намінацыі "сольнае выкананне (кларнет)" і 1-ю прэмію ў складзе квартэта атрымаў студэнт 4 курса Дзмітрый Ярацэвіч (клас дацэнта І. Брычыкава).

На XIII Міжнародным конкурсе імя П. Чайкоўскага ў Маскве ярка выступіў сёлетні выпускнік БДАМ Арцём Шышкоў, выхаванец дацэнта Э. Кучынскага. Малады скрыпач быў адзначаны дыпламам і прэміяй "Надзея" (яе атрымлівае найбольш перспектыўны музыкант, які не прайшоў на III тур).

А ў магдаўскай сталіцы Кішынёве праводзіўся XIII Міжнародны конкурс маладых выканаўцаў імя Е. Кокі ("Eugen Cocea"). Спаборнічалі піяністы і струннікі. Студэнткі 2 курса БДАМ піяністкі Алена Цагалка (клас прафесара В. Шацкага) і Аліна Мельнік (клас дацэнта Л. Тэр-Мінасян) сталі лаўрэатамі 2-й прэміі. У намінацыі "кантрабас" беларускія студэнты перамаглі ўсіх: Павел Сідарэнка (2 курс, клас прафесара М. Крывашэва) ды першакурснік В. Весаўскі (клас старшага выкладчыка У. Пулянкава) ганараваныя 1-й прэміяй. Альтыстка Кацярына Канапелька (клас дацэнта Л. Ластаўкі) атрымала ў сваёй намінацыі 3-ю прэмію.

Я. КАРАЇМА

Адбылася унікальная падзея: у Вялікай зале Нацыянальнага выставачнага цэнтру "БЕЛЭКСПА" быў прадстаўлены "Габелен стагоддзя" Аляксандра Кішчанкі. Твор уражае не толькі сваімі памерамі (19,5 метра ў вышыню і 14 у шырыню), але і майстэрствам выканання, кампазіцыяй, зместам, каларытам і прымушае стаяць побач гадзінамі, разглядаць...

Цуд стагоддзя: Сусвет, пакінуты нашчадкам

Мастацкае апаўданне XX стагоддзя, пасланае ў будучыню. Здаецца, уся гісторыя занатаваная ў гэтым творы, падобнага да якога, заўважу, няма ў свеце: такіх велізарных габеленаў больш нідзе не ткалі. Гіганцкае палатно вышыней са шасціпавярховы дом зробленае спосабам ручнога ткацтва з натуральнай воўны. На фабрыцы у г.Барысаве на спецыяльна пабудаваным вялізным станку працавалі 14 ткачых. Дыванкарціна быў распчатая ў жніўні 1991-га і скончаны ў лютым 1995 года. Ён не атрымаўся б, калі б не ўмелыя майстрыхі — самыя спрактыкаваныя, з 20-гадовым стажам, якія спачатку саткалі, паводле распісаных кардонаў Кішчанкі, дзесяткі шпалераў традыцыйнага памеру. Вядома, што перш чым здзейсніць свой небывалы праект, мастак стварыў сучасную школу беларускага ткацтва.

Чалавецтва жыве, навучанае вопытам шматвяковага існавання: усё ўзважваецца. Таму ў левым ніжнім кутку габелена мастак размясціў трохметровую істоту — Усялен. Гэта сімвал часу. У яго руцэ — шалі, пры дапамозе якіх праўдзівае аддзяляецца ад фальшывага. Шалі перапоўненыя фігуркамі. Побач — Ноеў каўчэг, своеасабліва калыска сучаснага чалавека. Насупраць жанчына, якая завецца Сусвет. Яна трымае ў руках сонейка і месяц, дзень і ноч. У яе ўладзе — Святло і Цемра. Касманаўты, што лунаюць у бязважкіх, нібы знамянуюць выхад з калыскі-Зямлі. У цэнтры габелена — Тытаны, якія разрываюць аковы і вызваляюць энергію руху да Прагрэсу.

Галоўная ідэя гэтага твора — барацьба ў XX стагоддзі, якая працягваецца і сёння, добра са злом — паказаная ў больш як двухметровых фігурах Хрыста і Антыхрыста. Патаемная Вячэра ўвасоблена ў аўтарскай інтэрпрэтацыі: Хрыстос сам абараняе сваю рэлігію, апосталы спрачаюцца і не могуць прыйсці да ісціны, таму Хрыстос сам абараняе Веру. Антыхрыст пагражае мечам, на лязе якога надпіс: "Перамагае мацнейшы", але жалеза надламі-

лася, сустрэўшы ўзнятую далонь Богачалавека.

Гіганцкую карціну вячае агромністае паўшар'е. Яно шматмернае: нагадвае форму купала — Купала Свету. Два партрэты наверх — як аўтограф Беларусі: першы Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка і ў іншым кутку — мастак, аўтар твора Аляксандр Кішчанка.

У крузе, прысвечаным палітычным і культурным дзеячам, мастак аб'ядноўвае мінулае і сённяшняе. Кожны палітык паказаны як прадстаўнік пэўнай нацыі, краіны, падзеі, гістарычнага перыяду: Буш-старэйшы, Чэрчыль, Коль, Валенса, Сталін, Гарбачоў, Ленін, Ельцын. У нябёсах і сцягах імкліва крочыць Клінтан, як сама дынамічная Амерыка. Дэ Голь вядзе за руку маленькую прынцэсу, будучую Францыю. На парад геніяў і талентаў стагоддзя, якое ўжо адышло, выведзены вядомыя пісьменнікі, музыканты, вучоныя, мастакі.

Усё гэта — на фоне трапна арганізаванай Сусветнай Прасторы, якая складаецца з нібыта бясконцага паўтарэння нішаў-светаў. У кожнай такой нішы — постаць Анёла з запаленай свечкай, што сімвалізуе мір і спакой, жыццё і памяць.

"Габелен стагоддзя" быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь у 1996 годзе, твор унесены ў Кнігу рэкордаў Гінеса ў раздзел "Самае вялікае сярод малага", атрымаў статус гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі — першай катэгорыі, міжнароднай. Ён выстаўляўся ў нас публічна ўжо шэсць разоў, але ненадоўга. Жонка мастака Ніна Кішчанка, таксама мастачка, вольна ўжо некалькі гадоў захоўвае гэты шэдэўр, па сутнасці, саматугам. І марыць, каб знайшлося для яго месца ў пастаяннай экспазіцыі, каб габелен "жыў" і радаваў мінчан і гасцей нашай сталіцы. Побач з ім можна эмацыяна і вобразна распаўсюдаць пра гісторыю маладога пакалення. Можна ўключыць яго ў экскурсійны маршрут: хіба не цікава турыстам паглядзець на цудоўны ўнікальны габелен, які знаходзіцца ў адным шэрагу з творами такіх карыфеяў XX стагоддзя, як Давід Сікейрас, Ражэ Самвіль, іншых?

Аляксандр Кішчанка — гэта эпоха ў выяўленчым мастацтве Беларусі. Ён з'яўляецца адным з заснавальнікаў і буйным майстрам айчыннага манументальнага мастацтва.

ва, ён запачаткаваў сваю школу і зрабіў уплыў не на адно пакаленне мастакоў. Народжаны ў вёсцы Бель Калодзеж Варонежскай вобласці, адукацыю атрымаў у Львоўскім дзяржаўным інстытуце прыкладнага мастацтва і з 1963 года жыў і працаваў у Беларусі: выкладаў на аддзяленні манументальна-дэкаратыўнага жывапісу мастацкага факультэта Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, сам актыўна займаўся творчасцю і арганізацыяй габеленавай вытворчасці ў нашай краіне.

Стандартныя памеры, усталяваныя каноны для яго былі нецікавыя. Ён першы парушыў іх і ўнёс адметную філасофска-мастацкую стылістыку ў традыцыйны жанру. У гісторыі беларускага мастацтва засталіся яго мазаічныя панно "Горад-воін", "Горад навукі", "Горад культуры", "Горад-будаўнік", якія ўпрыгожваюць тарцы сталічных дамоў у мікрараёне Усход-1, гасцініцу "Туррыст", праектны інстытут на Юбілейнай плошчы, а таксама роспіс "Эстафета пакаленняў" у санаторыі "Беларусь", размешчаным на паўднёвым ўзбярэжжы Крыма, у Місхоры. А яшчэ — манументальныя габелены "Чарнобыль" у зале эканамічнага і сацыяльнага Савета ААН у Нью-Йорку, "Музыка" ў Мінскім музычным вучылішчы імя М. Глінкі, габелен-заслона ў Беларускай дзяржаўнай музычнай тэатры, габелен-заслона і васьмер габеленаў, выкананых для фэа Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ды іншыя выдатныя работы.

Разам з тым, А. Кішчанка шмат паспеў і ў станковым жывапісе. Яго карціны "Дзяўчынка са сланечнікам", "Габеленшчыцы", "Юнацтва", "Мае сучаснікі", шэраг партрэтаў сучаснікаў — беларускай мастачкі Зоі Літвінавай, народнай артысткі СССР Алены Абразцовай, Мітэрана і Клінтана, выявы сына і жонкі, блізкіх, знаёмых — сведчаць пра шматграннасць і ўнікальнасць творцы. Яго творам наканаванае доўгае жыццё.

Аляксандр Кішчанка, які рана пакінуў зямны свет, паспеў шмат зрабіць, падрыхтаваў не адзін дзесятак вучняў, багата чаго пакінуў для творчых нашчадкаў. Але многае не паспеў рэалізаваць, а за дум было шмат... Ён марыў, каб Беларусь сродкамі манументальнага мастацтва заявіла пра сябе ўсёму свету як вялікая і самабытная дзяржава. Яго тэмперамент, бачанне свету зрабіліся вызначальнымі для некалькіх пакаленняў беларускіх манументалістаў. Стыль і форма яго твораў з метафарычнай сімволікай, жанравай і тэматычнай разнастайнасцю, з мастацкім роздумам над праблемамі часу, над беларускай мінуўшчынай застануцца ў гісторыі мастацтва і будучы вывучацца. Яго мастакоўска-паэтычная філасофія заўсёды сятала ў Космас, у будучыню, і назіраючы эпоху адтуль, Аляксандр Кішчанка стварыў яе адмысловы партрэт.

Адтуль, з касмічнай неабсяжнасці, з вышніх новых часоў, глядзіць Мастак сёння на нас. Што мы зрабілі, каб захаваць яго спадчыну?!

Галія ФАТЫХАВА

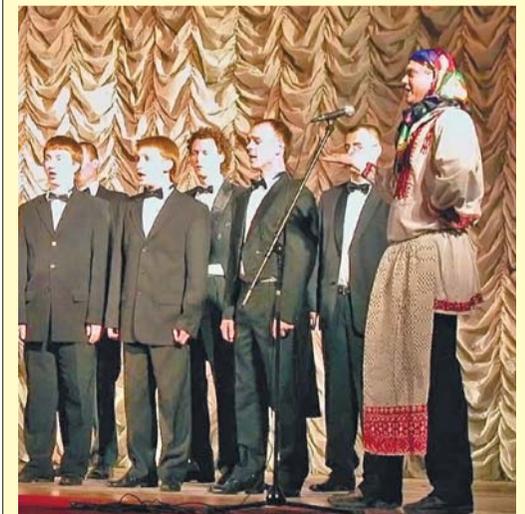
Мажорныя згадкі

Усе творчыя калектывы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў удзельнічаюць у імпрэзах традыцыйнага сталічнага фестывалю "Арт-мажор", які штогод арганізуе гэтая навучальная ўстанова. На працягу трох месяцаў, амаль да самага лета, у канцэртных залах Мінска і ва ўніверсітэцкіх аўдыторыях ладзяцца вечарыны, музычна-харэаграфічныя праграмы, прэзентацыі, справаздачы факультэтаў і кафедраў. Фестываль пацвярджае сваю запатрабаванасць і папулярнасць у самай рознай публіцы, адлюстроўвае ўвесь спектр навучальна-творчага працэсу ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў, таму мае вялікае значэнне для самарэалізацыі, росту і ўдасканалення моладзі, заўтрашніх спецыялістаў. "Арт-мажор" заўсёды завяршаецца гала-канцэртам, які нясе ў залу свежасць і разнастайнасць эстэтычных уражанняў, магучы зарад станоўчых эмоцый.

Заклучны гала-канцэрт сёлета фестывалю "Арт-мажор", што ўжо традыцыйна праходзіць у Цэнтральным доме афіцэраў, запомніўся партызамі. Дакладней, сторпырмамі ралавала атмасфера ўсяго вечара. Гледачоў, якія ішлі на імпрэзу, яе арганізатары сустрэлі ў літаральным сэнсе слова з музыкай: на вольным паветры, у засені дрэў, граў канцэртны аркестр духавых і ўдарных інструментаў "Светач" пад кіраўніцтвам М. Жарко. Адметным жыццём поўнілася фэа ЦДА: там размясцілася выстаўка студэнцкай творчасці — жывапісу і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама перыядычных выданняў з публікацыямі педагогаў БДУКІМ, навуковых работ і кніг — Ю. Чурко, У. Грома, П. Гуда, іншых знаных спецыялістаў.

"Цэлы год Беларускай дзяржаўнай універсітэт культуры і мастацтваў рыхтаваўся да гэтай падзеі, — зазначыла яго рэктар Яўдзія Грыгаровіч, адкрываючы праграму гала-канцэрта. — Адабралі лепшае, самае-самае, лёгкае і прыемнае, каб разам адпачыць, набрацца энергіі маладых таленавітых людзей. Больш як 400 нашых студэнтаў выйдучы ў гэты вечар на сцэну, яшчэ 100 будучы працаваць за сцэнай, абслугоўваць канцэртныя нумары. Сярод удзельнікаў — унікальныя, адзіныя ва ўсім свеце "Гуды" (кіраўнікі У. Гром, І. Мангушаў), якія граюць на старадаўніх беларускіх інструментах, вырабленых у лабараторыі нашага ўніверсітэта, — граюць прыгожую адроджаную музыку, якая гучала тут амаль 500 гадоў таму. А яшчэ — лаўрэат міжнародных конкурсаў ансамбль "Грамніцы" (кіраўнікі У. Зяневіч, Н. Смольская), Беларускай аркестр народных інструментаў (кіраўнік В. Валатковіч), які сёлета прывёз Гран-пры Міжнароднага конкурсу з Санкт-Пецярбурга, дзе спаборнічалі 10 народна-інструментальных калектываў... Словам, заключная праграма фестывалю "Арт-мажор" прадстаўляе залатыя россыпы кадраў культуры Беларусі".

Кожны нумар гала-канцэрта выклікаў сапраўды мажорныя эмоцыі і праходзіў "на ўра". Гучала ўсё: ад найстаражытных, паганскіх пластоў беларускага фальклору да ўніверсітэцкага гімна, ад Баха да П'ялылы.

"Валачобнікі" (мастачкі кіраўнік С. Дробыш), камерны хор "Дабравест" і мужыцкі хор "Віват" (абодва — пад кіраўніцтвам А. Пякуцькі), "Тушці" (акардэністы пад кіраўніцтвам Л. Сухаваравай), інструментальны квартэт пад кіраўніцтвам В. Старыкавай, салісты-спявачкі Н. Салавей, В. Краўчукі, Г. Тоўсікава (Ганна Благава), ансамбль кафедры харэаграфіі, выпеставаны С. Гуткоўскай...

Слушына кажуць у такіх выпадках: час праляцеў незаўважна. Зала наладзіла авашно стваральнікам цудоўнага вечара пад гучанне гімна з мажорным і такім аптымістычным прыпевам: "Універсітэт культуры і мастацтваў, універсітэт — краіна маладых..."

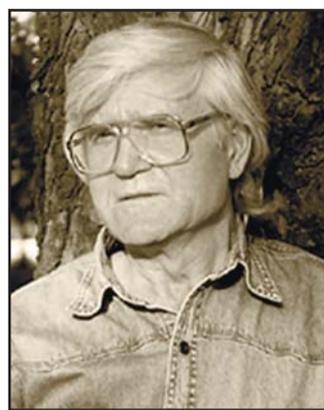
Лана ІВАНОВА
Фота В. Кавалёва

Піву звыш 6 тыс. гадоў. Рэцэпт прыгатавання гэтага напою з ячменнага соладу ўвекавечаны на грабніцы егіпецкага фараона. Працаўнікам, якія будавалі піраміды, на дзень выдавалі 2 збаночки піва, 2 хлябцы і цыбуліну: піва ішло і за ваду, і за чай, і за суп. Згодна з Кодэксам вавілонскага цара Хамурапі, за разбаўленне піва ў бочцы вадой каралі пажыццёвым затачэннем чалавека ў гэтай бочцы.

лярных акцёраў, спевакоў, літаратараў. Напрыклад, у калектыве расійскага кампазітара-песенніка Міхаіла Крута бытвала правіла: асвятляўся ў спёку бляшанкай піва — унасі ў калектывную касу 1 тыс. расійскіх рублёў! Прыгадваўся горкі чэшскі вопыт па запуску ў вытворчасць дзіцячага піва, што прывяло да ўсплеску алкагалізму сярод дзятвы. З цікавасцю ўспрымала маладая аўдыторыя дзедку аб павучальнай практыцы піцца хмельных напоў ў беларускай шляхтай у XVII ст.: піва ўжывалі з посуду мудрагелістай формы — доўгіх шклянных трубак з булавешкай на канцы. У час піцца з такой трубка трэба было працінацца назад, а каб адняць губы, трэба было злаўчыцца і заторкнуць трубку языком, каб піва перастала цячы, іначай абліешся. А гэта лічылася паказчыкам нізкай піўной культуры і прыніжала аўтарытэт чалавека.

Віктар САХНО

14 жніўня 2007 года памёр вядомы беларускі мастак, архітэктар Віктар Сахно.

Віктар Іванавіч нарадзіўся ў 1938 годзе ў Херсонскай вобласці, на Украіне. Вучыўся ў Днепрапятроўскім архітэктурна-будаўнічым інстытуце і Маскоўскім архітэктурным інстытуце. Галоўны архітэктар Інстытута горадабудаўніцтва Рэспублікі Беларусь (1986—1994). Удзельнік рэспубліканскіх, міжнародных і міжнародных выстаў з 1965 года. Аўтар заснавальніцкай і намеснік кіраўніка Міжнароднага грамадскага аб'яднання мастакоў і мастацтвазнаўцаў "Майстар". Прымаў удзел на працягу 7 гадоў ва ўсіх 27 праектах Міжнароднага аб'яднання мастакоў. Найбольш значныя праекты: выставы "Майстар" (2001, 2002), Міжнародная выстава, прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння Вінсэнта Ван Гога (2003), Міжнародныя выставы "Карнавал" (2004, 2006), Міжнародныя выставы "Мартаўскія каты" (2004—2007), антыалкагольны праект "Водка і Хвост сьлядкі" і іншыя. Прымаў удзел у дабрачынных штогадовых выставах у падтрымку хворых і малазбяспечаных дзяцей. Будучы хворым, 7 красавіка 2007 года Віктар Іванавіч Сахно прыняў удзел у сваёй апошняй дабрачыннай акцыі ў падтрымку хворых і малазбяспечаных мастакоў.

Вечная памяць захавецца аб Сахно Віктары Іванавічы ў сэрцах яго сяброў — мастакоў, архітэктараў і ўсіх, хто ведаў гэтага выдатнага чалавека.

Бардыка Міхаіл, Байчук Каярына, Варвашэня Алег, Іваню Аляксей, Іваню Барыс, Іваню Юрый, Іваню Грыгорый, Губароў Валянцін, Жураўлёў Анатолій, Касцючэнка Васілій, Крыштаповіч Сяргей, Крыштаповіч Антон, Крыштаповіч Эвеліна, Крыштаповіч Беласлава, Кузняцоў Анатолій, Кірушчанка Сяргей, Майсяюк Валянцін, Леўнін Валерый, Нароўская Ала, Сурыновіч Дзмітрый, Спіранская Наталля, Спіранскі Станіслаў, Паграноўскі Мікалай, Фалей Аляксандр, Хобатаў Леанід.

Міжнароднае грамадскае аб'яднанне мастакоў і мастацтвазнаўцаў "Майстар" смуткуе з прычыны смерці намесніка кіраўніка Міжнароднага аб'яднання мастакоў САХНО Віктара Іванавіча і выказвае глыбокае спачуванне сваякам і сябрам мастака.

Новы помнік

У Гродна ўстаноўлены помнік Жану Эмануэлю Жыліберу, французскаму медыку і біёлагу, які ў XVIII стагоддзі жыў і працаваў у горадзе на Нёмане. Яго намаганні тут былі створаны акушэрскай і ветэрынарнай школы, а таксама батанічны сад. Імя Жылібера цяпер носіць Гродзенскі гарадскі парк культуры.

Аўтар помніка — вядомы беларускі скульптар Уладзімір Панцялеў.

Раман ПЯТРОЎСКИ

Піва — не вадзіца

Сёння піўны гегемон узышоў на пастамент папулярнасці ў чыне любімца ўсіх народаў. У Германіі ладзяць піўныя фестывалі, у Англіі — спаборніцтвы, у Чэхіі піва велічаюць "зялёным золатам". У Нарвегіі падчас вясельных цырымоній водзяць хараводы вакол святочнай каровы — галоўнага дэгуштатара застольнага піва... Еўропа ставіць рэкорды па колькасці ўжывання піва на душу насельніцтва: 158 літраў у год у Чэхіі, 119 літраў — у Нямцаў. Партыя "прыхільнікаў піва", стабільная на Захадзе, расце як на дражджах і ў тых краінах, дзе піва дзесяцігоддзямі адносілася да разрады дэфіцыту — у Расіі і Кітаі. У Беларусі за мінулы год ужыта на душу насельніцтва 38,5 літра (у 2003 — 19,5 літра)

Праблема павальнага захвалення моладзі півам набыла злабаздэнны характар. Для многіх піва — абавязковы атрыбут паўсядзённага жыцця. Піва п'юць, каб расслабіцца, пабавіць час, прагнаць смагу. П'юць у адзіноце і ў кампаніі. У барах, метро, дома, у транспарце. Піва — нязменны спадарожнік маладзёжных тусовак, неабходны элемент баўлення часу, своеасаблівы сімвал "прыгожага жыцця", атрыбут упэўненасці і паспяховасці, паказчык "круцізны", даросласці, усёдазволенасці. Безупынная рэклама на тэлеэкране толькі ўздымае рэйтынг піва, спрыяе замацаванню піўной моды сярод сучаснікаў: "Піва п'юць толькі людзі з сапраўдным характарам!" Шырацца маштабы ўжывання піва непаўналетнім, піва даўно пацягнула модную кока-колу. 66 працэнтаў студэнтаў і 48 працэнтаў навучэнцаў школ рэгулярна ўжываюць піва. 30 працэнтаў дзяўчынак і 40 працэнтаў хлопчыкаў — выхаванцаў мінскіх дашкольных устаноў ужо спрабавалі гэты хмельны напоі. Некалькі падлеткі першую бутэльку піва "асіваюць" у 10 гадоў. Многія з сучасных 16—17-гадовых падлеткаў выпіваюць каля 2...3...4 бутэлек за раз. Піва ў грамадскім меркаванні — не алкаголь. У многіх сем'ях бацька з сынам на пару п'юць піва перад тэлевізарам. Закаханыя хлопец і дзяўчына ідуць абняўшыся, і ў кожнага ў руках піўная бляшанка...

Між тым **піва — не бязвінная забаўка, а алкагольная прыманка.** Паўлітровая бутэлка піва раўнацэнна 60 грамам гарэчкі. 45 працэнтаў алкаголікаў сталі такімі з-за рэгулярнага ўжывання піва. Піва — першая стартвая пляцоўка, з якой пачынаецца алкагалізм. Першая бутэлка піва ў 10 гадоў, і да 14-ці — алкаголік. Піва — першы легальны наркотык: арганізм патрабуе ўсё большых доз, цяга выпіць піва не выклікае трывогі, чалавек не ўспрымае небяспекі, таму і не імкнецца змагацца з ёй. Схільнасць выпрацоўваецца не адразу, але ўсяго праз 10—12 гадоў нарколагі могуць прымаць новага пацыента. Піўны алкаголік характарызуецца асаблівай жорсткасцю, чым тлумачыцца завяршэнне піўных вакханалій бойкамі, забойствамі, згвалтаваннямі, рабаўніцтвам. Памеры піўной моды маюць для маладога пакалення непапраўны наступствы. У хмельным напоі змяшчаюцца гарманальныя рэчывы. Пад іх уплывам у мужчын назіраецца пашырэнне таза, павялічэнне

грудзых залоз, у дзяўчат жа наадварот — грубее галас, з'яўляюцца валасы на твары. Пра "піўны жывоцік" ўсё і так зразумела. Штодзённае ўжыванне кубка піва — і за год 7 дадатковых кілаграмаў вагі! Празмернае ўжыванне піва прыводзіць да фарміравання так звананага бычынага ці піўнага сэрца — расшырэння межаў "жывога матара": павялічваюцца частата сардэчных скарачэнняў, узнікаюць арытміі, павышаецца ціск. У падлеткавым і юнацкім узросце, пакуль арганізм расце, усе гэтыя змены адбываюцца хутчэй, чым ў дарослых. У дзяўчат верагоднасць захворвання на рак грудной залозы расце прапарцыянальна колькасці выпітага піва. Асабліва небяспечна піць піва маладым жанчынам, якія выкармливаюць дзіця грудным малаком. У дзяцей могуць узнікнуць сутаргі, а часам і эпілепсія. "Піўная мода" — пастка для маладых. Піўны алкагалізм — гора маладых.

Нездарма ў многіх краінах піва як алкагольны напоі не дазваляецца ўжываць да 21 года. Згадаем: 19-гадовая дачка амерыканскага прэзідэнта Буша была пакарана 12 гадымі грамадска-карысных работ за выпітую шклянку піва.

Піва — першы легальны наркотык: арганізм патрабуе ўсё большых доз, цяга выпіць піва не выклікае трывогі, чалавек не ўспрымае небяспекі, таму і не імкнецца змагацца з ёй. Схільнасць выпрацоўваецца не адразу, але ўсяго праз 10—12 гадоў нарколагі могуць прымаць новага пацыента.

Важна разбурць няправільныя стэрэатыпы, развіваючы ілюзорны імідж хмельнага піўнага напою, раскажаць маладым праўду. У рамках доўгатэрміновай асветніцкай акцыі для падлеткаў "Ад школьнага парoga — цвярозая дарoga" Бярэзінская раённая бібліятэка прапануе юным жыхарам горада шэраг мерапрыемстваў антыалкагольнага накірунку на працягу ўсяго года. Летам такая работа доўжыцца сярод адпачываючых у летніках.

Выхаванцам раённага дзіцячага лагера "Папараць-кветка" ў ліпені прапанаваны **агіт-марафон "Піва — не вадзіца, з хмельным сябрам не трэба вадзіцца"**. Слова — агітатар і баец, аднак аднымі "гольмі" фразамі пераканаць маладых нерэальна. Таму арганізатарамі мерапрыемства выкарыстаны шэраг эфектыўных прыёмаў масавай прапаганды,

разлічаных на вобразна-эмацыянальнае ўспрыманне маладымі. Школьнікі з цікавасцю азнаёміліся з тэкстам паслання з бутэлькі, атрыманага па "воднай пошце", (прыбітага хвалямі ракі Бярэзіны, якая раней мела выхад у Балтыйскае і Чорнае моры) — пакаяннага пісьма агента па рэкламе аднаго сусветна вядомага піўнага завода з выказваннем сваёй віны перад суайчыннікамі. Тэатр маналога "Жывое слова" агучыў пранікнёныя павучальныя спеводзі "Піва ў складчыну, або Студэнцкія будні і святы", "Атрута сыну з бацькоўскіх рук", а таксама казку-быль "Сюзі і піва" са шведскага школьнага падручніка. Юнакі і дзяўчаты сталі саўдзельнікамі тэст-дэялога з Бабай Ягой "Ці сябар чалавеку піва?" і бліц-апытання "Што выберам напоём ХХІ стагоддзя?". Жадаючыя прынялі ўдзел у імпрывізаванай пастаноўцы казкі "Бычок-дурачок, які заглядаў у піўны кабачок", якая сталася вынікам калектывнай творчасці юных бярэзінцаў — удзельнікаў конкурсу на лепшую казку па тэме "Шкодныя звычкі — хвароб сястрычкі", абвешчанага ЦБ у красавіку бягучага года.

Сатырычная трыбуна "Прыхільнікам піўца — доза едкага слаўца" пазнаёміла з дасціпным народным гумарам. Магутны сродак уздзеяння на свядомасць падлеткаў — прыклад аўтарытэтнага куміра, што становіцца спрыяе фарміраванню святапоглядных прыярытэтаў. Пагэтану падчас агіт-марафона гучалі прыклады ўласнага і калектывнага байкоту піву ў асяроддзі папу-

Тады бытвала мудрае правіла: Не ўмееш культурна піць — не бярся!

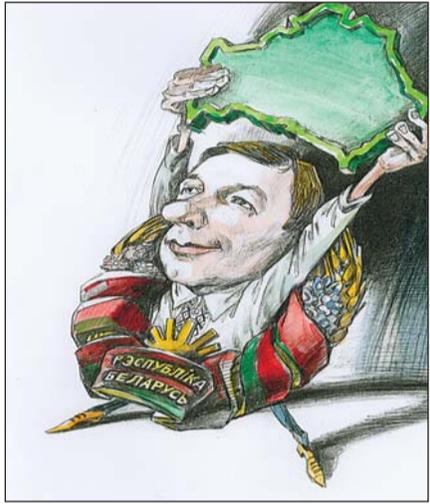
Блок інфармацыі "Алкаголь і жывёлы" пазнаёміў слухачоў з фактамі негатыўнага ўплыву алкаголю на братаў нашых меншых: п'яны дэбош дзікіх славоў, якія напіліся рысавага піва з бочак, што стаялі на вуліцы адной індыйскай вёскі, завяршыўся разбурэннем хацін і чалавечымі ахвярамі. Вобразнае ўспрыманне агучанай інфармацыі "Праўда пра піва" дапаўнялі элементы нагляднасці: плакаты-заклікі, суправаджальныя рэквізіты: чорны п'едэстал для бляшанкі з-пад піва з маркіроўкай "Алкаголь — атрута", а таксама вярхоўка як алегорыя звычкі, якая пляцецца дзень за днём, а затым не хапае сіл разарваць пугу. Максімальна выкарыстоўваліся элементы масавай кампаніі і бліц-агітацыі. 5-хвілінныя агіткі дапаўняліся распаўсюджваннем лістовак і буклетаў "Маладзёжныя міфы пра піва", "Бяры прыклад з куміра", "Уключайся ў акцыю "Маладзёжны байкот піву!". Удзельнікі агіт-марафона пакідалі свае подпісы ў "Чыстай кнізе" — кнізе абяцанняў, фатаграфаваліся са сплюснёнай бляшанкай з-пад піва і альтэрнатывай хмельным напоям — тэніснымі ракеткамі, мячамі, бутэлкамі сока і мінералкі ў руках. Жыццё — чыстая кніга, і трэба жыць, упісваючы ў яе толькі светлыя радкі!

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, супрацоўнік Бярэзінскай раённай бібліятэкі

Павел САКОВІЧ

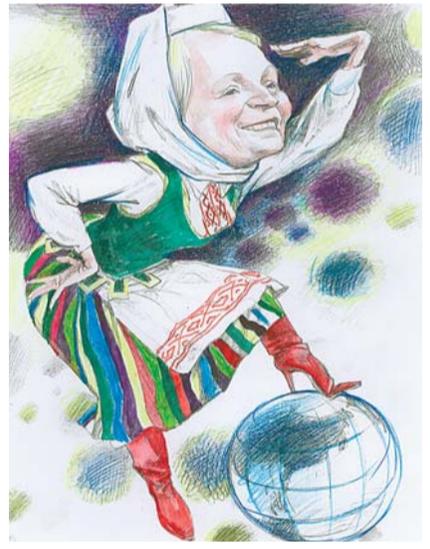
УЛАДЗІМІРУ КАРЫЗНУ

Стварае песні, вершы з "Цеплынёй".
Ці ж толькі тым
вядомы нам Карызна?
Яшчэ й грамадскай дзейнасцю сваёй,
Таму кажу са шчырасцю я ўсёй:
О каб усе
так праглі стаць... Карысным!

ВАЛЯНЦІНЕ ГАЯВОЙ

Яе "Харошкі" ведае ўвесь свет.
Цудоўны талент ёсць, аўтарытэт.
Аднак жа ветранай
здаецца мне,
Адны танцуюлькі, бач ты, ёй наўме!

Мікола ТОНКІ

Ноч творчага плёну

Мілая!
Мы сёння
Уначы
Песню і складзём,
І праспяваем.

Генадзь Пашкоў

Будзе ноч разыначкай для нас,
Песняй калыханкаю-гайданкай.
Нашы вусны стрэнуча сто раз —
І тварыць-спяваць нам аж да ранку.

Мы забудземся на белы свет,
Творчы плён спазнаўшы
ў добрай згодзе...
Толькі б не прачнуўся мой сусед —
Ён, зайздроснік, можа перашкодзіць!

Праблема літаратурнай крытыкі заключаецца ў тым, што паэт нямногімі словамі гаворыць многа, тады як крытык многімі словамі — мала, а чытач адным словам — пра ўсё.

Кожны пісьменнік бывае шчаслівы двойчы: у маладосці, калі пазнае свет, і ў старасці, калі свет пазнаў яго.

З чэшскай мовы пераклаў Міхась СЛІВА

Уладзімір МАЦВЕЕНКА

— Ды кінь ты,
Гэта ж я акно памыла.

Новы рускі

Бываюць
Дурні яшчэ ў свеце —
Шукаюць
Жонку ў Інтэрнеце.
— А нашу маму,
Запытаў Ігнатка, —
Хіба не там
Знайшоў нам, татка?
Смяецца той:
— Ну і штука ты,
Я выйграў
Вашу маму ў карты.

Раўнівец

— Мой муж
Пэўна самы
Раўнівы з мужчын. —
З усмешкай Анэля
Сяброўцы сказала.
— І што
Без усякіх
На гэта прычын?
— Ну, гэтага толькі
Мне й не хапала.

Прычына

— Глядзі, —
Іван гаворыць Лесі, —
Учора дом насупраць
Знеслі.
Была сцяна
Па самае акно.
А зараз неба, сонца —
Усё відно.
Што значыць у пакоі
Павіднела!
Аж на душы ў мяне
Павесялела.
Івана жонка
тут перапыніла:

І модна, і хутка

Дзве
Сяброўкі-сакратаркі
Балбаталі
Каля аркі.
Першая:
Мне падабаецца
Як модна твой шэф
Апранаецца.
Другая
Ёй шэпча ціхутка:
— Як трэба,
Дык шчэ
Й вельмі хутка.

Анатоль ЦЫРКУНОЎ

Эпіграмы

Нуварыш

Нядаўна сам быў голым, босым,
Затое спрытным па натуре,
Ён з іншых гольх драў тры скуры,
І стаў багатым, важным босам.

Лоўля на "жыўца"

Ён мараліст,
распусту выяўляе.

А сам з чужымі жонкамі гуляе...
Выходзіць,
што й заўзятага лаўца
Самога д'ябал ловіць
на "жыўца".

Дрэжны прыклад

Ахоўнікам маралі не да твару
Унукаў за свавольства
папракаць,
Пакуль бабулі дзеля ганарару
Будуць на сцэне
ў сподніках скакаць.

Аляксей КАЎКО

Памацаў вецер

Сабе я здаваўся
разумным...

Памацаў вецер мне галаву,
Сказаў, што не пустая яна.

Алесь Камоцкі

Сабе я разумным
здаваўся,
Хоць часам сумненне было,

Ды, дзякаваць,
вецер узняўся
І тое сумненне сплыло.

Маю галаву ён памацаў,
Сказаў: — Не пустая яна,
Бярыся, Камоцкі,
за працу,
Твары ад цямна
да цямна.
Цяпер я спачыну не знаю
І музу ганяю сваю —
Штораніцы вершы
складаю,
А вечарам песні пяю.

Шаржы
А. КАРПОВІЧА

Галіна СІНЯКОВА

Жарты пісьменнікаў і пра пісьменнікаў

Алесь Пальчэўскі і... галёшы

З першага дня стварэння ў 1957 годзе часопіса "Вясёлка" мы шмат гадоў разам працавалі. Алесь Восіпавіч быў вельмі высокага росту, магутнага складу чалавек. На той час у Мінску яшчэ было не надта шмат асфальтаваных вуліц, а ўскраіны і ўвогуле ў дажджлівую пагоду патаналі ў гразі. Алесь Восіпавіч жыў на вуліцы Карла Лібкнехта, побач з 4-й бальніцай. На той час не сказаць каб модна, але практычна было насіць галёшы. Насілі іх і жанчыны і мужчыны, аберагаючы абутак ад гразі. Там, дзе жыў Алесь Восіпавіч не толькі галёшы, але і гумаўныя боты былі б дарэчы. Прыходзячы на працу, ён здымаў іх і ставіў пад вешалку ў каморцы, дзе мы распраналіся. У канцы дня апранаў паліто і ішоў дадому. Праз колькі часу, дайшоўшы да першай лужыны, вяртаўся — забыўся пра галёшы. Тады пачаў здымаць іх і ставіць каля ўваходу, і хоць гэтыя вялікія, як чаўны, галёшы ўсім кідаліся ў вочы, але ён усё роўна пераступаў цераз іх і забываўся абуць. Гэта паўтаралася даволі часта і стала прычынай весела пакпіць з яго.

Цётка Уладзя і... помнікі

Усе, і старыя і малыя, Уладзіславу Францаўну, жонку Янкі Купалы, звалі цётка Уладзя. З дня заснавання часопіса "Вясёлка" яна была пастаянным і вельмі актыўным членам рэдакцыі, часта заходзіла да нас па дарозе ад старога будынка Саюза пісьменнікаў да свайго дому. У рэдакцыйным пакоі паралельна стаялі два сталы, паміж імі — крэсла. Чамусьці ўсе любілі сядзець менавіта на гэтым крэсле паміж сталамі гаваркога чалавека мастака Валянціна Ціхановіча і Алеся Пальчэўскага. Цётка Уладзя на той час была ўжо немаладай, мажняя жанчына. Узняў-

шыся на другі паверх, яна садзілася ў тое крэсла і доўга аддыхвалася, заўсёды паўтараючы адно і тое ж:

— Ой, цяжка мне, дзеткі, цяжка, мусіць хутка памру.

— Ну што вы, цётка Уладзя, суцяшалі яе, — паміраць вам рана, яшчэ ж не ўсе помнікі Янку ўстанавілі.

— І праўда-такі, дзеткі... Гэта быў якраз той перыяд, калі яна актыўна ўстанаўлівала або пераносіла помнікі Янку Купалу. У прыватнасці той, што стаяў пры ўваходзе ў цэнтральным скверы каля Купалаўскага тэатра. Не ведаю па якой прычыне, але ён быў адтуль прыбраны і некуды перанесены.

Янка Брыль і... крымінал

Зайшла ў рэдакцыю часопіса "Малодосць". Усе супрацоўнікі ведалі, што мне выдзелілі кватэру ў Чыжоўцы, але я вагаюся — надта ж не хацелася з цэнтра пераязджаць у такі далёкі і тады яшчэ не зусім абжыты мікрараён, пра які расказвалі шмат крымінальных гісторый. Усе мае сумненні развееў Янка Брыль, які па сваіх пісьменніцкіх справах часта заходзіў у рэдакцыю.

— Калі пашанцуе, то і ў носе палец зломіш, а гэткага крыміналу ўсюды хапае.

Пятрусь Броўка і... вушак

Стары будынак Саюза пісьменнікаў на вуліцы Энгельса. Старшынёй праўлення на той час быў Пятро Усцінавіч Броўка. У сутарэнні будынка размяшчалася паліклініка.

У прыёмнай знаходзіліся шаноўная Таццяна Кузьмінчына, якая шмат гадоў аддала служэнню Саюзу пісьменнікаў, і я, зайшоўшы туды па нейкай пагрэбе. З паліклінікі вяртаецца Пятро Усцінавіч.

Гаворыць "новы" беларус

Ад нашай сінявокай Беларусі
Ніколі нізашто
не адракуся.
Гатоў аддаць усё
і для народа...
Апроч катэджа, сада,
агарода,
Скарбонкі, дзе ляжаць рублі
і баксы,
Машыны "мазды"
і сабакі таксы.

— Ну, як масаж? — пытаецца Таццяна Кузьмінчына.
— Ат, — махнуў ён рукой. — Гэткі масаж я дома і аб вушак зраблю.

Уладзімір Караткевіч і... хларафос

У той жа паліклініцы. Каля кабінета неўрапатолага сядзім у чаканні я і жонка Аляксея Кулакоўскага Ніна Ульянаўна. Заходзіць Уладзімір Караткевіч з жонкай і, павітаўшыся, накіроўваюцца да кабінета стаматолага. Жонка ўладкоўваецца ў крэсла, а ён шырокімі крокамі ходзіць па калідоры. Раптам, сагнуўшыся папалам, уваходзіць Мікола Татур і адразу шыбуе ў кабінет неўрапатолага. Праз колькі часу выходзіць адтуль роўненкі.

— Глянй ты, як хутка доктар цябе выпрастаў!

— Але, — адказвае Мікола Ігнатавіч, — паліў нейкім хларафосам і адразу адпусціла.

Караткевіч як зарагоча, аж рэха разляглося па сутарэнні, ды і кажа:

— Дурань ты, з хларафосам жа бялізну мыюць.

Тут ужо прыйшла чарга жанчынам пасмяяцца з гэтакіх знаўцаў, бо мы зразумелі, што лячыў Татура наш доктар Мікалай Дзмітрыевіч хлорэтылам, а Караткевіч, пэўна, меў на ўвазе хлорку.

Гэта падслухала таксама ў паліклініцы, але ўжо ў новым будынку. На прыём да акуліста сабралася ладная чарга. Жонка аднаго з пісьменнікаў прыйшла з сынам гадоў пяці. Хлопчыку было сумна і ён забаўляў сам сябе, нешта расказваючы пра аўтамабілі. Ведаў на дзіва шмат марак і тэхнічных характарыстык аўтамабіляў. Усе моўчкі слухалі і раптам адна з жанчын, жонка вядомага пісьменніка, крыху неахайна апранутая, кажа:

— Ну вось, цяпер буду ведаць, які аўтамабіль купляць.

Хлопчык уважліва паглядзеў на яе і кажа:

— Навошта вам аўтамабіль, лепш калготкі сабе купіце.

Верны абранай тэме...

— Мікола Віктаравіч, пра што пішуць сучасныя беларускія паэты?

— Спадзяюся, пра тое, што баліць. Не магу сказаць за ўсіх, але, як і ў былыя часы, думаю, большасць творцаў не абыходзіць увагай такія тэмы, як Радзіма, Прырода, Жанчына. Што да мяне, то кожная з названых тэм так ці інакш прысутнічае ў маіх вершах, хоць тэма Жанчыны (інакш — каханьня), безумоўна, пераважае. Можна, таму, што яна мне найбольш блізкая. Дарэчы, самы першы мой верш, напісаны яшчэ ў васьмым класе, таксама быў пра каханне. Зразумела, не пра нейкае прыдумане пачуццё, а пра сваё, да адной дзяўчынкі, з якой па волі лёсу сядзеў за адной партай на раённай алімпіядзе па хіміі. Няма, відаць, такіх слоў, каб поўнасьцю перадаць свой стан пасля напісання першага твора. Помню толькі, што чытаў яго ваколліцам роднай вёскі Бадзены, што на Мядзельшчыне, небу, гурбам снегу, якіх тэды намала, як ніколі. Я быў самым пшчаслівым чалавекам на свеце. Такое не забываецца. Можна быць, і зараз, калі я пішу інтымныя вершы, мне хочацца вярнуць менавіта тэма адчування. У паэзіі патрэбна быць шчырым і адкрытым. Не прыдумляць неверагодныя сюжэты, а прапусьціць праз сэрца свае адносіны да пэўнага чалавека, да пэўнай падзеі. Спадзяюся, мне гэта ўдаецца, хоць і не ўсе вершы маюць сваіх прататыпаў, як часам здаецца чытачам. Галоўнае — перажыць тую гісторыю, пра якую пішаш. Тады верш будзе выклікаць і адпаведныя суперажыванні. Іначай твор акажацца нікому не патрэбнай пісанай.

— У якім стане знаходзіцца зараз беларуская літаратура?

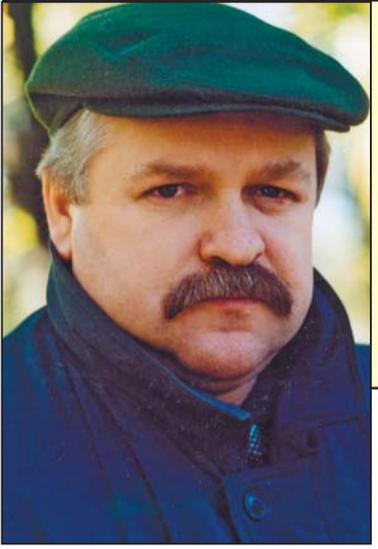
— Думаю, што не ў самым лепшым. Хоць і не скажу, што літаратурны працэс застыў ці спыніўся. Проста, нашы крытыкі, якія павінны заўважаць самае вартае, найчасцей ігнаруюць таго ці іншага аўтара, той ці іншы твор ці, яшчэ горш, свядома замоўчваюць іх, чым уведзяць у зман чытача. А празмернае захвальванне некаторых новых паэтычных "зорак", што назіраецца апошнім часам, проста выклікае раздражненне. Такое ўражанне, што і не прадбачыцца на дзялягядзе новых Стральцовых, Калеснікаў, Каваленкаў... А шкада.

— Калі вы вырашылі стаць паэтам? Ды і ўвогуле, ці прафесія гэта — паэт?

— Ёсць паэт або няма паэта — дае адказ толькі час. Можна напісаць шмат кніг і не стаць паэтам, а можна толькі адну — і стаць класікам сусветнай літаратуры. У паэзіі (ды і ў прозе) колькасць не заўсёды пераходзіць у якасць. Безумоўна, я па прафесіі не паэт, гэтакасама як і абсалютная большасць маіх калег-літаратараў. Хоць гэта не значыць, што мы адносімся да сваёй любімай справы непрафесійна. Проста, прафесія прадуладжвае адпаведнае фінансаванне ўзнагароджанне. А хіба ў нас пражывеш за адны вершы?! Ды і дзе яны, тэма, хоць і мізэрныя, ганарары?... Чакаць — не дачакацца...

— Раскажыце пра свой творчы шлях. Як ён пачынаўся?

Першы мой верш быў надрукаваны ў мядзельскай раённай газеце "Нарачанская зара" ў 1976 годзе. Быў ён, канечне ж, пра каханне. Я тады працаваў шафёрам у калгасе "Шлях Ільіча". Вось так і пачынаўся мой "шлях". Потым ужо, падчас вучобы ў сталічным педінстытуце, з'явіліся вершаваныя падборкі ў "Настаўніцкай газеце", "Мінскай праўдзе", "Чырвонай змене", "ЛіМе", "Маладосці", "Беларусі"... У 1984 годзе выйшаў калектыўны зборнік "Крыло", дзе мая "кніжка ў кніжцы" называлася «Каб вымавіць: "Люблю!"». Быў і пэўны перапынак у творчасці, звязаны з навучаннем у

Мікола ШАБОВІЧ — адзін з нямногіх беларускіх літаратараў, хто ў сваёй творчасці ўдала спалучае дзве інастасі — тонкага лірыка і не менш тонкага сатырыка-гумарыста. Ён уваходзіць у склад бюро секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі і ўзначальвае секцыю сатыры і гумару. А нарадзіўся Мікола Шабовіч у 1959 годзе ў вёсцы Бадзены Мядзельскага раёна. Скончыў філалагічны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага. Настаўнічаў на Вілейшчыне. Зараз — дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка. Днямі наш карэспандэнт сустрэўся з М. Шабовічам і задаў яму некалькі пытанняў.

аспірантуры. Зараз стараюся "адпрацаваць" за тэма гады. Пералік уласных кніг не такі вялікі, як хацелася б, — "Дом" (1996), "Яшчэ пакуль не лістапад" (1996), "Падары мне сваю адзіноту" (2002), "Мая надзея" (2006).

— Часта выступаеце перад студэнтамі?

— Даволі часта, і не толькі перад студэнтамі, але і перад школьнікамі. Наогул, перад любой аўдыторыяй. Не скажу, што я выдатны прамоўца, але стараюся не сарываць сваіх слухачоў. Выступаю частцей з інтымнымі творамі, хоць не прамінаю прачытаць і колькі пародый. Хочацца, каб у выніку сустрэчы людзі атрымалі пазітыўныя эмоцыі, паднялі свой настрой.

— Ці ёсць розніца паміж тым Міколам Шабовічам, што быў, і сённяшнім?

— Напэўна, розніца ёсць. Хоць і не скажу, што я істотна змяніўся, калі не браць пад увагу знешні выгляд. Тут, як кажуць, перамены не ў лепшы бок: пастарэў, пасівеў, пальсеў, папаўнеў (на жаль)... Але што зробіш!.. У творчасці ж я застаюся верным абранай яшчэ ў школьныя гады тэме — тэме каханьня. Хочацца спадзявацца, што, нягледзячы на не самы малады ўзрост (а мне ўжо 48), я яшчэ не затупіў сваё "романтычнае" пяро і змагу даць форум многім маладым творцам. Зрэшты, маладыя нярэдка гэтую тэму амаль не закранаюць, так што, дасць Бог, сёе-тое яшчэ напішацца. Будзем спадзявацца.

— Як вы спалучаеце працу выкладчыка і літаратара? Не пераключаеце адно другое?

Многія лічаць, што нельга рабіць дзве справы аднолькава хораша. Магчыма, яны маюць рацыю. І ўсё ж я стараюся своечасова пераключацца з адной працы на другую. Думаю, пакуль што мне гэта ўдаецца. Наогул, праца ў педуниверсітэце (БДПУ імя Максіма Танка. — М. Н.) хутчэй спрыяе творчасці, чым перашкаджае, бо там столькі прыгожых дзівочых твараў, якія так і просяцца ў паэтычны радкі...

— Пра што зараз марыцеся?

— Каб заўтрашні дзень быў лепшым за ўчарашні. Каб нашы нашчадкі ганарыліся сваёй краінай. Каб "самая славянская" гучала не толькі на ўроках роднай мовы і літаратуры. Каб дабро нараджала дабро...

— Што найперш цэнце ў людзях?

— Талент. Прафесійнасць. Самахварнасць у імя Радзімы і чалавека. Спагаду. Прыгажосць (асабліва душэўную). Пачуццё гумару.

— Якую частку жыцця займае ў вас Фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне?

— Маладзечну я аддаў 10 гадоў свайго жыцця, калі працаваў па сумяшчальніцтве загадчыкам літаратурна-драматычнай часткі Мінскага абласнога драматычнага тэатра. Спадзяюся, што я быў не самым горшым загітам. У свой час напісаў нават тэкст гім-

на рэспубліканскага тэатральнага фестывалю "Маладзечанская сакавіца". Прымаў таксама ўдзел у большасці песенна-паэтычных фестывалю, на якіх прагучала некалькі песень на мае вершы. Быў і ў гэтым годзе. Уражанні розныя, але пераважна станоўчыя. Паэты павінны як мага часцей сустракацца з чытачамі, а падобныя фестывалі даюць такую магчымасць.

— Музыку слухаеце?

— Так. Я люблю бардаўскую песню. З задавальненнем слухаю таксама шлягеры маёй маладосці — найперш, у выкананні ансамбляў "Песняры", "Сябры", "Сіняя птушка", "Зямляне", "Чырвоныя гітары"...

— Якія новыя ўзрушэнні адбыліся ў вас у гэтым годзе?

— Напісаў некалькі дзсяткаў вершаў, а кожны верш — гэта своеасаблівае ўзрушэнне. Шмат дзе выступаў. І ў Мінску (пераважна перад маладой аўдыторыяй), і вось зусім нядаўна на свяце паэзіі ў Вязьніцы. Таксама ўзрушэнне. Спаткаеш прыгожага чалавека — і хочацца прысвяціць яму колькі паэтычных радкоў. Чым не ўзрушэнне?! Наогул, жывіце без узрушэнняў — гэта, відаць, не жыццё. Нешта іншае.

— Адчуваеце сваю папулярнасць? Ці папулярнасць — гэта доля не пісьменнікаў, а поп-выканаўцаў?

— Я ніколі не імкнуўся да папулярнасці. Ніколі не прасіўся на тэле-, радыёперадачы. На маю думку, жыць куды прасцей, калі цябе ніхто не ведае. Магчыма, некаторыя паэты пішуць вершы, каб стаць вядомымі, каб іх вывучалі ў школе, пазнавалі на вуліцы, бралі аўтографы і г. д. Ніколі не ставіў перад сабой такой мэты. Прыходзіла натхненне — нешта пісаў. Многа-мала, але нешта стварыў. Што застанецца? Не ведаю. Што напішу? Таксама не ведаю... Бывае, пазнаюць, бяруць аўтографы... Але ж гэта не самае галоўнае...

— Чым збіраецеся парадаваць сваіх чытачоў у бліжэйшы час?

— Падрыхтаваў да друку зборнік літаратурных пародый, які павінен выйсці ў наступным годзе. Спадзяюся, чытач не будзе расчараваны. Запланаваны падборкі вершаў у літаратурна-мастацкіх часопісах. Ёсць і яшчэ сякія-такія планы, але не будзем апырэджаваць час.

— Нядаўна пабачыла свет ваша кніга "Патрыятычнае выхаванне сродкамі сучаснай беларускай паэзіі". Як узнікла ідэя такой кнігі?

— Я разумею што вы маеце на ўвазе, хаця мне цяжка казаць што такое постмадэрнізм. Самі брутальнасці, як мы іх называем, не могуць вызначыць метады уласнай працы. Хутчэй гэта праца з падсвядомым, што было ўжо засвоена літаратурай ХХ стагоддзя. Што тычыцца маёй творчасці, то цяжка адзначна вызначыць свой кірунак. Няхай гэтым займаюцца навукоўцы. Проста, мне шмат што цікава ў свеце, найперш, чалавечыя пачуцці, перажыванні, спосаб эмацыйнага ўспрымання рэчаіснасці. Хаця мне блізка не толькі мадэрністычны ўхл, але і традыцыйная літаратурная спадчына.

— Дарэчы, творчасць якіх пісьменнікаў вам найбольш блізкая?

— Гэта старажытная паэзія Грэцыі і Рыма, збудаваная на вобразах міфалагічнага ўспрымання явы, таксама анакрэятыка. Але найперш, гэта Шэкспір, ягоная эпічная глыбіня не можа не ўраджаваць...

— Дзіўна чуць ад творцы-наватара падобныя выказванні...

— Нічога дзіўнага. Любая творчая асоба мусіць мець трывалую акадэмічную школу, тую платформу, апірышча, на якім можна займацца любымі мастацкімі эксперыментамі. Зноў жа, формы заўсёды змяняюцца, але сутнасць застаецца, яна нязменная. Між формай і зместам мусіць нараджацца гармонія, якую мы называем высокамастацкім творам.

— Што б вы хацелі пажадаць сваім беларускім калегам?

— Менавіта, шукаць тую адпаведную гармонію!

Гутарыў Сяргей ПАТАРАНСКИ

нашчадкам у мядзельскай раённай газеце "Нарачанская зара" ў 1976 годзе. Быў ён, канечне ж, пра каханне. Я тады працаваў шафёрам у калгасе "Шлях Ільіча". Вось так і пачынаўся мой "шлях". Потым ужо, падчас вучобы ў сталічным педінстытуце, з'явіліся вершаваныя падборкі ў "Настаўніцкай газеце", "Мінскай праўдзе", "Чырвонай змене", "ЛіМе", "Маладосці", "Беларусі"... У 1984 годзе выйшаў калектыўны зборнік "Крыло", дзе мая "кніжка ў кніжцы" называлася «Каб вымавіць: "Люблю!"». Быў і пэўны перапынак у творчасці, звязаны з навучаннем у

аспірантуры. Зараз стараюся "адпрацаваць" за тэма гады. Пералік уласных кніг не такі вялікі, як хацелася б, — "Дом" (1996), "Яшчэ пакуль не лістапад" (1996), "Падары мне сваю адзіноту" (2002), "Мая надзея" (2006).

— Часта выступаеце перад студэнтамі?

— Даволі часта, і не толькі перад студэнтамі, але і перад школьнікамі. Наогул, перад любой аўдыторыяй. Не скажу, што я выдатны прамоўца, але стараюся не сарываць сваіх слухачоў. Выступаю частцей з інтымнымі творамі, хоць не прамінаю прачытаць і колькі пародый. Хочацца, каб у выніку сустрэчы людзі атрымалі пазітыўныя эмоцыі, паднялі свой настрой.

— Ці ёсць розніца паміж тым Міколам Шабовічам, што быў, і сённяшнім?

— Напэўна, розніца ёсць. Хоць і не скажу, што я істотна змяніўся, калі не браць пад увагу знешні выгляд. Тут, як кажуць, перамены не ў лепшы бок: пастарэў, пасівеў, пальсеў, папаўнеў (на жаль)... Але што зробіш!.. У творчасці ж я застаюся верным абранай яшчэ ў школьныя гады тэме — тэме каханьня. Хочацца спадзявацца, што, нягледзячы на не самы малады ўзрост (а мне ўжо 48), я яшчэ не затупіў сваё "романтычнае" пяро і змагу даць форум многім маладым творцам. Зрэшты, маладыя нярэдка гэтую тэму амаль не закранаюць, так што, дасць Бог, сёе-тое яшчэ напішацца. Будзем спадзявацца.

— Як вы спалучаеце працу выкладчыка і літаратара? Не пераключаеце адно другое?

Многія лічаць, што нельга рабіць дзве справы аднолькава хораша. Магчыма, яны маюць рацыю. І ўсё ж я стараюся своечасова пераключацца з адной працы на другую. Думаю, пакуль што мне гэта ўдаецца. Наогул, праца ў педуниверсітэце (БДПУ імя Максіма Танка. — М. Н.) хутчэй спрыяе творчасці, чым перашкаджае, бо там столькі прыгожых дзівочых твараў, якія так і просяцца ў паэтычны радкі...

— Пра што зараз марыцеся?

— Каб заўтрашні дзень быў лепшым за ўчарашні. Каб нашы нашчадкі ганарыліся сваёй краінай. Каб "самая славянская" гучала не толькі на ўроках роднай мовы і літаратуры. Каб дабро нараджала дабро...

— Што найперш цэнце ў людзях?

— Талент. Прафесійнасць. Самахварнасць у імя Радзімы і чалавека. Спагаду. Прыгажосць (асабліва душэўную). Пачуццё гумару.

— Якую частку жыцця займае ў вас Фестываль беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне?

— Маладзечну я аддаў 10 гадоў свайго жыцця, калі працаваў па сумяшчальніцтве загадчыкам літаратурна-драматычнай часткі Мінскага абласнога драматычнага тэатра. Спадзяюся, што я быў не самым горшым загітам. У свой час напісаў нават тэкст гім-

нашчадкам у мядзельскай раённай газеце "Нарачанская зара" ў 1976 годзе. Быў ён, канечне ж, пра каханне. Я тады працаваў шафёрам у калгасе "Шлях Ільіча". Вось так і пачынаўся мой "шлях". Потым ужо, падчас вучобы ў сталічным педінстытуце, з'явіліся вершаваныя падборкі ў "Настаўніцкай газеце", "Мінскай праўдзе", "Чырвонай змене", "ЛіМе", "Маладосці", "Беларусі"... У 1984 годзе выйшаў калектыўны зборнік "Крыло", дзе мая "кніжка ў кніжцы" называлася «Каб вымавіць: "Люблю!"». Быў і пэўны перапынак у творчасці, звязаны з навучаннем у

аспірантуры. Зараз стараюся "адпрацаваць" за тэма гады. Пералік уласных кніг не такі вялікі, як хацелася б, — "Дом" (1996), "Яшчэ пакуль не лістапад" (1996), "Падары мне сваю адзіноту" (2002), "Мая надзея" (2006).

— Часта выступаеце перад студэнтамі?

— Даволі часта, і не толькі перад студэнтамі, але і перад школьнікамі. Наогул, перад любой аўдыторыяй. Не скажу, што я выдатны прамоўца, але стараюся не сарываць сваіх слухачоў. Выступаю частцей з інтымнымі творамі, хоць не прамінаю прачытаць і колькі пародый. Хочацца, каб у выніку сустрэчы людзі атрымалі пазітыўныя эмоцыі, паднялі свой настрой.

— Ці ёсць розніца паміж тым Міколам Шабовічам, што быў, і сённяшнім?

— Напэўна, розніца ёсць. Хоць і не скажу, што я істотна змяніўся, калі не браць пад увагу знешні выгляд. Тут, як кажуць, перамены не ў лепшы бок: пастарэў, пасівеў, пальсеў, папаўнеў (на жаль)... Але што зробіш!.. У творчасці ж я застаюся верным абранай яшчэ ў школьныя гады тэме — тэме каханьня. Хочацца спадзявацца, што, нягледзячы на не самы малады ўзрост (а мне ўжо 48), я яшчэ не затупіў сваё "романтычнае" пяро і змагу даць форум многім маладым творцам. Зрэшты, маладыя нярэдка гэтую тэму амаль не закранаюць, так што, дасць Бог, сёе-тое яшчэ напішацца. Будзем спадзявацца.

— Ідэя ўзнікла даволі нечакана. Я знаходзіўся на курсах павышэння кваліфікацыі, і там была запланавана выпускная праца па пытаннях выхавання. Я выбраў тэму "Сустрэча з пісьменнікам як сродак усебаковага выхавання моладзі (на прыкладзе Навума Гальпяровіча)". Пасля паспяховай абароны вырашыў тэму развіць, і ў выніку аб'ектам даследавання стала яшчэ і паэзія Міхася Башлакова. Кніга адрасавана найперш куратарам акадэмічных груп і класным кіраўнікам. У ёй прыводзяцца таксама асноўныя вершы Н.Гальпяровіча і М. Башлакова, якія прапануюцца для выкарыстання ў выхаваўчым працэсе.

— Вы — стваральнік і шматгадовы кіраўнік універсітэцкага літаратурнага аб'яднання "Крокі". Ад каго з вашых выхаванцаў можна чакаць найбольш значных паэтычных адкрыццяў?

— Мне вельмі ўсцешна ад таго, што ў сценах педуниверсітэта навучаецца шмат адораных аўтараў, якія, спадзяюся, будуць добрай зменай нашаму пакаленню. Сярод тых, на каго я ўскладаю найбольшыя надзеі, хочацца назваць студэнтак факультэта беларускай філалогіі і культуры Вераніку Мандзік, Ксенію Шаржановіч, Ірыну Чарняўскую, Кацярыну Цвяткову, Галіну Дзмітрук, Ганну Барадзіну, Марыну Белякову. Дарэчы, падборкі іх вершаў былі змешчаны ў "ЛіМе" ў канцы мінулага — пачатку гэтага года і атрымалі выдатны розгалас. Карыстаючыся выпадкам, хочацца падзякаваць Міхасю Южыку за цёплыя словы ў друку пра паэзію Веранікі Мандзік.

— Што б вы маглі пажадаць маладым аўтарам?

— Не расчароўвацца ў жыцці і творчасці. Не гнацца за колькасцю вершаў і публікацыяў. Слухаць сваю душу і любую справу рабіць з душой. Верыць у тое, што напісанае, дасць Бог, застанецца...

Гутарыла **Марына НОВІКАВА**

Мерыдыяны лучнасці

Знайсці гармонію!

Нядаўна прайшлі Дні культуры Швецыі ў Беларусі. У праграме творчыя сустрэчы, кінапаказы, літаратурныя семінары. У сувязі з гэтым да нас прыехалі сучасныя шведскія пісьменнікі. Адзін з іх — малады паэт і публіцыст Эрык Берквіст, інтэрв'ю з якім мы прапануем вашай увазе.

— Першае пытанне — адкуль вытокі творчасці, як пачалі пісаць вершы?

— Пішу з юначога ўзросту. Зразумела, што ў падлеткавым узросце жыццё ўспрымаецца ў найбольш яркіх фарбах. Можна таму, многія ў той час спрабуюць пісаць вершы. Зразумела, што не ўсе становяцца паэтамі. Бо, як вядома, з часам чалавек губляе ірацыянальнае і глядзіць на свет больш прагматычна. І для паэта важна захаваць тое адчуванне і ўспрыманне свету, якое ён меў у дзяцінстве.

— Дарэчы, ведаючы ваш "гарадскі" лёс, у мяне ўзнікае пытанне, адкуль такая пранікнёная лірычнасць, не ўласцівая іншым маладым шведскім паэтам урбаністычнага накірунку?

— Відавочна, большасць гарадскіх шведскіх паэтаў схільныя да брутальнай вобразнасці, пошукаў у ман'ерыстычнай і мадэрнісцкай манеры. Але гэта маё ўспрыманне жыцця. Я не лічу, што залішня арыгінальнасць, якая мяжуе з "арыгінальнасцю", ёсць прыкметай мастацкай творчасці. Безумоўна, я таксама не кансерватар і схільны да фармалістычных і стылістычных пошукаў, але для мяне самым важным з'яўляецца гарманічнасць маёй натуры і маёй творчасці.

— У нас сёння модна падзяляць пісьменнікаў па стылістычнай прыкмеце, хтосьці прадстаўляе традыцыю, хтосьці жадае ўсю спадчыну адправіць на звалку гісторыі...

— Няўжо? Я лічыў беларускіх творцаў апошнімі кансерватарамі Еўропы!

— Многія лічаць сябе постмадэрністамі. Да якога накірунку вы асабіста адносіце сваю творчасць?

— Я разумею што вы маеце на ўвазе, хаця мне цяжка казаць што такое постмадэрнізм. Самі брутальнасці, як мы іх называем, не могуць вызначыць метады уласнай працы. Хутчэй гэта праца з падсвядомым, што было ўжо засвоена літаратурай ХХ стагоддзя. Што тычыцца маёй творчасці, то цяжка адзначна вызначыць свой кірунак. Няхай гэтым займаюцца навукоўцы. Проста, мне шмат што цікава ў свеце, найперш, чалавечыя пачуцці, перажыванні, спосаб эмацыйнага ўспрымання рэчаіснасці. Хаця мне блізка не толькі мадэрністычны ўхл, але і традыцыйная літаратурная спадчына.

— Дарэчы, творчасць якіх пісьменнікаў вам найбольш блізкая?

— Гэта старажытная паэзія Грэцыі і Рыма, збудаваная на вобразах міфалагічнага ўспрымання явы, таксама анакрэятыка. Але найперш, гэта Шэкспір, ягоная эпічная глыбіня не можа не ўраджаваць...

— Дзіўна чуць ад творцы-наватара падобныя выказванні...

— Нічога дзіўнага. Любая творчая асоба мусіць мець трывалую акадэмічную школу, тую платформу, апірышча, на якім можна займацца любымі мастацкімі эксперыментамі. Зноў жа, формы заўсёды змяняюцца, але сутнасць застаецца, яна нязменная. Між формай і зместам мусіць нараджацца гармонія, якую мы называем высокамастацкім творам.

— Што б вы хацелі пажадаць сваім беларускім калегам?

— Менавіта, шукаць тую адпаведную гармонію!

Гутарыў Сяргей ПАТАРАНСКИ

Эрык БЕРКВІСТ нарадзіўся ў 1970 годзе ў мястэчку Карлштад. Вывучаў літаратуру, музыку, выяўленчае мастацтва, англійскую лінгвістыку. Цяпер жыве ў Стэкгольме, працуе журналістам. Выдаў тры кнігі вершаў.

«Пры святле маланак»

У 1987 годзе Пімен Панчанка падараваў мне свой зборнік вершаў "І вера, і вернасць, і вечнасць". Самае дзіўнае і нечаканае для мяне было тое, што ён, выдадзены на самым зачыне перабудовы савецкага грамадства, адкрываўся грамадзянска-пафасным вершам "З іменем Леніна". Наўрад ці ў той час народнага паэта нехта змушаў да такой ідэалагічнай ахвяры (ды і званні і прэміі як быццам усе ўжо пры ім былі). Значыць — вера "у святое будучае" ўсё-ткі заставала ў паэта, і ён з ёй у кустах не адседжваўся, не адсочваў, у які бок падзьме вецер перамен, як гэта рабіла процьма іншых "верных партыі сацрэалістаў".

Да 90-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Пімена Панчанкі

Як сёння мне бачыцца, тая яго бескампрамісная "паэтычная (ідэалагічная) барацьба" з чыноўнікамі-дубаломамі, бюракратамі і прайдзівствамі была не толькі праблемай савецкіх часоў, аказалася, гэта праблема спрадвечная (і сёння не менш істотная, чым учора). Дзякуючы менавіта яго мужнай і справядлівай рэдактарскай палітыцы ў часопісе "Маладосць" былі выдрукаваны "ідэалагічна нявытрыманьня" па тым часе "Дабрасельцы" А. Кулакоўскага, некаторыя аповесці В. Быкава і творы У. Караткевіча.

І хоць ніхто з нашых народных паэтаў так часта ў сваіх вершаў не ўпамінаў імя Леніна як П. Панчанка, але ж і мала хто з іх так улаўляў сваю родную мову і гэтак турбаваўся яе лёсам.

Многія, пэўна, яшчэ памятаюць, як В. Быкаў і А. Сус ускрылі ў штыкі яго верш "Развітанне", публічна выступішы з папрокамі да паэта, які сцвярджаў, што надышоў час развітання з матчынай мовай, бо яна, на яго думку, пачынае назаўсёды знікаць з народнага і дзяржаўнага ўжытку.

Мяркую, што і Быкаў і Сус яшчэ пры сваім жыцці (але ўжо пасля смерці Панчанкі) мелі магчымасць жальна паназіраць якраз за гэтым прарочым працэсам "развітання"...

Прышоўшы на Радаўніцу да магілы П. Панчанкі, знікаявеў, працятаўшы на пліце пахаванай да яго жонкі надпіс, зроблены па-руску (за выключэннем страфы з прысвечанага ёй верша)... Вядома, пахаванне рабілі дзеці і ўнукі (гэта іх воля і права), аднак міжволі падумалася, а можа, і сямейнае разнамоўе таксама падштурхоўвала народнага паэта да думкі пра развітанне з мовай яго творчасці...

Гэта, безумоўна, абсурд, калі паэт піша на той мове, якая, на яго думку, вось-вось перастане існаваць, бо ўсякі творца піша як бы наперад сябе, жа-

даючы перадаць мастацкі досвед свайго часу нашчадкам... Каму, у такім выпадку, пісаў, што думаў і меў перадаць Пімен Емяльянавіч Панчанка? Ці ў Паэтаў-празорцаў ёсць іншыя метады перадачы свайго духоўнага плёну будучым пакаленням? Пагаджуся, што не без гэтага. Бо дайшлі ж да нас мудрыя пісьмёны на тых мовах, якія даўно канулі ў Лету, захаваўшыся ў тоўшчы тысячагадовай зямеласці. Змаглі ўсё-ткі воляй лёсу выйсці яны з нябыту — сёння расшыфраваныя, працятаны і даследаваны... А ёсць мовы, якія з глыбокага забыту паспяхова варочаюцца да ўжытку на дзяржаўным узроўні, прайшоўшы праз вялікія выпрабаванні і трагедыі. Скажам, іўрыт...

Увогуле ж паэт (асабліва паэт!) павінен верыць і быць верным сваёй мове да скону. Нават сумненні пра страту ці гібель яе ён павінен адпрэчваць ад сябе, бо мова — гэта яго жыццё, можа, нават несмяротнасць, бязмоўе ж — адназначная гібель, калі не фізічная, то духоўная.

Я мяркую, не зважаючы на пэўную хісткасць і сумненні, такая вера ў Пімена Панчанкі была. Пра гэта сведчыць і яго адказ на папрокі В. Быкава:

*Дружа Быкаў,
Не трэба дзяшовых
сенцаў:*

*Я — сірата
Без маёй Беларусі.
Ад роднай мовы,
Ад роднай нацыі
Не адчураюся,
Не апракся!
Я не журуся
Пра казачны век залаты,
Я не захоплены
І старажытнасцю моднаю...
І напісаў не аб тым я,
А толькі аб тым:
З ласкі чыноўнікаў
Родная мова ў намордніку...*

Толькі сапраўдны мастак можа быць такім самакрытычным, якім на працягу ўсёй свайго творчасці і быў П. Панчанка. Пастаянная незадаволенасць

напісаным вымагае ад яго бесперапыннай літаратурнай працы і мастацкага ўдасканалвання. Пра "нізкую арбіту" свайго паэтычнага набытку ён не раз і не два заяўляў публічна, на што, пагодзімся, адважваюцца вельмі рэдкія мастакі. Толькі адчуваючы свой высокі творчы патэнцыял, паэт мог безбазна выкрываць негатыву ўласнай творчасці. І часта, услед за гэтым, дамагаўся бліскучых паэтычных удач. Але недарма яго ўсё ж турбавала шараговае шматслоўе на злобу дня.

*Даруй, зямля мая,
за гробныя грахі,
А буйных я не меў:
Агганым быў салдатам.
Я часам быў сляпы,
А часам быў глухі
І пеў хвалу
Усім чырвоным датам.*

*Я пагарджаў агульшчынай,
а сам
Бяздумных вершаў
многа напісаў.*

*З паэзіяй мне развітацца
пара,
Пакуль не зрабіўся
сапраўдным вар'ятам.*

*Прыгожа, дасціпна...
І ўсё ж — мішура...
Лятуць на падлогу
усе варыянты.*

Пімен Панчанка быў натуральна неўтаймоўнай, хоць і разважлівай. Парадокс? Дык і парадасальным жа быў таксама. Амаль кожны яго стылёва (сталёва!) завостраны радок, адначасна (нават пры такім фізічным стане), падпарадкоўваючыся духоўнай волі паэта, пачынаў паступова пераўтварацца ў жывы біялагічны арганізм, пранізваючы чытача то невыносным болям, то радасным узрушэннем, то флегматычным замірэннем... Па сутнасці нічога дзіўнага ў гэтым няма, бо, як пісаў А. Блок: "так жывілі паэты"... Паэты, дадамо, ад Бога (хоць Пімен Емяльянавіч нярэдка наважваўся пісаць гэтае Слова з малой літары).

Такім ён быў — зямным чалавекам з усімі яго праявамі: гнева, жорсткасцю і непрымірмасцю, супрацьпастаўляючы ім дзеля раўнавагі жыцця **Дабро, любоў і вернасць**...

Таму і застаўся нашым класікам, значным для Беларусі яе нацыянальным паэтам. У сваіх працудваннях ён не памыляўся.

*Што яшчэ мяне чакае? —
Я пытаюся радзей.
Сноў варушацца карэнні —
Прарастаю ў новы гзень.*

Леанід ГАЛУБОВІЧ

*Сэрца поўна да Леніна
ўдзячнасці,
З яго імен выкоўвалі нас
Рэвалюцыя,
Грамадзянская
І Айчынная наша вайна.
.....
Муграсць Леніна
ў кнігах спрасавана,
Мы павінны яе зберагчы:
Што для нас Ільічом
наканована,
Для народаў усіх загучыць.*

Во гэтак. І тут жа:

*Схіляю я ў роздуме
Зноў галаву:
Няўжо не ў сваю
Я эпоху жыву?*

Пімен Панчанка — рэдкі для нашай паэзіі творца, з небеларускім мужна-непамяркоўным характарам, са сваімі непакінутымі маральнымі пастулатамі і перакананнямі і нязменнай грамадзянскай пазіцыяй праўдасюльніка. Нездарма ён і нарадзіўся ў Эстоніі, у Таліне, за два месяцы да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Знакамітую яго (хрэстэматычна-школьную калісыці) "Шапку эстонца" сёння наўрад ці захацелі б друкаваць у цэнтральнай перыёдыцы літаратурна-мастацкай выдання Рэспублікі Беларусь. Нейкае цяпер у нас не такое стаўленне да гэтых празмерна "самастійных", праеўрапейскіх эстонцаў, праеўрапейскіх эстонцаў, праеўрапейскіх эстонцаў, праеўрапейскіх эстонцаў, праеўрапейскіх эстонцаў...

Я гутарыў з Піменам Емяльянавічам, ужо хворым на ногі, за гады тры да яго смерці. Не зважаючы на хваробу, ён трымаўся высакародна. З захап-

леннем гаварыў пра сучасную беларускую паэзію, цікавіўся, як заўсёды, маладымі талентамі. Паказваў вялікую рыбунеч, якая ляжала на шафе ў яго пакоі і з непрыхаваным захапленнем распавядаў яе гісторыю (цэйлонскую ці то шрыланкійскую?)... Памятаю яшчэ вялікі незвычайны гадзіннік, што вісеў над яго галавой, упарта і нястомна адлічваючы такі хуткаплынны час, а тэлеаператар БТ усё здымаў ход таго арыгінальнага гадзінніка пад манатоннае чытанне паэтам яго новых вершаў... Час сыходзіў...

*Я падыходжу да таго парога,
Які нікому не ўдалося
перайсці.*

*І страшна запытаць
У роднага народа:
"Што ў Пімене табе маім?"*

Ён так і падпісаў мне свае кніжкі: "...ад старога пастуха Пімена Панчанкі". І наперша пачатку, па сваёй цёмнасці, я нават не разумеў, што ён хацеў сказаць гэтым *пастаральным* словам, пакуль не працятаў у адным з яго вершаў наступны радкі:

*Адкапаў жа лірык імя
(Ён архіўнасцю пратух).
Невукі! А імя Пімен
З Грэцыі прыйшло: пастух.*

Воблік яго (буйнатвары, трошкі вуглаваты) візуальна выдаваў у ім чалавека душэўнага, дабрадушнага, але тое не заўсёды было так... П. Панчанка быў страсным, падчас жорсткім, спрэчным (але неясспрэчным) паэтам-асобаю, чалавекам-палемістам, грамадзянінам-патрыётам, у рэшце рэшт.

Акно ў свет паэта

Да 75-годдзя з дня нараджэння Пятруся Макаля

Адзін з найбольш таленавітых прадстаўнікоў беларускіх паэтаў, якія пачалі сваю творчую дзейнасць у пасляваенны перыяд, Пятрусь Макаль больш за сорок гадоў плённа працаваў на ніве нацыянальнай літаратуры. Яго паэзію літаратуразнаўцы і крытыкі адносяць да філасофска-аналітычнай, інтэлектуальнай плыні. Усёй творчасці паэта ўласцівы надзённасць, трывога за лёс планеты і чалавека.

Нарадзіўся Пётр Міхайлавіч Макаль у вёсцы Крушыніны Беластоцкага ваяводства (Польшча) у сялянскай сям'і. На маленства паэта выпалі цяжкія гады вайны,

пасляваеннай разрухі і голаду. У 1946 годзе хлопчык разам з маці пераехаў з Саратаўскай вобласці, дзе сям'я жыла ў эвакуацыі, на Гродзеншчыну. Тут пасля заканчэння сямігодкі ён паступіў у Гродзенскі будаўнічы тэхнікум, дзе правучыўся два гады, а пасля — у Гродзенскі педінстытут. Пасля службы ў Савецкай Арміі тры гады працаваў у рэдакцыі часопіса "Маладосць" (1957—1960). У 1962 годзе скончыў Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве, пасля якіх быў загадчыкам аддзела ў рэдакцыі газеты "Літаратура і мастацтва". Працаваў рэдактарам рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР, памочнікам галоўнага рэжысёра па рэпертуары ў Тэатры юнага глядача. З 1975 года Пятрусь Макаль стаў літкансультантам СП Беларусі, пасля — старшым рэдактарам выдавецтва "Мастацкая літара-

тура", рэдактарам аддзела паэзіі часопіса "Маладосць".

Друкавацца ён пачаў з 1949 года. Першы зборнік П. Макаля з сімвалічнай назвай "Першы след" выйшаў у 1955 годзе, а неўзабаве і другі — "Вятрам насустрач". Абедзве кнігі былі прыхільна сустрэты крытыкай. Яны вызначаліся разнастайнасцю тэматыкі, надзённасцю, лірызмам. Большасці вершаў першых двух зборнікаў уласціва падзейнасць, лірычнае асвятленне тэмы. Відавочная аўтабіяграфічная аснова лірычнага "я" паэта — служба ў арміі, студэнцкія гады — працоўнаецца ў верхах 50-х гадоў. Як і ўласцівы першым зборнікам, характэрныя і для кнігі "Вечны агонь". У паэтычных зборніках 60-х гадоў "Круглы стол", "Акно" талент паэта развіваецца ўжо ў іншым кірунку. Яны вылучаюцца багатай асацыятыўна-вобразнай палітрай,

філасафічнасцю, тэхнічнай віртуознасцю, а таксама разнастайнасцю ў жанравых адносінах. У 70-я гады выходзіць зборнік "Дотык да зямлі", "Поле". (Літаратурная прэмія імя А. Куляшова, 1980), "Заручыны". Інтэлектуальны свет лірычнага героя твораў пашыраецца. Многія вершы прысвечаны папулярнай у той час тэме НТР. У творах гэтага перыяду малоеца вобраз веку, які "з рэактыўнай хуткасцю імкне". У гэтых жа гады Макаль звяртаўся да драматургічнага жанру і твораў для дзяцей. Сумесна з А. Вольскім ён напісаў п'есы "За лясамі дрымучымі" і "Марынка-крапіўніца". З'явіліся драматычныя творы "Адчынйце, казляняці!", "Дай вады, калодзеж!", "На ўсіх адна бяда". Усе яны напісаны ў верхах паводле фальклорных матываў і сталіся Беларускім рэспубліканскім тэатрам юнага глядача і іншымі тэатрамі краіны. П. Макаль выдаў кнігі для дзяцей "Хлопчык будзіць сонца", "Песня згоды", "Чарадзейная скарбонка" і "Я гатую абед". Васьмідзесятыя гады сталі вельмі плённымі ў творчым жыцці паэта. Адзін за другім з'яўляюцца зборнікі вершаў

"Смак яблыка" (Дзяржаўная прэмія Беларусі імя Я. Купалы 1984), "Кальска долі", "Асенняя пошта лістоты". Уласцівыя паэту філасафічнасць, інтэлектуалізацыя ў значнай меры саствілі месца лірызму. Зноў узрастае характэрная для першых двух зборнікаў паэта біяграфічнасць лірычнага "я". У творчасці Макаля 80-х гадоў моцна гучыць тэма сувязі часоў, пакаленняў, аднасці надзённага і вечнага ў жыцці. Напрыканцы стагоддзя ўзрастае публіцыстычнасць паэзіі Макаля. Кнігі вершаў "Азбука любові", "Лагода", "Твар і душа" пазначаны пафасам высокай грамадзянскасці, сцвярджэннем гуманістычных ідэалаў і непрымманнем негатыўных бакоў нашага жыцця. Уся паэзія Пятра Міхайлавіча вызначаецца філасофскім роздумам, асацыятыўнай выразнасцю, алегарычнасцю, выкарыстаннем сродкаў іроніі і сатыры. Высокае майстэрства паэта прыцягнула ўвагу многіх замежных паэтаў і чытачоў. Творы яго перакладзены на англійскую, нямецкую, іспанскую, польскую і іншыя мовы свету. Займаўся перакладамі і сам Макаль: пераклаў на беларускую мову анталогію сучаснай славацкай паэзіі "Татры пяюць", зборнік вершаў М. Валека "Крылы", А. Шасцінскага "Помню і люблю" і інш.

Кацярына ВАРАНЬКО

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоля
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валеры **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурынага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ"
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3428
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
22.08.2007 у 11.00

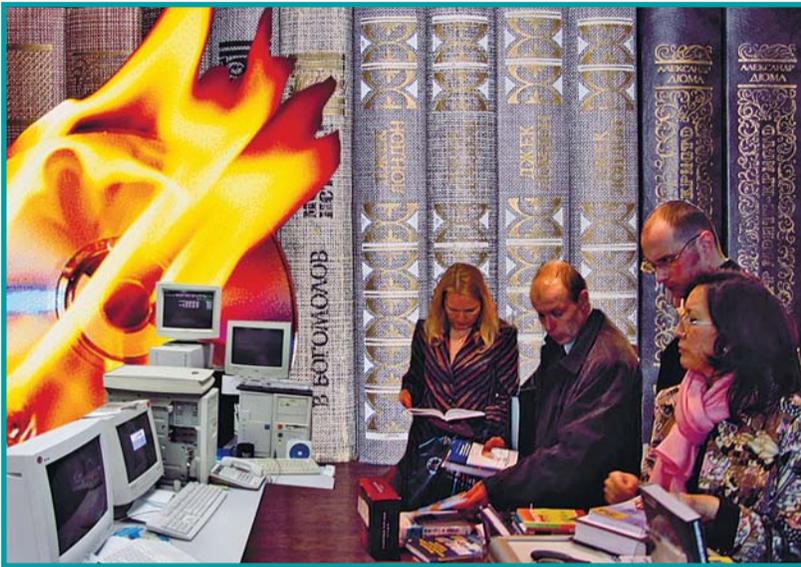
Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 4507

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Па калідорах віртуальных кнігасховішчаў

кая сістэма пошуку тэкстаў,
можна эканоміць на пасагах
штатных бібліятэкараў...

Трывалае застаецца!

У апошні час многія кажуць аб меншай цікавасці да кнігі. Прычым гэта агульнасусветная тэндэнцыя. Часам падаецца: "Навошта купляць той ці іншы раман, калі яго можна лёгка і бясплатна спампаваць?" Дый ці замяніць надалоннік, ноутбук папяровую кнігу? Ёсць два супрацьлеглыя меркаванні.

Першае — не замяніць ніколі, бо трывалыя, традыцыйныя каштоўнасці чалавечай цывілізацыі застаюцца. Гэта пацвердзіла сітуацыя з кіно і тэатрам. Тэатр застаўся, але зрабіўся больш элітарным. Магчыма, нешта падобнае атрымаецца і з папяровай кнігай, і з сучаснай традыцыйнай бібліятэкай, якая зараз усё больш нагадвае не столькі кнігасховішча, колькі інфацэнтр...

Другое — электронная кніга можа наогул выцесніць сваю "папяровую сястру". Гэта тлумачыцца палітыкай зберажэння лясных рэсурсаў. Нават у нашы дні ў некаторых міністэрствах і ведамствах задумваюцца пра агульны пераход да электроннага справаводства, каб эканоміць паперу, і робяць да гэтага пэўныя захады...

Таксама адчуваецца цікаўнасць да электроннай кнігі. У прыватнасці, ЮНЕСКА ажыццяўляе праект "Электронная бібліятэка — школьніку", у межах якога ўжо выпушчаны кампакт-дыскі з творамі школьнай праграмы па рускай і беларускай літаратуры.

Уваходзяць у шырокае карыстанне і "надалоннікі" — кішэнныя кам'ютэры. Некаторыя з іх нават спецыяльна адаптаваныя для чытання. А статыстыка наведвання некаторых віртуальных бібліятэк можа значна перавышаць колькасць чытачоў у традыцыйных бібліятэках. Ужо сёння трэба зазіраць у будучыню і прапрацоўваць усе магчымыя варыянты, сярод якіх самым трывалым будзе адміранне папяровых кніг і традыцыйных бібліятэк...

**Пахадзішы па калідорах
віртуальных кнігасховішчаў,
задаешся пытаннем: "Якую ж
ролю выконвае электронная
кніга ў сучасным беларускім
грамадстве?" Пакуль што гэта
— толькі новая перспектыўная
беспаярковая форма
захоўвання і распаўсюджвання
літаратурных тэкстаў.
Але не сёння-заўтра яна можа
стаць масвай, і тады...**

Сяргей **ДУБОВІК**
Фотакалаж аўтара

спадара Машкова ёсць асабісты дазвол ад многіх вядомых літаратараў, сярод якіх — Барыс Стругацкі, Сяргей Лук'яненка, Віктар Пялевін, Роберт Раждзественскі ды многія іншыя. Таксама маецца пагадненне і з пераказчыкамі замежнай літаратуры. Да таго ж, сайт афіцыйна зарэгістраваны як электроннае СМІ. Але менавіта праблема аўтарскага права ў многім тармозіць развіццё віртуальных бібліятэк...

Што датычыцца мовы, то найбуйнейшая расійская бібліятэка складаецца з 70 працэнтаў рускамоўных арыгінальных тэкстаў, каля 25 працэнтаў — перакладныя творы, 5 працэнтаў — англамоўная літаратура. Як бачна, нават у Інтэрнеце рускамоўная кніга дамінуе. А як складаюцца справы з электроннай кнігай у Беларусі?

Бібліятэчны віртуал па-беларуску

З беларускіх праектаў, на мой погляд, можна адзначыць два сайты — www.library.by і www.knihi.com. Тут захоўваюцца як беларускамоўныя, так і рускамоўныя тэксты.

Першы хоць і часткова камерцыйны, але ж прадастаўляе жадаючым магчымасць бясплатна спампаваць тэксты твораў класікаў айчынай прозы і паэзіі. Незразумела толькі, чаму аўтары праекта побач з беларускамоўным тэкстам імёны твораў прыводзяць у рубрыкатары на рускай мове...

Другі праект (таксама бясплатны, дарэчы створаны крышку пазней за бібліятэку Машкова) можа спатрэбіцца не толькі вучням ці студэнтам па курсе беларускай літаратуры, але і больш даведчанай аўдыторыі. Тут можна

знайсці рэдкія творы беларускіх паэтаў і празаікаў, як класічных, так і сучасных. Сярод іх — Аляксандр Разанаў, Паўлюк Багрым, Цётка, Максім Танк... Усіх не пералічыш! Ёсць тут асобы, якія ўжо ўвайшлі ў аналы гісторыі айчынай літаратуры, ёсць і сучасныя творцы...

Памятаю, як здаваў калісьці беларускую літаратуру на журфаку БДУ. Адно з пытанняў — на веданне твораў некаторых рэпрэсаваных у 30-я гады пісьменнікаў. У звычайных бібліятэках калі і было нешта, то бібліятэкары альбо не ведалі, што маецца такое ў фондах і прапанавалі пагартыць алфавітны каталог, альбо адзінкавыя экзemplары твораў рэпрэсаваных ужо разабралі больш спрытныя студэнты. Менавіта тут на дапамогу прыйшла электронная бібліятэка www.knihi.com, дзе з лёгкасцю спампаваў апаваданне Хвядоса Шынкlera "Стрэлчнік Мігай"...

Дарэчы, сёння некаторыя літаратары выстаўляюць свае творы для ўсеагульнага доступу на ўласных персанальных інтэрнет-старонках. Чакаць выдання кнігі можна вельмі доўга. У глабальным сёціве любы аўтар мае магчымасць выстаўіць на суд чытачоў любы твор і чакаць на яго водгукі на зноў жа ўласным форуме. Азін з прыкладаў — сайт нашага аўтара і чытача, журналіста і літаратара Валерыя Гапеева. А колькі яшчэ такіх у сёціве?!

Атрымаецца, што папяровая кніга і традыцыйная бібліятэка ў недалёкай будучыні могуць саступіць свае пазіцыі бібліятэцы і кнізе электроннай. У Інтэрнеце яна чэргаў, праблем з наяўнасцю неабходнай літаратуры, запавычанасцяў у чытачоў, грашовага залога, паг які выдаюцца многія кнігі, існуе лёг-

Паэма памяці і болю

А нядаўна ў газеце "Железнодорожник Белоруссии" была апублікавана паэма-ўспамін Паўла Паўлавіча, названая ім "Не моўкне рэха тых гудкоў". Свой твор аўтар прысвяціў бацьку-машыністу паравоза, родным і ўсім землякам-чыгуначнікам. Вобраз бацькі праходзіць праз усю паэму з перадачай спецыфічных дзіцячых адчуванняў:

...Бацькаў кіцель я насіў
Пераліцаваны.
Дый не я азін так быў
Абмундзіраваны.

Гэта ж гонар мне які:
Апрануць так рана
Бацькаў кіцель! Хоць такі
Пераліцаваны.

Праз пласты памяці ўсплываюць то расстраляная фашыстамі сястрычка Волечка, то пераросткі вайны ў роднай школе, то "чорны варанок", які кудысь адвозіў чыгуначнікаў. Таму гэты твор і можна назваць Паэмай памяці і болю.

Нядаўна ў Мінскім дзяржаўным прафесійна-тэхнічным каледжы чыгуначнага транспарту імя Я. Юшкевіча адбы-

лася сустрэча навучэнцаў з Паўлам Саковічам і галоўным рэдактарам газеты "Железнодорожник Белоруссии" Ігарам Савосценкам. Павел Саковіч расказаў навучэнцам аб пачатку сваёй літаратурнай і журналісцкай дзейнасці ў 60-я гады, зачытаў урывкі з паэмы "Не моўкне рэха тых гудкоў" і іншых твораў. А Ігар Савосценка прайнфармаваў юных чыгуначнікаў пра гісторыю і перспектывы галіновай газеты. Далейшае супрацоўніцтва навучэнцаў каледжа з прадастаўнікамі сродкаў масвай інфармацыі паслужыць іх уземабагацэнню.

Яўген **ВАЛАСТНЫХ**

Перажытае ў дзяцінстве нярэдка ўжо ў сталым узросце адклікаецца ў памяці і сэрцы чалавек. Гэтак адбылося і ў супрацоўніка часопіса "Вожык", паэта Паўла Саковіча. Дзяцінства гэтага чалавек прайшло ў 40—50-я гады мінулага стагоддзя ў Оршы, праслаўленай такімі імёнамі, як Канстанцін Заслонаў і Уладзімір Караткевіч. Бацька Паўла Паўлавіча быў машыністам паравоза, а шматлікія яго родзічы ў супрацяўленні адрацвалі на чыгуны каля 700 гадоў. Таму нядзіўна, што Павел Саковіч яшчэ ў 1980 годзе стаў лаўрэатам Усесаюзнага літаратурнага конкурсу галіновай газеты "Гудок".